het land van aalst

tijdschrift van de
geschied- en
heemkundige vereniging
het land van aalst

Jaargang XXVII - 1975 - nummer 1 - 2

Een kennismaking en een prestatie...

Einde April van dit lopende jaar komt weer een waardevolle uitgave van de Drukkerij - Uitgeverij Erik Veys, 8880 Tielt op onze boekenmarkt, namelijk

JACQUES VAN MELLO - GERAARDSBERGEN.
ANALYTISCHE BIBLIOGRAFIE VAN DE STAD GERAARDSBERGEN : 1068-1974.

Formaat : 24 x 16 cm. ca. 300 bladzijden. Rijk geillustreerd en gebonden in kunstlederen band met stofomslag. Voorintekenprijs geldig tot 31 maart 1975. 595 fr., daarna 750 fr. Te storten op P.C.R. 000-0588564-65 van Uitgeverij Veys, Ieperstraat 18, 8880 Tielt. Of te bestellen via uw boekhandelaar.

Even kennis maken met de auteur. Jacques van Mello is geboren te Geraardsbergen op 21 maart 1938. Hij woont te Denderleeuw. Hij is gegradueerde in de bibliotheconomische en bibliografische wetenschappen (Brussel). Sedert 1962 staat hij aktief in het boekbedrijf en wel bij Elsevier-Sequoia te Brussel. Voor het moment is hij druk bezig met een nieuw boek over Geraardsbergen.

Deze analytische bibliografie van Geraardsbergen bevat de handschriften, gedrukte werken, monografieen en arikelen uit tijdschriften, uit dag- en weekbladen. De auteur heeft goed rekening gehouden met Nederboelare — de baronnie Boelare — want deze heerlijkheid heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van Geraardsbergen. Ook heeft hij de gemeenten van het huidig Groot-Geraardsbergen in zijn werk opgenomen, voor zover dit de stad aanbelangt. Dat zijn werk is opgebouwd op wetenschappelijke basis en volgens bibliografische normen kan de belangstellende spoedig ervaren. Het is voor de Geraardsbergenaar en voor vele anderen een onontbeerlijke dokumentatiebron, want het bevat alle belangrijke uitgaven, manuscripten en excerpten die over Geraardsbergen sedert zijn ontstaan in 1068 zijn verschenen. We geven hier zeer in het kort een kijk op de inhoud :

Algemene werken over Geraardsbergen; archiefwezen; aardrijkskunde; archeologie, wereldlijke en militaire geschiedenis; godsdienstige geschiedenis; personalia, genealogie, heraldiek; ekonomische ontwikkeling; kulturele ontwikkeling; en folklore. Het boek sluit af met een rijkgevulde auteursregister en met een zaakregister. En nu nog een biezonderheid : de eerste 300 intekenaars ontvangen bij het verschijnen van het boek gratis een facsimilékaart Gerardimontium, vulgo Gheertsberge van Antonius Sanderus (1631) groot formaat. Tevens zijn de eerste 300 eksemplaren genummerd.

De publikatie van dit werk zet voor goed een punt achter de doodse stilte die op historiografisch gebied jaren en jaren over Geraardsbergen heeft gehangen. De tijd van de historici de Portemont en van Fris ligt ver achter ons. De belangstelling voor de goede stede Geraardsbergen wordt met dit werk nieuw en meer dynamisch leven ingeblazen. Langs deze lijnen kennismaking en presentatie om om doen we een beroep op onze lezers en op al wie de geschiedenis en heemkunde van de stad ter harte gaat, het boek in hun bibliotheek te plaatsen, het te lezen en te raadplegen. Geraardsbergen, de stad van Onze-Lieve-Vrouw van de Oudenberg, de stad van Tonnekenbrand en Eerste Toog, de stad van de Plaisance, de stad van de pettennijverheid en lucifersindustrie, de vredige stad aan beide schilderachtige oevers van de Dender, aan de voet van de Oudenberg, is voor de Zuid-Oostvlaming een dierbaar oord en voor de velen die er studeerden, rijk aan opbeurende herinneringen.

We heten het werk van harte welkom op de Vlaamse leestafel en wensen het een ruime verspreiding toe. Auteur en uitgever hebben voor een werk gezorgd dat voor Geraardsbergen een monument en een eretitel zal blijven. In het volgend nummer van ons tijdschrift volgt de eigenlijke recensie van het boek.

GOTTEM a/Leie — Valère GAUBLOMME.

Drie Aalsterse tijdschriften

De aanvang der twintigste eeuw wordt voor Aalst gekenmerkt door het verschijnen van drie merkwaardige tijdschriften. Het zijn de «Annalen» uitgegeven door de Oudheidkundige Kring van 1904 tot 1914; «Nieuw Leven» dat verscheen van 1908 tot 1911 en «Excelsior» van november 1913 tot juli 1914. Het getuigt van de kulturele bloei die na de oorlog 1914-1918 niet meer werd hernomen. De «Annalen» plaatsten zich uitsluitend op wetenschappelijk standpunt, hoewel de meeste bestuursleden uitgesproken politiek-katoliek waren gericht. Notaris Edmond Breckpot, burgemeester De Deyn van Ninove en Willem Van Muylem waren liberaal. Ze namen slechts in geringe mate deel aan de werkzaamheden van de Kring en voor de eerste twee is de aanwezigheid slechts symbolisch te noemen. Ze verleenden door het politiek gezag dat ze in het Land van Aalst bekleedden een gewichtige morele steun.

«Nieuw Leven» hield er een, zij het niet uitgesproken, Vlaamse overtuiging op na en was katoliek gericht, hoewel de grote stuwkracht, Valerius D'Hondt er later een vrijzinnige levensvisie zou op nahouden.

«Excelsior» was katoliek en Vlaams. Het was de stem van de jongere generatie die bewust was van het Vlaams ontwaken en er ook onbewimpeld voor uit kwam.

Behalve dan voor de «Annalen» waarin merkwaardige bijdragen verschenen, waarnaar nog steeds kan worden teruggegrepen, is de levensloop van de twee andere tijdschriften te kort geweest om van een blijvende invloed te gewagen.

Het toneelleven uitgezonderd, dat een hoge vlucht kende waarvan het belang niet genoeg kan worden onderstreept, was het peil van het kultureel leven in onze stad gevoelig gedaald na de eerste wereldoorlog, hoe verwonderlijk dit ook moge heten.

Slechts na de tweede wereldoorlog zou «Het Land van Aalst» verschijnen; tijdschrift dat wij zouden kunnen noemen als de opvolger van de «Annalen», hoewel het heel anders is gericht. Het werd in 1949 gesticht door Jozef Van Overstraeten, en belangrijke medewerkers zijn o.m. E.H. J. De Brouwer, E.H Valère Gaublomme, Dom Cyprianus Coppens, Fritz Courteaux, Gilbert De Smet, Alois Suys, Jules Pieters, Hendrik Vangassen, Jozef Van Cleemput, Marcel Cornelis, S. De Lange, Albert Van Lul, J. Van Twembeke. Er werden ook speciale nummers gepubliceerd; vernoemen wij slechts deze gewijd aan Erembodegem, Impe, Geraardsbergen, Lede en Pollare.

Als tegenpool voor «Nieuw Leven» en «Excelsior» zouden wij «Nieuwe Stemmen» vermelden, een tijdschrift in 1944 gesticht door de te

dien tijde te Aalst verblijvende pater A. Van den Daele S.J. en met als redaktiesekretaris de Aalsterse dichter Firmin Van der Poorten. Het heet een jongerentijdschrift te zijn, doch publiceerde reeds verscheidene belangrijke speciale nummers.

GERAADPLEEGDE WERKEN :

Verslagboek en Katalogus des Oudheidkundigen Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst.

Verslag over het Bestuur en de Toestand der Stad Aalst - verslagboeken van 1903 tot 1910-1911.

E.H. Jozef De Brouwer : Geschiedenis van Lede. - 1963.

E.H. Jozef De Brouwer : Toponymie van Hofstade. - 1950.

H. Liebaut : Repertorium van de Pers in het Arrondissement Aalst. - 1967.

H. Liebaut : De Gezagsconcentratie in het Arrondissement Aalst tijdens de 19e eeuw. - 1968.

Kataloog van de Nationale Vakbeurs voor de Grafische Nijverheid. - 1973.

V. Schrobbens en W. Van Hulle : Descendance de J.B. Spitaels (1719-1779) - Tablettes des Flandres. Document I. - 1958.

Lectuur - Repertorium onder redactie van Joris Baers (1952) Paul Hardy en Xaveer De Win (1968).

Dr. Rob. Roemans : Bibliographie van de Moderne Vlaamsche Literatuur 1893-1930.

E. De Seyn : Dictionnaire Historique et Géographique des Communes Belges. - 1933.

E. Houtman : Inventaris van het oud Archief van de stad Aalst. - 1974.

I. DE ANNALEN VAN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING

DE OUDHEIDKUNDIGE KRING

Een eerste vermelding betreffende het oprichten van een oudheidkundig muzeum vinden wij terug in de beraadslagingen van de gemeenteraadszitting van 26 mei 1899.

Alsdan verklaart burgemeester Gheeraerdts dat, wanneer tot het oprichten van een nieuw hospitaal besloten werd, de gemeenteraad van gedacht was in de oude lokalen de Muziekschool, de Akademie voor Schone Kunsten, de Biblioteek en het Muzeum te plaatsen. Om met kennis van zaken hierover een beslissing te kunnen nemen, meende de Raad een biezondere kommissie te moeten aanstellen, dewelke zou bestaan uit burgemeester Leo Gheeraerdts; de leden van het schepenkollege : Leo Meert, Baron Leo de Bethune, Victor De Gheest en Paul de Clippele; de raadsleden Isidoor Bauwens, Felix De Hert, Jan De Somer, Leo Geeroms; de voorzitter der Besturende Kommissie der Akademie P. Monfils en stadsbouwmeester Julius Goethals.

Er wordt verder geen woord meer gerept over deze biezondere kommissie, maar het jaarverslag 1899 vermeldt dat de Akademie voor Schone Kunsten naar de verlaten gebouwen van het oud hospitaal werd overgebracht.

Hier passen een paar bedenkingen :

1. Er werd reeds vroeger gesproken over het oprichten van een muzeum. Officiële verslagen reppen er geen woord over; alles zal zich hier waarschijnlijk bepaald hebben tot private gesprekken en voorstellen.
2. De stad moet in die periode reeds in het bezit geweest zijn van een zeker aantal voorwerpen om in dat ontworpen muzeum te plaatsen.

In zitting van 13 december 1901 verklaarde de burgemeester dat het lokaal voor een oudheidkundig muzeum klaar gemaakt is in de gewezen kapel van het oud-hospitaal. Op 23 december werd een rondschrijven gestuurd aan enkele vooraanstaanden, waarin gevraagd werd te willen toetreden tot een biezondere kommissie (de tweede !) samengesteld uit een onbepaald aantal leden, en aan dewelke het stichten, de inrichting en het bestuur van het nieuw muzeum zou worden toevertrouwd.

Deze kommissie werd op 12 juni 1902 gevormd, tijdens een vergadering belegd in de raadszaal van het stadhuis, onder voorzitterschap van burgemeester Gheeraerdts, en bestond uit : Jean Moens, advokaat en oudheidkundige; Abel de Clippele, arrondissementskommissaris; Felix De Hert, schepen van onderwijs; E.H. Julien Roegiers, pastoor van het hospitaal; Willem Van Muylem; Franz Callebaut; ridder Leon Schellekens; Alfred De Coen, bankier; Paul de Clippele, advokaat en Julius Goethals, stadsbouwkundige.

Op deze bijeenkomst drong Jean Moens aan, en wees hij op de noodzakelijkheid, tot het stichten van een Oudheidkundige Kring voor de Stad en het Land van Aalst. Het voorstel werd in princiep aanvaard. Tijdens een volgende vergadering op 22 januari 1903 werd het definitief aangenomen. De nieuwe kring slorpte de tweede bestaande kommissie op en had als doel de verzamelingen van het muzeum uit te breiden, beschermleden aan te werven, Annalen te publiceren en een biblioteek in te richten.

Het bestuur was samengesteld als volgt :

Erevoorzitter : de Burgemeester der stad Aalst. (Leo Gheeraerdts)

Ereleden :

Louis Bert de l'Arbre, kunstschilder te Geraardsbergen;
Edmond Breckpot, notaris. (Haaltert 26-4-1849 - Aalst 10-4-1928)
Edmond De Deyn, burgemeester van Ninove. (Ninove 19-10-1824 - 20-2-1912)

Voorzitter : Jean Moens, advokaat te Lede.

Ondervoorzitter : Felix De Hert, schepen en later burgemeester, raadslid sedert 1891. (Aalst 9-8-1860 - 4-2-1925)

Sekretaris : E.H. Juliaan Roegiers, pastoor van het hospitaal.

Penningmeester : Baron Lodewijk de Bethune (Aalst 5-8-1872 - 29-1-1939)

Bibliotekaris : Willem Van Muylem, deurwaarder (Aalst 15-11-1856 - 1-2-1938)

Raadsleden: Franz Callebaut, apoteker; Paul de Clippele, advokaat; Arthur De Mol; Julius Goethals, stadsarchitekt, (Gent 5-10-1855 - Aalst 10-6-1918); Oscar Reyntens, stadssekretaris; Ridder Leo Schellekens (Aalst 16-2-1854 - Brussel 7-1-1918)

Om het beoogde doel te bereiken werden twee omzendbrieven verstuurd. De eerste op 4-12-1902 reeds; de tweede op 16 maart 1903 (op 1000 eksemplaren). Beide werden gezonden aan de biezonderste ingezetenen van het Land van Aalst en ook daarbuiten. Er lieten zich 66 personen inschrijven als lid, niet alleen uit Aalst, maar ook uit Bergen, Borsbeke, Brussel, Denderhoutem, Dendermonde, Erpe, Gent, Geraardsbergen, Lede, Luik, Meerbeke, Meldert, Ninove en Westerlo. Allen behoorden tot de hogere, in ieder geval tot de zeer bemiddelde burgerij. Het lidmaatschap bedroeg 10 fr., een zeer aanzienlijk bedrag. Bovendien kreeg de nieuwe vereniging steungelden van staat, provincie en stad. De statuten werden op 15 augustus 1903 goedgekeurd en verschenen onmiddellijk in druk bij Spitaels te Aalst.

Einde 1903 werden reeds onderhandelingen aangeknoopt met dezelfde firma voor het drukken van de Annalen. In 1905 dan verscheen het Bulletijn van de Kring (het enige ons gekende). Het bevatte de volledige ledenlijst, een verslag over de werkzaamheden en de lijsten van de boekerij en de verschillende verzamelingen.

De vergaderingen gingen om de maand door en werden stipt gehouden tot februari 1914; Jan Moens zou op geen enkele ontbreken.

Op elke vergadering werden oude voorwerpen of boeken overhandigd door de leden, en dit zou zo blijven tot het einde. Verder werd het verslag van de voorgaande bijeenkomst voorgelezen en werden kandidaat-leden voorgedragen; het aantal leden zou echter zeker de 100 niet overschrijden. De voorzitter gaf ook uitleg over besprekingen en bezoeken die hij had afgelegd bij andere gelijkaardige verenigingen. Ten slotte lazen de schrijvers de verhandelingen voor die zouden verschijnen in de Annalen van de Kring.

Pastoor Roegiers werd in 1906 benoemd te Bellem; in zijn plaats werd Oscar Reyntens aangeduid als sekretaris. Tot en met 11 april 1912 zijn de verslagen tegengetekend door voorzitter en sekretaris; nadien is dit niet meer het geval. De belangstelling vermindert; de verslagen zijn soms heel beknopt en verschillende bestuursleden ontbreken steeds op de vergaderingen. De penningmeester is meestal afwezig evenals de bibliotekaris-konservator. Wegens het ontbreken van een verslag van beiden is het niet mogelijk beslissingen te treffen.

Nochtans blijven de vergaderingen regelmatig doorgaan. Ze vonden in den beginne plaats in het kabinet van de burgemeester, maar gingen vanaf september 1911 door in het belfort. De laatste had plaats op 19 februari 1914; waren aanwezig: de heren Jean Moens, Felix De Hert, Paul de Clippele, Willem Van Muylem en Oscar Reyntens.

De vraag mag wel gesteld worden of de eerste wereldoorlog hier als spelbreker is opgetreden. Een eerste steunpilaar van de Kring, E.H. Roegiers, was sinds 1906 van het toneel verdwenen. De andere steunpilaar, Jean Moens, had in 1911 nog gezorgd voor een onvolledige bijdrage in de Annalen, doch het vervolg liet op zich wachten. En de andere schrijvers waren uitgepraat, zodat buitenstaanders verschenen.

Wij moeten ons klaarblijkelijk het bestuur van de Kring voorstellen als een enge groep van goede vrienden, die wel hun kennissen van gelijke maatschappelijke rang hadden aangeworven als lid, maar die verzuimd hebben te zorgen voor «nieuw leven» in de rangen. Een feit dat daarbij mag onderstreept worden is het volgende : Het verslag van de eerste vergadering was door pastoor Roegiers in het Nederlands opgesteld. Tijdens de tweede bijeenkomst vroeg voorzitter Moens dat dit voortaan in het Frans zou geschieden, ten einde ook buitenstaanders toe te laten de werkzaamheden van de Kring te kunnen volgen. Wat dan ook gebeurde. Aldus werd op de Kring een stempel gedrukt waartegen de jongere generatie die anders gericht was, wij denken hierbij aan Van Nuffel en D'Hondt, niet anders kon dan negatief reageren.

Toch heeft de Oudheidkundige Kring hoogst belangrijk werk verricht. Niet alleen door het uitgeven van merkwaardige Annalen, maar vooral door het verrijken van het muzeum en zijn verzamelingen. Veel werd aldus bijeengebracht wat anders zou verspreid geweest zijn, in vreemde handen geraakt, of reddeloos verloren. En dat stemt tot dankbaarheid.

Dat twee der ereleden en de voorzitter van de Kring zelf, gekozen werden uit centra buiten Aalst, wettigt het vermoeden dat het wel degelijk in de bedoeling van de stichters lag, de werkzaamheden werkelijk uit te breiden tot het ganse Land van Aalst.

Voor Ninove werd beroep gedaan op niemand minder dan op burgemeester De Deyn, die een merkwaardige verzameling bezat.

Voor Geraardsbergen zou het Louis Bert de l'Arbre zijn, een gekend kunstschilder, die niet alleen in zijn stad, maar ook daarbuiten, een gevestigde faam genoot.

Geboren te Ninove op 17 juli 1835, volgde hij de humaniora bij de Jezuieten te Aalst. Hij studeerde nadien aan de Universiteit te Leuven en aan St.-Lucas te Doornik.

Vele van zijne werken bevinden zich in de kerken en kloosters in de omgeving van Geraardsbergen. Van hem zijn tevens de schilderingen in de bisschopzaal van het hospitaal en de muurschilderingen in de hoofdkerk. Verder nog in de kerk van Hunnegem, in het kollege en in zijn eigen woning, thans Hotel Geeraards, Lessensestraat, alle te Geraardsbergen.

Hij werd vereerd met het Kruis van de Heilige Gregorius en het ereteken Pro Ecclesia et Pontifice. Hij overleed te Geraardsbergen op 27 december 1903.

MUZEUM

De meeste voorwerpen waaruit de verzameling aanvankelijk werd samengesteld, stammen uit het Landhuis en uit het archief. (verschillende plans van Aalst, boeken van Pieter Coecke en Jan De Schrijver). Andere komen uit de Sint-Maartenskerk of werden aangekocht door de stad, terwijl nog andere werden verworven door dè Kring. De Aalstenaars zelf droegen mild bij tot de aangroei van het muzeum. Van de 108 nummers die de katalogus vermeldt in 1905 zijn er 30 door stadsgenoten aangeboden; hieronder tal van zaken die niet zonder waarde zijn. De lijst groeit aan tot 163 nummers in 1906; het worden er 173 in 1907, 190 in 1908 en 221 in 1913.

Het verslagboek van de Kring, alsmede de stadsverslagen, maken regelmatig melding van die soms belangrijke schenkingen. Zo dienen in het biezonder vermeld :

— de schenking van de braak van de Konfrerie van Sint-Antonius-Abt, gesticht in 1509, alsmede medailles, vlag en blazoenen van hetzelfde gild, geschonken door Mw. J. Van Achter-Schelkens;

— van de verzameling sileksvoorwerpen opgedolven te Kortrijk-Dutzel, geschonken door apoteker Callebaut, die ze zelf had verworven van de oud-pastoor van voornoemde gemeente, Théophile Callebaut;

— van de voorwerpen die hebben toebehoord aan het Sint-Jorisgild en een schilderij «de verdediging van Aalst tegen de Fransen in 1618», geschonken door Mw. V. De Witte in 1910.

Andere milde schenkers zijn : L. Gheeraerdts, G. Spitaels, P. de Clippele, V. De Gheest, J. Roegiers, M. Berger, M. Exteens, J. Goethals, A. De Mol, O. Reyntens, F. De Hert, Baron L. de Bethune, E. De Pessemier, L. Moens, C. Jouret, A.M. Boone, C. Van de Putte, F. De Loose, A. De Windt, E. Glenissen, C. Schuermans, L. Meganck, F. Notelteirs, Ed. Ruyssinck, Mw. De Wolf-Coevoet, A. Vernaeve, O. Gheeraerdts, A. Ghysselinckx, L. De Coninck, De Vis, Rosart, L. Van Vaerenbergh, Em. Vernimmen, J. Van Branteghem.

Het muzeum werd echter in biezonder verrijkt met de verzameling van historische voorwerpen van Jean Moens (ongeveer 100 stuks) en met de uitzonderlijke gift, bij testament overgemaakt door Burgemeester Edmond De Deyn uit Ninove, wiens borstbeeld zich in het muzeum bevindt.

Deze laatste verzameling telde ongeveer 300 stuks en wordt volledig beschreven in het verslagboek van de Kring. Voornamelijk dient hier vermeld, het gotisch gesmeed ijzere koffertje, gevonden rond 1820 te Nieuwerkerken op het veld genaamd «den Berg». Het is de blikvanger van het muzeum en een pronkstuk op vele tentoonstellingen.

Uiterst belangrijk is ook de verzameling van een vijftigtal pijpaarden beeldjes van circa 50 tot 175 na Kristus, opgedolven te Asse-Kalkoven. Deze unieke verzameling geniet de belangstelling van vele buitenlandse archeologen.

Met kermis 1906 werd het muzeum, dat was ondergebracht in de kapel van het oud-gasthuis, een eerste maal, onder grote belangstelling, open gesteld voor het publiek. Gezien de grote uitbreiding der verzameling diende naar een ruimer lokaal uitgezien. In 1911 werd alles overgebracht naar het belfort. Even was er spraak geweest van eveneens een folklore-muzeum te stichten. Promotors hiervan waren Valerius D'Hondt en Felix De Loose (Aalst 16-1-1870 — 14-2-1938). Vanaf 23 maart 1913 kon het muzeum elke zondag bezocht worden van 10 tot 13 uur; in de week kon dat op aanvraag.

De stad kende in de loop der jaren 1902-1910 een bedrag van 6.369,91 (goudfranken !) toe. Wanneer men daarbij vaststelt dat de stedelijke boekerij het voor dezelfde periode moest stellen met 4050 fr., dan blijkt het onbetwistbaar dat het muzeum wel degelijk het troetelkind was van het stadsbestuur en van burgemeester Gheeraerdts in het biezonder.

UITGAVEN VAN DIRK MARTENS

De Kring bezat 14 werken van Dirk Martens. Van twee ervan staat de herkomst niet vermeld. De andere werden aan spotprijzen aangekocht bij C. Van de Putte te Aalst, De Portemont te Geraardsbergen en bij zekere M. Vyt.

Dertien ervan zijn nog bewaard gebleven. Pater K. Heireman vermeldt ze in de catalogus opgesteld ter gelegenheid van de tentoonstelling in 1973 en ook pater Van Iseghem (Oostende 30-6-1799 — Aalst 19-8-1869) maakt er melding van :

1. 10 K.H. - 24 V.I.
   Sermones super particulis antiphonae Salve regina. 1487.
2. 12 K.H. - 22 V.I.
   Johannes Chrysostomus De providentia Dei. - 1487.
3. 68 K.H. - 56 V.I.
   Gregorius papa I. Homeliae quadraginta . 1509.
4. 75 K.H. - 60 V.I.
   Rodolphus Agricola. Opuscula nonnulla collecta a Petro Aegidio 1511.
5. 83 K.H. - 64 V.I.
   Hugo a Sancto Victore. Quaestiones in epistoles Pauli. - 1512.
6. 91 K.H. - 71 V.I.
   Petrus Dorlandus. De enormi proprietatis nonachorum vicio. - 1513.
7. 94 K.H. - 73 V.I.
   M. Dorpius. De Laudibus Disciplinarum ac Lovanii academiaeque Lovanensis. - 1513.
8. 100 K.H. - 80 V.I.
   M. Dorpius. De divae virginis deiparae in coelum assumptione 1514.

9. 134 K.H. - 105 V.I.
D. Erasmus. Epistolae aliquot Erasmiet ad Erasmum - 1516.
10. 144 K.H. - 114 V.I.
D. Erasmus. Scarabeus cum scholiis Beati Rhenani. - 1518.
11. 145 K.H. - 116 V.I.
D. Erasmus. Bellum. - 1517.
12. 157 K.H. - 126 V.I.
Adrianus Florentius. Quaestiones quotlibeticae. - 1518.
13. 242 K.H. - 199 V.I.
Herodianus. Historiarum libri octo Graece. - 1525.

Het veertiende werk is niet voorhanden. Het betrof :

231 K.H. - 189 V.I.
Aristoteles. Ethicorum ad Nicomachum libri decem. Graece. - 1523.

Verder bestaat de verzameling nog uit :

14. 55 K.H. - V.I.
Jacobus Anthonii Middelburgensis. De praecellentia potestatis imperatoriae. - 1503.
15. 74 K.H. - 58 V.I.
Angelus Politianus. Epistolae lepidissimae editae a Petro Aegidio. - 1510.
16. 90 K.H. - 70 V.I.
Richardus a Sancto Victore. In Ioannis Apocalypsim libri septem. - 1512.
17. 141 K.H. - 110 V.I.
D. Erasmus. Aliquot epistolae Erasmi et ad Erasmum. - 1517.
18. 233 K.H. - 190 V.I.
Porphyrius. Institutio sive Isagoge in Aristotelis categorias. - 1523.

Dit laatste werk was reeds in bezit van de Kring in 1903 volgens geschreven aanduiding op het titelblad. Het komt echter niet voor in de lijst van de uitgaven van Dirk Martens in bezit van de Kring, die slechts twee jaar later, in 1905, werd gedrukt. Het is niet uitgesloten dat hier enige verwarring werd gesticht en dat wij hier te doen hebben met het boek dat als Aristoteles Ethicorum werd vermeld.

Hoe beperkt de verzameling ook moge zijn, en alhoewel er geen enkele der eerste uitgaven van Dirk Martens in voorkomt, toch wordt de waarde ervan door de kenners geschat op ruim één miljoen.

Oude Munten

Waaronder verscheidene die te Aalst werden geslagen. Er zijn er 21 waarvan van 9 de herkomst niet staat aangegeven. De andere werden, hetzij aangekocht, hetzij geruild, hetzij geschonken. (Jean Moens en Leo Gheeraerdts).

Bovendien was er een verzameling van 377 munten, waaronder Romeinse, geschonken door Mw. Othon Gheeraerdts. Ook had de stad de verzameling aangekocht die in 1911 werd opgedolven te Denderhoutem. (Zie : Land van Aalst, jaargang XVIII, blz. 141-155).

Er waren verder nog Romeinse en Griekse geldstukken (11 stuks) en een verzameling van 46 gedenkpenningen, die steeds maar grotere uitbreiding nam, dank zij de vrijgevigheid van steeds maar dezelfde schenkers. (C. Dupriez, J. Boeye, Juliaan Roegiers, C. Van de Putte, P. de Clippele, F. De Loose).

Handschriften in het bezit van de Oudheidkundige Kring.

De meeste handschriften werden opgenomen in het huidige archief en worden besproken in de inventaris die door de heer Erik Houtman, attaché bij het Rijksarchief te Hasselt, in 1972 werd opgemaakt en desgevallend met de nodige verklaringen aangevuld. Ter verduidelijking vermelden wij het nummer van deze inventaris of van de regesten.

De nummers 17, 21, 28, 29, 30 en 31 zijn nog niet geinventariseerd. Het gaat hier om dokumenten die dagtekenen uit de verleden eeuw of die alsdan, of later, werden gekopieerd en waarvan de herklassering tot nog toe niet werd beëindigd.

1. De Groote Katharina van Alexandrien, van G. Caudron - gevolgd van eenige gelegenheidsrijmen en schriften, waaronder Echo op de Ninovsche bloemen tegen Aelst uytgespoegen.

   E.H. 166 - Bevat ook enkele notarisakten (1677-1679) van notaris G. Caudron jr.

   Het werk werd door de Aalsterse drukker J. D'Herdt in 1771 uitgegeven en bevat een portret van Caudron, gegraveerd door A. Cardon (1739-1822) naar een schilderij van Pieter Thys (1624-1677).

2. Werken van W. Caudron.
   Rosimunda - Alcamene en Menalippe — en andere treurspelen - voorgegaan door : Schrey-Klang op den Scheydwang van Guillielmus Caudron, gelaurierden Catharinist binnen Aelst uyt d'aerde getogen den XXVI der Laumaent 1692, oud LXXXV jaren.

   Aelst gedr. Jud. L. D'Herdt 1767.

   , en : Doodgalm ter ziel-heugenisse van den wyt-vermaerden Poët d'heer Guillielmus Caudron MDCCLXVII.

   E.H. 168 - I register.

   Rosimunda werd in het latijn geschreven door e.p. P.L. Van Zevecote, augustijn van Gent, en vertaald door Caudron. Zie : Dr. A. Keersmackers : De vertaling door Guilliam Caudron Sr. (1622) van Jac. Zevecotius' Rosimunda-tragedie (1621) in Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen 1955 - blz. 49-104.

Alcamene en Menalippe werd te Aalst opgevoerd in 1719. Een ander treurspel dat in de bundel voorkomt is : De gemartelde van Maximus, treurspel op de H. Catharina. De kenspreuk der Catharinisten komt voor onder de latijnse tekst van Rosimunda. (zie : Guilliam Caudron, door Al. De Maeyer in Kultureel Jaarboek voor de provincie Oostvlaanderen 1960, blz. 125-138).

3. Werken van W. Caudron.

Cesar - Chosroes - en andere treurspelen.

E.H. 169 - I register.

De tragedies Cesar en Chosroes dragen als onderschrift «Amor Vincit - 1711».

4. Werken van W. Caudron.

Nabugodonosor - Horatius Cocles - Julius Cesar - David - Het spel van de Passie.

E.H. 167 - I register.

Het spel van David werd in 1682 door de Catharinisten opgevoerd - Horatius Cocles in 1688 - Julius Cesar in 1680.

Het spel van de Passie, opgevoerd in 1681 en 1682, draagt als onderschrift Amor Vincit, G. Caudron en zou volgens Al. De Maeyer een kopij zijn van de Brusselse rederijker J. De Conde, met toevoeging en inlassing van een vierhonderdtal verzen.

Het spel van David draagt de naam van de afschrijver J. Van Hecke - September 1639. De kenspreuk van de Kamer staat onder de latijnse tekst van Nabugodonoser en Horatius Cocles.

De nummers 166, 167, 168 en 169 werden op 12 augustus 1903 door het stadsarchief van Aalst verworven, vermoedelijk uit de bibliotheek van Prudens van Duyse (Dendermonde 17-9-1804 — Gent 13-11-1859).

5. Collection de planches représentant les animaux quadripèdes les plus extraordinaires et les plus rares, avec leur description, par Sr. Roucel 1789 - avec dessins.

E.H. 2253 - I register.

Fr. Ant. Roucel was chirurgijn te Aalst en armenverpleger in het hospitaal.

Geschonken door Paul de Clippele.

6 - 7 - 8 9) Bulles concernant le béguinage du Pape Martin IV, 1288, - du Pape Jean XXII, 1317, et du Pape Nicolas V, 1450.

Quatre parchemins avec sceaux en plomb.

- De bul van Paus Martinus IV, 1288, ontbreekt. De datum 1288 schijnt bovendien foutief te zijn. Martinus IV was paus van 1281 tot 28-3-1285. In 1288 was Nikolaas IV paus (1288-1292), maar van geen van beide zijn er bullen voorhanden in het archief.

- Deze van Paus Johannes XXII heeft betrekking op regest E.H. 323 gedateerd Avignon 7 september 1316 en waarbij de paus de cantor van de Onze-Lieve-Vrouwkerk te Antwerpen belast met

een onderzoek betreffende 'de vele goederen die vroeger door een aantal oversten en begijnen in pacht of cijns waren gegeven.

- Bij bul, regest E.H. 326 (ill. 12 blz 170) gedagtekend Assisi 30 september 1450 staat Paus Nikolaas V aan de meesteressen en begijnen van het begijnhof te Aalst toe vrij een geschikt priester als biechtvader te kiezen en geeft hij hun tevens toestemming om in hun kapel de getijden te zingen.

Opmerkelijk is dat, zo er twee bullen schijnen verdwenen te zijn, het stedelijk archief er ook juist nog twee bezit betreffende het begijnhof : Regest E.H. 324 - Rome 14 april 1424 - en waarbij Paus Martinus V de deken van het Sint-Rombautskapittel van Mechelen belast met een onderzoek in verband met de klacht der begijnen neergelegd tegen de pastoor van de parochiekerk van Aalst die verboden had dat in de begijnhofkerk nog langer goddelijke diensten zouden gecelebreerd worden noch sacramenten uitgedeeld noch biecht gehoord door de aan het bedehuis verbonden priester.

Regest E.H. 325 - Rome 14 april 1424 - Paus Martinus V bevestigt alle schenkingen, vrijheden e.d., eertijds door zijn voorgangers of door allerlei wereldlijke personen aan het Begijnhof van Aalst geschonken en neemt het tevens onder zijn biezondere bescherming.

10. Proces-verbal, daté de 1808, de la trouvaille d'une pierre commémorative portant l'inscription : «Cy fust occis Guillaume de Normandye 1128.

    Het dokument bevindt zich in het stedelijk muzeum.

    Zie : E.H. Julien Roegiers : Ou fut tué Guillaume de Normandie ? - Oudheidkundige Kring, 2e jaargang (1905-1906) nr. 3.

11. Rentebrief van den 7 september 1641, met de twee zegels van de twee steden Aelst en Geeraardsbergen.

    E.H. 2133 - 1 charter.

    Konstitutie van een rente van zestig Karolusgulden ten laste van de Gedeputeerden van het Land van Aalst, in profijte van Franchois Drailant en zijn echtgenote Elisabeth Rotmans.

    Twee beschadigde zegels met tegenzegel in groene was, 17 september 1641.

12. Charte de 1699 concernant Liedekerke, avec sceau.

    E.H. 2293 - 1 charter.

    Laurynssens Chacon fs Anthonus, van Brussel, verkoopt een perceeltje bos van 25 roeden te Impegem-Liedekerke aan Jan Janssens fs Jan, van Aalst.

    Akte verleden vóór schepenen der baronnie Liedekerke, groot schepenzegel in groene was, 11 september 1699.

13. Register van achterleenen gehouden vande leenhoven en heerschappen van Meuleschette, Diepenborre (Mere) en Vossevelde

(Denderhoutem) competeerende vande Vrouwe Baronnesse douairière van Meere, Oûvran, etc.

E.H. 2192 - 1 register (1642-1791)

14. Manuscrit de M.J. De Gand : Recherches Historiques sur la vie et les éditions de Thierry Martens.

E.H. 2248 - 1 register.

Aangekocht bij A. De Tavernier Gent, voor de som van 10 fr. Handschrift in 1845 uitgegeven door F.J. De Smet. (Zie Oscar Reyntens : François Joseph de Smet (1771-1854). Notice Biographique, uitgegeven door de Oudheidkundige Kring, 5e jaargang, 1909, nr. 2.

15. Notulen op de Costumen der twee steden ende lande van Aelst door F.J. de Smet.

E.H. 10 - 1 register.

In 1906 geschonken door burgemeester L. Gheeraerdts.

16. Livre Mémorial de l'Ancienne Chambre de rhétorique De Catharinisten.

E.H. 165 (ill. 4 blz. 28) - I register.

«Nieuwen Register vande Eeden der Gulde vande Heylighe Maeght ende groote Martelaeresse Catharina», met lijsten van de bestuursleden (1728-1817).

Het register is vervat in een kaft van rood fluweel met zilveren sloten en bevat 117 gepagineerde bladen, verlucht met vele mooi versierde wapenschilden van de bestuursleden en medaillons. In het register is ook het drukwerkje ingebonden «Jubelzangen - Amor Vincit» - Aalst, Jos. Sacré 1818 (15 p.).

Geschonken door Felix De Hert.

17. Diverses lettres du peintre J. Meganck.

Geschonken door Petrus Van Nuffel.

18. Trois actes passés devant les échevins de l'abbaye d'Affligem à Hekelgem en 1711, 1716 et 1754.

E.H. 2286 - 1 charter.

Konstitutie van een erflijke losrente van 9 gulden, bezet op 2 dagwand land te Herdersem, ten laste van Passchier Hoffman fs Pieter en zijne echtgenote Kathelijne de Gendt fs Ghysbrecht, in profijte van Jacques van den Hauwe fs Adriaan. - Akte verleden vóór schepenen van de abdij van Affligem binnen de baronnie van Herdersem, 27 november 1650. - kopie van 1711.

Voor de akten van 1716 en 1754 zou het hier kunnen gaan om : Laatbank van de abdij van Affligem te Herdersem; twee registers :

E.H. 2204 - wettelijke passeringen 1707-1716 met index.

E.H. 2205 - Id. van 13 augustus 1726 tot 18 december 1765.

In 1908 aangekocht door de Kring.

19. Acte avec sceau des échevins du Comté d'Humbeek (1723).

E.H. 2298 - 1 charter.

E.H. Joannes de Munck, kanunnik van het metropolitaan kapittel van Mechelen, verkoopt een hofstede, één bunder groot, in Meise aan Jan Moons fs Cornelis, pachter aldaar.

Akte verleden voor schepenen van Humbeek, beschadigd zegel in groene was, 12 januari 1723.

In 1908 aangekocht door de Kring.

20. Manuscrit du XVIIe siècle : Méditations sur le chemin de la Croix, avec gravures intercalées dans le texte, ayant appartenu au couvent des Thérésiennes à Alost.

E.H. 2252 - 1 register.

«De Heyrbane des Cruys» van Benedictus van Haeften (Haeftenus) proost van Affligem (+ 1648), vermoedelijk door Beda Regaus, eveneens proost derzelfde abdij (1763-1795 + 1808) aan de ongeschoeide Karmelietessen of Theresianen van Aalst geschonken. Handschrift, 2e helft der 18e eeuw. Het werd in 1667 door P. Mallants, kartuizer te Brugge, postuum uitgegeven.
In 1908 aangekocht door de Kring.

21. Registre aux délibérations de la Société du Commerce de houblon de la ville d'Alost. 16 Août 1864. - 29 janvier 1871.

Geschonken door L. Van Vaerenbergh.

22. Registre des actes de relief à la cour censale de ten Hamme 1743-1788.

E.H. 2193 - 1 register.

Register van de verheffen van leenen competerende den leenhove van hamme. 1732-1788. met leemten en met index.

Geschonken door G. De Pauw.

23. Registres des oeuvres de loi de la cour censale de ten Hamme 1761-1795.

2 Registers van wettelijkheden 1772-1795 met index :

E.H. 2194 - 11 januari 1772 - 1783 mei 21.

E.H. 2195 - 14 maart 1785 - 1795 september.

1 register E.H. 2196 - Register van de wettelyckheden voor laeten vanden heerelycken rentebouck van ten Hamme; april 1761 - 1771 oktober, met index.

Geschonken door G. De Pauw.

24. Stukken betreffende de rekenschap van de werfkapel van den eersten helft der 19e eeuw.

Geschonken door G. De Pauw.

25. Stukken betreffende de St.-Jorisgilde.

E.H. 160 - 6 stukken betreffende het Sint-Jorisgilde, 1669-1789.

26. Register der rekeningen van de St.-Jorisgilde van 1727 tot 1796.
E.H. 159 - 1 register.
1727-1794 (kopies)

27. St.-Jorisgildeboek inhoudende de namen der broeders en zusters van 1488 tot in het begin der 17e eeuw.
E.H. 155 (ill. 3 blz. 27) - 1 register.
«Register van de eeden» ledenlijsten van de gildebroeders, 1335-1583 met enkele latere notities tot 1687. Bevat ook een lijst van de renten ten voordele van het gilde (1488). Uitgegeven door O. Reyntens : Het St.-Jorisgilde te Aalst. (Oudheidkundige Kring 1913 - 9e jaargang nr. 2).

28. Fragments généalogiques de la famille Van Waesberghe.
Geschonken door G. De Pauw.

29. Preuve tot betoogh dat die van het Geslachte moderne Van Vaernewyck zijn de principael fondateurs en dotateurs van den Godtshuyse ofte clooster van de Carthuisers residerende tot Royghem, ende nu jeghenwoordigh binnen de stadt van Ghendt. 1670.
Geschonken door G. De Pauw.

30. Epitaphes de l'Eglise St.-Donat à Bruges.

31. Fragments Généalogiques de la famille Wouters. Lettres patentes de noblesse 1663.

32. Acte de vente, devant les échevins de Schellebelle le 11 janvier 1724, par la marquise de Lede, Marie Thérèse de Bette, Ctesse douairière de Bornhem, au nom de son frère Messire Jean François Nicolas de Bette, à Frans de Waepenaert, Seigneur d'Erpe, de biens situés à Schellebelle, Wanzele, Ertbrugghe, Cherscamp et Smetlede.
E.H. 2299 - 1 charter.
Geschonken door Paul de Clippele op 11-3-1909.

33. Acte de Constitution de rentes devant la cour censale de l'abbaye de Ten Roosen à Maxenzele au profit des pauvres de Baardegem et de Maxenzele - 4 juin 1648.
E.H. 2284 - 1 charter.
Fragment van het zegel van het laathof in bruine was.

34. 30 september 1445 - Voor schepenen van Antwerpen, Heilwych van Liedekerke, dochter van wijlen Raes van Liedekerke van Roosendaele, vrouw van Willem Noyts, geeft toestemming aan haren man om te verkoopen den helft van de hoeve gelegen te Calfsdonck binnen Roesendale, en de opbrengst ervan te beleggen bij Jean Raessems haar broeder en Jan van Overhof haar zoon.
Fragmenten van Michiel Kiekens en Willem Douwe, schepenen.
E.H. 2263 - 1 charter.

Fragmenten van twee zegels van schepenen van Antwerpen in groene was.

Geschonken door Paul de Clippele op 11-3-1909.

35. 22 april 1460 - Voor Schepenen van Antwerpen, afstand door Willem Noyts aan zijn zoon Jan Noyts en Hendrik Ledenaerts, Agneesen Ledenaerts en Jan van Overhof, van de helft van eene hoeve, met huizingen, hovingen, landen en beemden, geheeten Luysterborch, in de prochie van Nispen, d'ander helft hen reeds toebehoorende als ze hebbende gekocht van wijlen Willem van Nispen.

E.H. 2264 - 1 charter.

Zegel van schepen Claes van der Elst in groene was, tweede zegel verdwenen.

Geschonken door Paul de Clippele op 11-3-1909.

36. Janvier 1635 - Dispense delivrée à Adrien et Anna Adrienne Van den Heetvelde pour contracter mariage, par le pape Urbain VIII (1623-1644).

E.H. 2280 - 1 charter - bul verdwenen.

Geschonken door Paul de Clippele op 11-3-1909.

37. 17 janvier 1631 - Relief devant le bailli de Marguerite de Landas, dame de Rouccourt par le procureur de Messire Charles de Namur, Seigneur de Bersée, époux de Philippine de Landas, au nom de la demie soeur de sa femme Florence de Landas, mineure, d'un fief tenu de la Seigneurie de Roccourt, consistant en une rente annuelle de 100 livres.

E.H. 2279 - 1 charter - zegels verdwenen.

Geschonken door Paul de Clippele op 11-3-1909.

38. 28 mars 1564 (avant paques)

Acte de partage devant les échevins de la ville de Bruxelles entre Adrien Van der Elst, fils de Jean et de Marie Van Zeverdonck, et sa sœur Anna Van der Elst, épouse de Jean Van Winge, d'une indivision de biens leur faite au décès de leurs parents après que Denis Van der Elst, leur frère, eut retiré sa part de la succession, et des biens ultérieurement acquis en commun, une ferme située à Diedegem, une terre à Assche et des maisons à Bruxelles.

E.H. 2273 - 1 charter - zegels verdwenen.

Geschonken door Paul de Clippele, op 11-3-1909.

34. 14 mei 1653 - Acte van verhef door Jr. François Van Heetvelde, na de dood zijns vaders Adolf, voor het leenhof van Brabant, van eene jaarlijksche rente van 150 guldens.

E.H. 2287 - 1 charter.

Geschonken door Paul de Clippele, op 11-3-1909.

Opvallend mag het wel heten, dat in de lijst der handschriften van de Kring geen melding wordt gemaakt van de schenking van nog zeven andere charters die door de heer Paul de Clippele werd gedaan, te weten:

E.H. 2265 - Geertrui Michielsdochter en haar man Adriaan Jan Clayss verkopen 1.153 roeden land te Roosendaal aan Jan van Overhoff.

Akte verleden vóór schepenen van Roosendaal, 2 zegels in groene was, 26 januari 1472 n.s.

Met bijhorend vastgehecht stuk :

Adriaan Jan Claiszone verkoopt 4 gemeten «Esselen» in Haynck-Roosendaal aan Jan van Overhoff.

Akte verleden vóór schepenen van Roosendaal, zegel van een schepen in groene was, ander zegel verdwenen, 5 februari 1475 n.s. - 2 charters.

E.H. 2266 - Thomys Michiel Jan Goortssz(sic) draagt een stuk land, het «Goordts block» in Hainck te Roosendaal gelegen, ter grootte van 4 gemeten 16 2/3 roeden, over aan Jan van Overhoff.

Akte verleden vóór schepenen van Roosendaal, zegels verdwenen, 23 februari 1479 n.s.

1 charter.

E.H. 2267 - Kopie van zes akten (17 december 1470-1479 februari 23 n.s.), verleden vóór schepenen van Roosendaal, door de klerk van de griffie aldaar, betreffende goederen door Jan van Overhof in Hainck-Paddenpoel te Roosendaal verkregen, eind 15e eeuw.

1 stuk.

E.H. 2271 - Christiaan Adriaan Hugensz draagt de helft van een stuk weide, de «grooten Reymer» genoemd, ter grootte van 5,5 gemeten, te Kalfsdonck-Roosendaal, over aan Raas van Liedekerke, rentmeester te Steenbergen, ten behoeve van Mr. Wouter de Hertoge, stadhouder van het leenhof van Bergen-op-Zoom.

Akte verleden vóór schepenen van Roosendaal, lichtjes beschadigde zegel van een schepen in bruine was, ander zegel verdwenen, 1 september 1522.

1 charter.

E.H. 2272 - Willem, prins van Oranje, graaf van Nassau, schenkt 12 bunder heiveld in Langdonck-Roosendaal aan Govaert Heinricxz, stadhouder van de schout van de Vrijheid van Roosendaal, als vol leen, te houden van het Leenhof van het Land van Breda.

Beschadigd zegel in rode was, Breda, 3 juli 1553.

1 charter geschonken op 11-3-1909.

E.H. 2308 - Diploma van baccalaureus in de geneeskunde, door de fakulteit der medecijnen van de Universiteit te Leuven ver-

leend aan Joannes Stephanus Schelkens, afkomstig van Mollem. Ogivaal zegel der fakulteit in rode was, gevat in een metalen doos, aan roodzijden staart, Leuven, 25 augustus 1774.

1 charter, geschonken op 14-11-1907.

E.H. 2275 - Filips II, koning van Spanje, verleent aan Nikolaas Rokox, tresorier van de stad Antwerpen, en zijn echtgenote Adriana Peris de toestemming om bij testament vrij te beschikken over al hun leen- en andere goederen in het Land van Brabant.

Groot ruiterzegel met tegenzegel in rode was, Brussel, 2 december 1597.

1 charter, geschonken op 11-3-1909.

Biblioteek

De boeken kwamen uit de stedelijke biblioteek, uit de archieven der stad of werden geschonken door het Ministerie van Openbaar Onderwijs; ook het Provinciaal Bestuur liet zich niet onbetuigd.

Andere werden aangekocht bij handelaars in oude boeken (Sanderi Flandria illustrata, twee delen à 120 fr. !); ook op openbare veilingen en bij private personen werden boeken verworven, terwijl ten slotte andere in bezit van de Kring kwamen door ruiling. Een groot aantal werden bovendien geschonken door inwoners der stad; vermelden wij : C. Dupriez, Wed. De Meren-De Smet, J. Eyerman, G. Spitaels en meerdere milde gevers, leden van de Kring.

De boekerij was aanvankelijk ingericht op het hoogzaal van de kapel van het oud-gasthuis; ze verhuisde in 1911 naar het archief in het belfort en bevindt zich thans in het stadsarchief op het Vredeplein. De katalogus opgesteld in 1905 werd bijgehouden tot 1932. In 1905 telde de verzameling 140 boekwerken; in 1913 was dit getal gestegen tot 451; in 1932 waren het er 509.

Op 14 oktober 1940 maakte de toenmalige archivaris A. Van der Heyden de bedenking dat er vele stukken ontbraken en dat er diende overgegaan te worden tot het opmaken van een gans nieuwe inventaris.

De Annalen

In vergadering van 13 augustus 1903 werd beslist dat de uitgaven zouden verschijnen in het Nederlands of Frans volgens de keuze van de schrijvers.

Echter zou bij de Nederlandstalige verhandelingen een Franse samenvatting worden gevoegd; dit is later niet gebeurd.

De uitgaven verschenen aanvankelijk (1904-1906) onder tweetalige titel : Annalen des Oudheidkundigen Krings van het voormalig Land van Aalst - Annales de la Société Archéologique de la ville et de l'ancien Pays d'Alost. Voor de derde en vierde jaargangen (1907 en 1908) wordt dat : Annalen van den Oudheidkundigen Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst; de franse tekst bleef ongewijzigd.

Vanaf de vijfde jaargang (1909) zijn omslag en titelblad voorzien van een tekening gemaakt door V. Van der Ponten of Van der Poorten. Ze verbeeldt een lint waarop de tekst : Annalen van den Oudheidkundigen Kring van de Stad en het voormalig Land van Aelst. Onder het lint laurierbladen waarop de wapens van de vijf Roeden van het Land van Aalst en een opgerold perkament waaraan een zegel zonder duidelijk kenteken. Links naar beneden toe een schild met helm en zwaard. Op het schild het dubbel wapen Aalst-Geraardsbergen met gravenkroon. Onder het schild, boeken met laurierpalm en brandende olielamp. Enkel de vermelding van de jaargang is tweetalig, terwijl deze van de drukkerij voorlopig in het Frans blijft maar vanaf 1912 in het Nederlands of Frans geschiedt, volgens de taal der uitgave. Voor het werk van Leo Crick over «Dirk Martens» en voor dit van E. Soens «De Abdij van Sint Adriaan», wordt alleen Nederlands gebruikt.

Op 11 februari 1904 werd beslist het drukken van de Annalen, voor de duur van een jaar, toe te vertrouwen aan de firma Spitaels, omdat deze buiten de politiek stond. Er werd nadien niet meer over een andere drukker gesproken en dezelfde firma bleef de uitgaven verzorgen tot 1914.

De prijs voor het drukken bedroeg 32,50 fr. voor 100 eksemplaren; 52,50 fr. voor 200 en 60 fr. voor 300 eksemplaren, telkens per 16 bladzijden.

Er werd besloten de Annalen te laten drukken op 200 eksemplaren, hoewel de Kring, in zijn beste periode, hoogstens 100 leden kan geteld hebben. Voor de buitentekstplaten werd beroep gedaan op de firma Jean Malvaux te Molenbeek. De eerste jaargang (1904-1905) schonk ons 5 verhandelingen. Er is een doorlopende bladnummering voor de eerste vier van blz. 1 tot 86; terwijl voor de vijfde aflevering de bladnummering wordt hernomen van 1 tot 32. Alle zijn in het Frans opgesteld en de afleveringen 2 en 3 (Alostum Christianum) vormen slechts één geheel; evenzo de bijdragen 1 en 5 (Promenade Archéologique).

De tweede jaargang (1905-1906) bevatte drie verhandelingen met doorlopende bladnummering (1 tot 74); een ervan is in het Nederlands opgesteld.

De derde jaargang (1907) bevatte twee verhandelingen; de eerste in het Nederlands; de tweede : Promenade Archéologique sluit aan bij wat in de eerste jaargang over hetzelfde onderwerp reeds werd uitgegeven. Er is doorlopende bladnummering (1 tot 82).

De vierde jaargang (1908) bracht ons de Geschiedenis van de Abdij ten Roosen met Obituarium; doorlopende bladnummering (1 tot 159). In de vijfde jaargang (1909) kwamen twee Frantalige verhandelingen voor met doorlopende bladnummering (1 tot 99).

Het zesde en zevende jaar (1910-1911) gaven twee verhandelingen; de eerste, 39 bladzijden (1 tot 39), Franstalig werd gedrukt in 1911; de tweede, 33 bladzijden (1 tot 33) werd gedrukt in 1912.

Het is duidelijk dat de Kring hier gebrek had aan materiaal. Op 13 augustus 1908 had Petrus Van Nuffel zijn werk over de Karmelieten aangeboden. Het werd niet aanvaard onder bedinging dat het niet wetenschappelijk genoeg was en dat de schrijver bovendien niet tot de Kring behoorde. Wel was men bereid een gedeelte der drukkosten te dragen, indien de schrijver 100 eksemplaren zou schenken om onder de leden uit te delen. Dit is waarschijnlijk gebeurd. Het werk (66 blz.) werd in 1908 gedrukt bij Spitaels, op hetzelfde formaat als de Annalen en zal waarschijnlijk in 1909 zijn rondgedeeld. Op 14 januari 1909 werd Petrus Van Nuffel inderdaad als lid ingeschreven. De achtste jaargang (1912) bracht ons het Cartularium en Renteboek van het Begijnhof (135 blz.). Ook E.H. Soens was geen lid van de Kring. Hij wordt slechts éénmaal vernoemd in het verslagboek wanneer hij het hiervoor genoemd werk voorleest. Of hij door anderen werd voorgedragen of zelf zijn werk heeft aangeboden, is niet uit te maken.

De negende jaargang (1913) bracht ons twee Nederlandstalige bijdragen met doorlopende bladnummering (103 blz.); ook hier blijft de vraag gesteld of een der schrijvers, Leo Crick, wel lid was van de Kring.

De tiende en laatste jaargang tenslotte (1914) bezorgde ons het uitgebreid werk van E. Soens, over de Abdij van Geraardsbergen (344 blz.).

Michel Leo Gheeraerdts

De stille werker en de man achter de schermen is onbetwistbaar burgemeester Gheeraerdts geweest.

Hij behoorde tot een der meest vooraanstaande Aalsterse families. Zijn vader, Martin Francis Gheeraerdts (Aalst 20-9-1808 — 23-2 1883), olieslager en maalder, was gemeenteraadslid van 1849 tot 1860 en van 1864 tot 1869. Hij werd schepen in 1869.

Michel Leo Gheeraerdts werd te Aalst geboren op 10 april 1837. Hij studeerde aan de Universiteit te Leuven en behaalde er het doctoraat in de rechten. Hij was gemeenteraadslid van 1884 tot 1887, schepen van 1888 tot 1895 en burgemeester van 1896 tot 1919.

Onder zijn bestuur nam de stad een ongewone uitbreiding. Hieraan heeft niet weinig bijgedragen de uitvoering van grote werken als daar zijn: het bouwen van kaaimuren aan de Dender, het stichten van nieuwe wijken en het oprichten en bouwen van de nieuwe paro-

chie en kerk van Mijlbeke. Hij was vooral verdienstelijk om het behendig doordrijven van openbare werken, waarvan hij de ontwerpen met klem verdedigde en met volharding tot een goed einde wist te brengen. Hij deed het belang uitschijnen van het verbreden en verdiepen van de Dender, een werk dat ongeveer twintig jaar na zijn dood werd aangevat en nog steeds niet voltooid is.

Hij was rechter bij de Rechtbank van Koophandel en hield op 3 juni 1897, wanneer de nieuwe lokalen in het hotel van Langenhove werden in gebruik genomen, een zeer merkwaardige redevoering. Hierin wees hij o.m. op het nut en het belang van een Rechtbank van Eerste Aanleg, een oud zeer, dat ook de huidige Aalstenaar nog weet te boeien.

Hij had een kunstenaarsziel en steunde alles wat tot de ontwikkeling van de bevolking kon bijdragen. Zelf bezat hij een rijke verzameling schilderijen die door Valerius D'Hondt in «Nieuw Leven» werd voorgesteld. (1 jrg. blz. 197-205).

Gheeraerdts publiceerde in datzelfde tijdschrift twee bijdragen: «Twee Aalstersche dichters van vroeger» (1 jrg. blz. 59-62) en, meer uitgebreid, «Albert Boone» (IIe jrg. 37-40 — 85-97 — 109-116 — 157 159 en III jrg. blz. 17-23 — 33-36 — 49-59); dit laatste werkje werd ook afzonderlijk in de handel gebracht.

In 1897-1898 werd, op zijn initiatief, besloten tot een nieuwe rangschikking der stadsarchieven. De oude oorkonden en handvesten werden overgebracht naar een bovenzaal van de Handelsrechtbank, en werden aldaar met de meeste zorg gerangschikt volgens de alsdan bestaande inventarissen. Eerst in 1901 was men met dat werk volledig klaar. In 1911 werd het archief overgebracht naar het belfort.

Gheeraerdts was o.m. voorzitter van de koninklijke harmonie «Al Groeiend Bloeiend». Hij was bestuurslid van de Arrondissementele Bewarende Vereniging en ere-voorzitter van de Aalsterse Bond der Bekwaamheidskiezers. Hij was plaatsvervangend voorzitter van de Burgerlijke Herzieningsraad van de Burgerwacht en Majoor-bevelhebber van het 1e Bataljon van dit korps. Hij overleed op 4 februari 1922. Hij is voor de stad een merkwaardige persoonlijkheid en een verdienstelijk burgemeester geweest.

De Drukkerij Spitaels

De familie Spitaels stamt uit Geraardsbergen waar ze een zeer voorname rol speelde.

De stamvader van de Aalsterse tak is Jan-Baptist Spitaels (Geraardsbergen 24-11-1719 — 3-5-1779). Hij had veertien kinderen waarvan 9 uit een eerste huwelijk met Reyns Jacqueline (Geraardsbergen 15-1-1715 — 1-4-1762) en 5 uit een tweede huwelijk met Jeanne Vranckx (Geraardsbergen 22-3-1733 — Ninove 20-4-1808).

Het vierde kind uit dit tweede huwelijk, Jean François Spitaels (Geraardsbergen 8-6-1773 — Aalst 19-5-1802) huwde te Aalst Antoinette Moens. (Aalst 16-12-1777 — 15-3-1852); hij vestigde zich in onze stad en had er een leerlooierij.

Hun zoon Charles Ghislain Spitaels (Aalst 29-10-1798 — 25-11-1867) huwde Marie Therèse Schuermans (Aalst 28-6-1797 — 21-3-1874). Hij was de stichter, in 1819, van de drukkerij Spitaels-Schuermans, en hem komt de eer toe de eerste uitgever in het arrondissement te zijn geweest van weekbladen.

Uit hun huwelijk werden vijf kinderen geboren, waarvan de jonste, Gustave-Charles Spitaels (Aalst 11-7-1839 — 15-2-1920) het bedrijf voortzette. Na hem ging de drukkerij over naar Jan-Baptist Spitaels (Aalst 26-11-1885) waarna ze tot op heden in bezit kwam van Maurice Spitaels (Aalst 8-2-1916). Van 1840 tot 1842 was de drukkerij uitgever van het «Algemeen nieuws- en aenkondigingsblad», een buiten de politiek staande informatie- en annoncenblad. Het werd voortgezet door het weekblad «Gazette van Aalst» (1842-1849), een blad dat zich slechts tijdens de verkiezingen met de plaatselijke politiek bezig hield en zich dan uitsprak ten gunste van de konservatieven; van ± 1850 tot 1914 werd het de «Aenkondiger van het Land van Aelst», een weekblad buiten de politiek.

In 1873 werd er het maandblad «Tijdschrift over Land- en Hofbouw» gedrukt, voortgezet door «De Vlaamsche Boer» (1873-1874) een informatieblad voor de Land- en Tuinbouwers, uitgegeven door de Land- en Hofbouwkundige Kring van het Arrondissement Aalst en «De Vereenigde Landbouwers». Van 1898 tot ongeveer 1899 werd er ook het 14-daags tijdschrift «Le Houblon» gedrukt, een blad voor de hopkwekers, hophandelaars en brouwers.

Voor zover we hebben kunnen nagaan - onze vraag om nadere gegevens bleef zonder antwoord - werden door de firma volgende boeken gedrukt :

M.J. De Gand (Aalst 14-3-1765 — 31-8-1802) : Recherches sur la vie et les éditions de Thierry Martens - 1845;

A.F. Van Iseghem (Oostende 30-6-1799 — Aalst 19-8-1869): Biographie de Thierry Martens - 1852 en 1856;

J.F. De Smet (Aalst ± 3-7-1771 - 9-6-1854) : Description de la ville et du comté d'Alost - 1852.

Petrus Van Nuffel (Aalst 10-7-1871 — 10-8-1939) : Het voormalig klooster der Carmelieten te Aalst - 1908;
Kermisklokken - 1920;

Dr. Isidoor Bauwens (Aalst 9-3-1855 — 9-10-1918) Nederlandsch Woordenboek en Kunstwoordentolk der Geneeskunde - ± 1912 onvolledig gebleven - 18 afleveringen);

Evarist Bauwens (Aalst 15-5-1853 — 28-2-1937) : De Hemelkoningin 1913; Oefeningen op de Grondregels der Nederlandsche Spraakkunst - 1919;

Ch. Van de Vorst : Grammaire Latine - 1914;

X — Gewestelijk Eucharistisch Congres voor 't Land van Aalst - 1928;

Ook de werkjes van Alfons Van der Heyden (Aalst 7-9-1905), gewezen stadsarchivaris werden op een paar na, door de firma uitgegeven, (± 1945).

Deze al te beknopte opgave toont aan dat de firma zich hoofdzakelijk beperkte tot het uitgeven van werken met wetenschappelijke en geschiedkundige inslag. Ontspanningslektuur komt slechts als nevenverschijnsel voor. Ook studieboeken werden uitgegeven, een tak die wij bij de andere drukkers niet aantreffen, en die er op wijst dat de drukkerij een uitstekende faam genoot.

De Schrijvers

Een groep mensen, ten zeerste onderlegd, en waarvan waarschijnlijk de meeste door zelfstudie ter zake, zich hadden opgewerkt tot een peil dat, alle normen in acht genomen, voor die tijd als wetenschappelijk moet worden beschouwd. Het feit is des te merkwaardiger, omdat verscheidene onder hen zich waagden op een terrein dat in onze streken nog niet was ontgonnen; ze leverden aldus in de ware zin van het woord pionierswerk.

Leo Crick

werd te Aalst geboren op 30 juli 1883 en is er overleden op 27 juli 1947.

Hij was diensthoofd bij het Arrondissementskommissariaat te Aalst en vervulde de funktie van arrondissementskommissaris ad interim in 1929-1930 en in 1940-1941.

Een zeer bedrijvig en sociaal voelend mens; Ondervoorzitter van het Davidsfonds Aalst, lid van de Besturende Kommissie van de Stedelijke Boekerij en van het «Kristen Vlaamsch Verbond», Meester van de Zondagschool van Sint Martinus en onder-voorzitter van de Apostolische School te Turnhout.

Hij publiceerde nog volgende werken : «Aalstersche Geschiedenis : De verdwenen Grafzerken der Sint Martenskerk», «Bijdragen tot de Geschiedenis : Antwerpen», en «Bijdragen tot de Geschiedenis van de Wilhelmietenorde in België. Bovendien schreef hij twee radioluisterspelen : «Van een Monnik die O.-L.-Vrouw zag», uitgezonden door Radio Hilversum in 1934, en «Baron de Meer van Moorsel», uitgezonden door de West-Vlaamse Radio-omroep, eveneens in 1934. Hij begon reeds vroeg met het schrijven van gedichten en in 1911 was hij medewerker aan «Klokke Roeland», een weekblad uitgegeven door Pieter Van Schuylenbergh (Aalst 3-3-1872 — 13-2-1963).

In «Ons Volk Ontwaakt», jaargang 1920, schreef hij een bijdrage over : Boekdrukker Dirk Martens.

Biezonder bedrijvig was hij in de jaren '30. In die periode verschenen van hem in «Toerisme» : De Kleuren en de Vlag der Stad Aalst (1932), Dirk Martens, 1534-1934 (1934), De Kerstening en de eerste Kerken van Aalst (1938).

In «De Stad Antwerpen, jaargang 1933-1934 verschenen achtereenvolgens : Bij het 400-jarig afsterven van Dirk Martens, Het Begijnhof te Aalst, De Kunstschatten van het Oud-hospitaal te Aalst, en Door straten en steegjes van Aalst.

Voor «De Katholieke Illustratie» schreef hij in 1932-1934 : Een Vlaamsch Mystiek Begijntje Joanna Dedemaecker, De Sint Martenskerk van Aalst en De Kunstschatten van het Oud-hospitaal te Aalst. In die zelfde periode verschenen van zijne hand in «De Volksstem» een hele reeks bijdragen over onze stad en haar oude gebouwen. «De Standaard» publiceerde alsdan niet minder dan 33 artikels van zeer uiteenlopende aard en ook voor «Kapel en Beeld» nam hij de pen op om te schrijven over de Mariaverering en Onze Lieve Vrouw ter Druiven.

Hij was een gewaardeerd spreker en trad op voor de Vlaamse Toeristenbond, voor de stadsscholen en voor de Kongregatie van Onze Lieve Vrouw waarvan hij een trouw lid was.

Zijn levenswerk was echter het verzamelen van gegevens over de Wilhelmietenorde. Verscheidene boeken en lijvige mappen dokumentatie die hij hierover bezat, berusten thans op het stadsarchief.

Paul de Clippele.

De familie de Clippele is een der oudste van het Land van Aalst; ze stamt uit de gemeenten Steenhuize en Ophasselt.

Gillis de Clippele was baljuw van Steenhuize in 1509. Zijn kleinzoon Adrien had twaalf kinderen waarvan er enkele zich te Geraadsbergen, Ophasselt en Schendelbeke vestigden; de tak die te Aalst verblijf houdt sinds de XVIIIe eeuw zou dezelfde oorsprong hebben. Een der afstammelingen was Jan Baptist de Clippele, burgemeester van Steenhuize in 1776 en baljuw in 1788. Hij werd tijdens het Frans bewind uit zijn ambt ontzet. Hij had een zoon, Frans, geboren te Steenhuize op 29 mei 1762 en overleden in 1845.

De zoon van deze laatste, Pieter-Jan, geboren te Steenhuize 29 juni 1804, werd doctor in de rechten aan de Universiteit van Gent in 1824; hij werd vrederechter te Herzele en vervolgens, in 1833, te Geraardsbergen. Hij werd provinciaal raadslid in 1836 en volksvertegenwoordiger in 1847.

Hij had zeven zonen, onder wie Abel de Clippele, geboren te Steenhuize, 27 november 1832, advokaat, gemeenteraadslid te Geraardsbergen, arrondissementskommissaris te Aalst van 1871 tot 1910 en overleden te Aalst op 20 juli 1923. Hij schonk een prachtig glasraam aan de Sint Martinuskerk in de kapel van de H. Katharina.

Uit zijn huwelijk met Augusta De Schaepdryver (verwant langs moeders kant met burgemeester De Gheest) werd op 30 juni 1864 te Geraardsbergen Paul de Clippele geboren. Deze behaalde het diploma van advokaat aan de Universiteit van Leuven en huwde met Blanche De Wolf, dochter van Frans Edmond De Wolf (gedurende 25 jaar schepen van Aalst). Hij vestigde zich te Aalst waar hij gemeenteraadslid en schepen werd; hij was ook voorzitter van de Besturende Kommissie der Godshuizen.

Op 2 maart 1906 kocht hij het kasteel van Gijzegem, dat hij buitengewoon stijlvol herstellen liet. Hij vestigde zich in die gemeente en werd er burgemeester (1908-1921). Hij overleed op het kasteel op 3 maart 1947. Door bemiddeling van zijn zoon Maurice, schonk de familie de Clippele aan het muzeum van Aalst een unieke verzameling pijpaarden beeldjes (een vijftigtal !) van ongeveer 50 tot 175 na Kristus, opgedolven te Asse-Kalkoven, en voordien bijeengebracht door notaris Crick.

Jean Moens

werd te Lede geboren op 23 maart 1841, behaalde het doctoraat in de rechten en was advokaat, funktie die hij evenwel niet uitoefende. Hij toonde grote belangstelling voor de oudste geschiedenis en was een bekend verzamelaar van historische voorwerpen. Hij deed tal van opgravingen in Lede en omgeving, al zijn die niet altijd geschied volgens de moderne normen van thans, die wetenschappelijk meer verantwoord zijn. Om zijn verdiensten werd hem in 1909 door de Oudheidkundige Kring zijn borstbeeld aangeboden van de hand van Fritz Van Biesbroeck (1861-1925) leraar aan de Akademie onzer stad; het bevindt zich in het stedelijk muzeum. Na zijn overlijden te Lede op 9 januari 1922, werd zijn rijke verzameling verkocht en verspreid. Een klein gedeelte bevindt zich in het Aalsters Muzeum.

Behalve de vier verhandelingen die door de Kring werden uitgegeven kennen wij van hem nog een bijdrage : Contribution à l'étude archéologique de la Flandre. Station néolithique de la Motte du Hunneghem. (Etude pour la Section scientifique de l'Exposition de Bruxelles en 1897).

Hij was ook medewerker aan de «Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles» en publiceerde er de volgende bijdagen : Joachim Lelewel (1899); Goedendag et Plançon à picot d'après Guillaume Guiart (1900); Pommeau d'épée aux armes des comtes de Flandre et de Hainaut (1902).

Oscar Reyntens

werd geboren te Moorsel op 22 augustus 1867. Zijn vader Eugeen Egbertus Reyntens (Aalst 13-12-1836 - Moorsel 1-5-1894) was er burgemeester. Hij studeerde aan de Universiteit te Leuvan en behaalde er het doctoraat in de rechten. Hij werd stadssekre-

taris benoemd te Aalst op 4-10-1897, trad in dienst op 29-10 van hetzelfde jaar en bleef het ambt vervullen tot 30 december 1937.
Biezonder belangrijk voor de plaatselijke geschiedenis is zijn werk «De Gemeente Moorsel bij Aalst en hare geschiedenis», dat in 1892 verscheen en opgedragen was aan zijn vader ter gelegenheid van zijn 25 jarig burgemeesterschap en aan de pastoor der parochie Domien Van Hoeck (Haaltert 28-11-1813 - Moorsel 2-3-1902) ter gelegenheid van zijn gouden priesterjubileum.

In 1906 publiceerde hij, in samenwerking met J. Roegiers, een eerste gedeelte van «Het boec met den Haire»; het werk bleef echter onvoltooid, waarschijnlijk wegens te geringe belangstelling.

Hij verzorgde ook een paar bijdragen in de Verslagboeken der stad Aalst, o.a. in 1904 «Bijdrage betreffende het Stadsarchief en de Gemeentegoederen» en in 1908 «Het bestuur der stad Aelst sedert het einde der XVIIIe eeuw». Hij was tevens sekretaris van de Besturende Kommissie van de Akademie voor Schone Kunsten en gaf als dusdanig op 4 juli 1905 een merkwaardige geschiedkundige uiteenzetting ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van die instelling.

In «Nieuw Leven» (1 jrg. blz. 85-95) verscheen van zijne hand «Het oud gebouw in Vlaamschen stijl aan de Groote Markt te Aalst», een interessante aanvulling van wat door E.H. Roegiers het jaar voordien in de Annalen was gepubliceerd.

Na zijn eervol ontslag om gezondheidsredenen, verhuisde hij naar zijn geboortedorp, waar hij op 7 mei 1947 overleed.

E.H. Juliaan Roegiers
werd geboren te Eeklo op 4 juni 1858 en overleed er op 26 december 1917.

Hij was achtereenvolgens leraar aan het kollege te Geraardsbergen en bestuurder der Broeders van Onze Lieve Vrouw te Oostakker. Hij werd vervolgens pastoor benoemd van het hospitaal te Aalst, werd in 1906 pastoor te Bellem en nadien bestuurder van de Zusters van Liefde te Lovendegem.

Benevens de werken gepubliceerd in de Oudheidkundige Kring, kennen wij van hem nog: «Het Hospitaal van Onze Lieve Vrouw te Aalst» - 2 delen, drukkerij Vernimmen, Aalst. Een zeer degelijk werk, overvloedig geillustreerd en dat verscheen in 1902-1903.

Hij was ook medewerker aan «Nieuw Leven», waarin hij verscheidene bijdragen liet verschijnen.

E.H. Ernest Soens
werd geboren te Aspelare op 6 januari 1867.

Hij werd priester gewijd op 31 mei 1891 en verwierf aan de Universiteit van Leuven de graad van Kandidaat in Wijsbegeerte en Letteren en het Licentiaat in de Wijsbegeerte volgens Sint Thomas.

Hij was achtereenvolgens leraar aan het Sint Lievenskollege te Gent (1893) en aan het Koninklijk Ateneum in dezelfde stad (1906). Nadien werd hij pastoor te Destelbergen waar hij overleed op 24 maart 1918.

Hij maakte vooral naam door de voortreffelijke vertaling van het epos «Goliath» van Friedrich Weber (1813-1894). Ook leverde hij een flink bewerkte vertaling van het werk «Het Socialismus» van Pater Cathrein S.J. (1845-1931). Zijn «Handboek voor Germaansche Godenleer»en «Rol van het booze beginsel in het Middeleeuwsch Tooneel», werden bekroond door de Koninklijke Vlaamse Akademie.

Verder schreef hij nog : De Kerk van Ninove en haar Mobilier; Historische Schets van het gesticht der E.E. Zusters Franciscanessen van Gent, geheeten Crombeen (1915); De Herberg der Abdij van Ninove; Historische Schets van Geeraardsbergen; De Latijnsche Scholen te Geeraardsbergen; Het Domein der Norbertijnerabdij van Ninove. Hij bezorgde de vertaling van : Maria van Ekensteen «Vrede den Arme» (1904) en was tevens een gewaardeerd medewerker aan «Nieuw Leven».

DE VERHANDELINGEN

1e jaargang 1904-1905

Nr. 1. Jean Moens : Promenade Archéologique. 1. d'Alost à Lede par la route antéromaine.
Blz. 1 tot 11 - 1 kaart - 1 illustratie.

In deze beknopte uiteenzetting leidt de schrijver ons van de Kattestraat te Aalst naar de Kattestraat te Lede, langs de Ledebaan over Hunnegem (Onegem) volgens vondsten aldaar gedaan, nog bewoond bij de inval van de Romeinen.

Wij bereiken Merem met het Hof ten Doorne waar de Benediktinessen hun klooster hadden van 1096 tot 1106 maar dat ze reeds rond 1102 overbrachten naar Vorst waar ze de beroemde Vrouwenabdij stichtten onder de leiding van Affligem.

De oude Heirweg, zonder twijfel van militaire betekenis tijdens de Romeinse overheersing, loopt verder langs de Bellaard waar sporen van een Romeinse Villa werden gevonden. Hij krijgt nu een andere benaming en wordt Oude Weg in de richting van het Karreveld en Borcht. Daar bevond zich de woonplaats van de eerste Heren van Lede, palend aan het domein van het Hof ten Bossche, sinds 1629 de heerlijkheid van Ronkenburg. Het kasteel van Borcht werd later meer westwaarts herbouwd.

De tocht eindigt aan de Vijfhoek, waar de Kattestraat de verbinding uitmaakt met de Bellaard. Vondsten van talrijke munten en andere Romeinse voorwerpen verwijzen naar een begraafplaats die nog in gebruik was in de VIe eeuw. Die oude begraafplaats behield de benaming «de Oude Hel».

Aanvullend kunnen wij hierbij verwijzen naar de uiterst belangrijke vondst Romeinse voorwerpen die in 1946 werd gedaan op de Kortenhoek te Hofstade, door E.H. De Brouwer, alsdan onderpastoor in die gemeente.

Nrs 2 en 3. E.H. Julien Roegiers : Alostum Christianum ou Histoire Ecclésiastique d'Alost.
blz. 13 tot 56. - 5 kaarten

Na de verovering van onze gewesten door de Romeinen, behielden de bewoners het oude geloof hunner vaderen. Aalst was alsdan een onooglijkk vlek met slechts enkele hutten. De bewoners waren er vrij, en leefden van de jacht, hunne kudden en wat de grond verder opbracht.

Op het einde der IIIe eeuw bracht de H. Piatus (+ 285) de Blijde Boodschap in onze streken. Hij verbleef voornamelijk te Doornik maar drong door tot in het Aalsterse, waar velen zich tot het kristendom bekeerden. Het was echter slechts een voorbijgaand verschijnsel, zonder blijvende gevolgen. Begin der VIIe eeuw (628) verscheen de H. Amandus te Gent. Hij stichtte er twee abdijen, deze van Sint Pieter en Paulus en deze van Sint Pieter, en doorkruiste verder Vlaanderen en Brabant. Hij kwam aldus ook te Aalst en gelukte niet zonder moeite in zijn bekeringswerk; de Aalstenaars zouden zelfs de laatste geweest zijn om het nieuwe geloof te omhelzen. In 655-657 kwam ook de Heilige Livinus, bisschop van Ierland, met drie gezellen naar Gent. Hij hoorde er over Bavo spreken, een bekeerling die 1 oktober 654 overleden was en naar wie de abdij van Sint Pieter en Paulus voortaan de Sint Baafsabdij zou genoemd worden.

Livinus vernam er ook dat, was de toestand te Gent gunstig, het er minder schitterend aan toeging langs de rechter Scheldeoever en in Brabant, waar de bewoners in het oude bijgeloof hervallen waren. Hij kwam in het Land van Aalst, doorkruiste de ganse streek en werd, na veel moeilijkheden en vervolgingen vermoord te Sint Lievens Houtem op 12 november 657.

De H. Amandus zou dan zijn bekeringswerk in onze streek hebben voortgezet en zou in 660 op de Werf een heiligdom hebben opgericht ter ere van Onze Lieve Vrouw. Het was onze eerste bidplaats. Dertig jaar later vierde het heidendom terug hoogtij. De H. Ursmarus (644-713), nam de taak op zich, de ganse streek opnieuw te kerstenen, waarin hij dan ook gelukte.

Hij bouwde zich een hut en stichtte een priorij, op een stuk grond dat hem geschonken was ten Noord-Oosten van wat later de stad Aalst zou worden (op de plaats waar zich thans het station bevindt) en zond er monniken zijner abdij, Benediktijnen, naar toe om er bestendig te verblijven. Dit betekende de definitieve overgang naar het kristendom.

De Werfkapel en de Ursmaruskapel werden een eerste maal vernield door de Noormannen in 847; Aalst werd vernoemd onder de plaatsen die het meest van die invallen hebben geleden.

De priorij werd een tweede maal verwoest in 1128, bij de slag aan de Hertshage. Terrein en puinen werden door de abdij van Lobbes verkocht aan Iwein van Aalst, die de kapel heroprichtte en openstelde voor de eredienst.

In 1268 had Margaretha van Constantinopel de kapel aan de orde der Wilhelmieten vermaakt en er een klooster gebouwd. De Gentenaars kwamen alles in brand steken in 1348 en nogmaals in 1380; in dat jaar werd de stad trouwens volledig platgebrand.

De Wilhelmieten vestigden zich dan in 1428 binnen de ommuurde stad. Ze verbleven er in de Pontstraat onder de naam Sterheren, in een klooster dat tot dan toe bediend werd door de Lollarden.

De Aalstenaars bleven echter trouwe bezoekers aan de heropgerichte kapel van Sint Ursmarus. Eerst in 1579 werden de relikwieën van de Heilige overgebracht naar het klooster der Sterheren en de jaarlijkse viering gaf aanleiding tot de Sterrekermis, die in 1784 door keizer Jozef II werd afgeschaft. Sindsdien heeft de eredienst van Sint Ursmarus volledig opgehouden te bestaan en is de Heilige zelfs gans vergeten.

Op aandringen van Petrus Van Nuffel, kreeg Mijlbeke een Sint-Ursmarusstraat.

Nr. 4. Paul de Clippele : Notice Historique sur la Baronnie de Boulaere et ses derniers Seigneurs : Messires de Cassina.
Blz. 57 tot 86. - 2 platen buiten tekst

De rechtsmacht van Boelare strekte zich uit over twaalf gemeenten : Aspelare, Deftinge, Goefferdinge, Idegem, Nederboelare, Nederhasselt, Nieuwenhove, Onkerzele, Overboelare, Smeerebbe, Vloerzegem en Waarbeke.

Boelare was één van de vijf Roeden van het Land van Aalst. De barons van Boelare waren tevens Heer van Vlaanderen, wat hen het voorrecht schonk, in geval van oorlog, een van de vier bannieren van de graaf te mogen dragen. Ze waren bovendien van rechtswege voogd over de minderjarige kinderen van de graaf van Vlaanderen, in geval deze vroegtijdig overleed.

De oudst gekende Heer van Boelare, Steven, nam in 1095 deel aan de eerste kruistocht. Het was op zijn verzoek dat Gerardus II, bisschop van Kamerijk, de abdij van Dikkelvenne overbracht naar Geraardsbergen.

Een zijner nakomelingen, Nikolaas, overleed zonder mannelijke erfgenamen. Hij had echter één dochter, Aleidis, die de abdij van Baupré stichtte te Grimmingen in 1228. Zij huwde achtereenvolgens Gillis de Trazegnies en Raas van Gavere. Zo kwam het domein van Boelare in bezit van het geslacht van Gavere-Liedekerke, waarna het in de XIVe eeuw overging naar het geslacht Reynghaarsvliete en ten slotte naar dit van Bouchout.

Daniel van Bouchout had twee dochters. De oudste huwde Hugo de Lannoy Rollencourt; een dochter uit dit huwelijk, Francisca, trouwde met Maximiliaan van Egmont, graaf van Buren; en op haar beurt

trad een dochter uit dit huwelijk van deze laatste, Anna, in de echt met de prins van Oranje, Willem de Zwijger.

Filips Willem van Oranje-Nassau - die in Spanje was opgevoed, en katoliek gebleven verbleef te Diest. Hij verkocht aanvang der XVIIe eeuw het domein en de heerlijkheid van Boelare aan Frans Bernard de Cassina, edelman van Italiaanse afkomst. Deze overleed 9 september 1653 en werd, met zijne echtgenote, begraven in het koor der abdij van Sint Adriaan te Geraardsbergen.

Hugo de Cassina volgde zijn vader op. Na hem kwamen Filips Willem de Cassina, Pieter Filips de Cassina en Lodewijk Benedikt de Cassina die in 1771 stierf zonder nakomelingen maar de heerlijkheid naliet aan zijn jongste broer Karel Frans. Deze maakte grote sier en vertrok, beladen met schulden, in 1784 naar Spanje. Zijn moeder diende zelfs een verzoek in om hem te ontzetten uit het beheer van goederen. Lodewijk Benedikt bracht het geding voor de Grote Raad van Mechelen, die hem echter in het ongelijk stelde. Weinig tijds nadien kwam de heerlijkheid van Boelare dan in bezit van zijn zuster Maria Francisca, gehuwd met graaf Filip de Murat, majoor van een regiment Franse dragonders. Hun oudste zoon, Vital de Murat, was maire van 1807 tot 1815. In 1818 werd het kasteel van Boelare, met alle aanhankelijkheden verkocht; het werd nadien eigendom van de burggraven de Biolley.

Het huwelijk van Lodewijk Benedikt de Cassina met Amelie Isabella de Croix d'Heuchin, gaf aanleiding tot grootse feestelijkheden. Van blz. 69 tot blz. 86 volgt een uitvoerige beschrijving aan de hand van een oudere tekst.

Nr. 5. Jean Moens : Promenade par la route Antéromaine.

II. Lede à Wanzele.

Blz. 6 tot 31 - 2 kaarten - 13 illustraties in tekst.

Na de verovering door de Romeinen bleef onze streek buiten het gebied van de grote heirbanen; onze gewesten waren te moerassig en te dicht bebost. Nochtans waren de verschillende vlekken sinds eeuwen met elkaar verbonden door smalle paden en er bestond een zekere handel, zij het hoofdzakelijk ruilhandel, tussen de verschillende gebieden. Dit bewijzen de vondsten, in de vallei van de Schelde, van voorwerpen uit sileks herkomstig uit Henegouwen, uit kiezelsteen van Brabantse oorsprong en uit zandsteen van de Ardennen. Daarentegen werden in de steengroeven rond Bergen gereedschappen gevonden uit hertengewei waarvan de inkervingen onbetwistbaar getuigen dat ze in onze streken werden vervaardigd.

Waar twee of meer van die wegels elkaar kruisten, ontstond een gehucht. Dit was ook het geval met Lede dat «doorgang» betekent (De Seyn en Verschueren geven voor Lede : waterloop, waterweg; De Brouwer geeft Helling, heuvelhelling).

De Romeinse legioenen gebruikten die bestaande wegen, die ze onderling verbonden met soms andere stroken die naar hunne kampen leidden. Aldus de weg van Asse naar Gent die voerde over Essene, Hekelgem en Affligem naar Aalst.

In onze stad zelf werden stenen wapens gevonden, Gallische en Romeinse munten. Het Oudheidkundig Muzeum te Brussel, bewaart een amfoor die in 1864 werd opgedolven bij de graafwerken voor het nieuw sas; ook in de Kerkstraat werd aardewerk gevonden. In het Romeinse tijdvak, en ook reeds voordien, vormde de Grote Markt van Aalst een kruispunt van waaruit verscheidene wegen naar verschillende richtingen vertrokken. Zo ging er een naar Lede, waar hij de pré-Romeinse weg ontmoette, om vervolgens af te zwenken langs Oordegem, Massemen en Melle naar Gent.

De Romeinen vestigden zich in groten getalle in onze gewesten. Het is voornamelijk in deze periode dat wij de reeds bestaande woongebieden zien verdwijnen. De bevolking werd weggejaagd of uitgeroeid; sommigen vluchtten in het ondoordringbaar woud, terwijl anderen verspreid werden en een beschaving leerden kennen die boven de hunne stond en waaraan ze zich dan ook aanpasten.

Maar de aldus overhaastig verlaten dorpen hebben ons talrijk en goedbewaard gebleven studiemateriaal nagelaten, terwijl de overgebleven bevolking het alaam en de wapens van de Romeinen overnam en ons de voorwerpen in sileks en hertengewei overliet.

In de loop der VIIe eeuw werd de begraafplaats der Oude Hel niet meer gebruikt. Op de plaats waar zich de huidige kerk bevindt, werd een kerkhof aangelegd waarop weldra een primitieve bidplaats verrees. Een afzonderlijke plaats was voorzien voor dezen die nog niet tot het katoliek geloof waren overgegaan. Bij delvingswerken voor het te bouwen gemeentehuis, werden inderdaad fragmenten van urnen gevonden met sporen van verbrande mensenbeendere.

Langs de Achterstraat bereiken wij de steengroeven. Voorwerpen in sileks, alaam in ijzer, een beeldje van Mars en vele andere bewijzen dat deze van ouds werden uitgebaat. Nog in 1536 werden de groeven benut voor de opbouw der Aalsterse Sint Martinuskerk.

Langs de Achterstraat en verder de Rossestraat bereiken wij de vallei van de Molenbeek, waar stenen beitels en messen, wetstenen, paarlen in gebakken aarde, stukken ijzer en brons, gedeelten van gepolierde bijlen en vele andere voorwerpen werden opgedolven, zoals trouwens overal langs de weg die wordt beschreven.

In de vollei van de Molenbeek stichtte Lauretta, de weduwe van Iwein van Aalst in 1148 de abdij van Tussenbeke van de orde der Norbertinessen. De abdij werd afgeschaft en volledig vernield bij de Franse Revolutie.

Op de linkeroever der Molenbeek ligt Wanzele waar munten werden gevonden van Gallische en Romeinse oorsprong.

Schrijver vestigt ook de aandacht op de Paardenweide te Wichelen, waar een overgrote hoeveelheid beenderen van paarden, honden, ossen, everzwijnen en herten werd opgedolven benevens een groot aantal voor-historische voorwerpen, wat toelaat te veronderstellen dat hier eertijds een paaldorp bestond. Trouwens kwamen de terpen veelvuldig voor langs de beide oevers van de Schelde.

Ook wordt er gewezen op de schat (1600 Romeinse goudstukken) die in 1607 te Mespelare werd ontdekt.

2e Jaargang 1905 - 1906.

Nr. I. E.H. Julien Roegiers : Les Peintures Murales de l'Eglise Saint-Martin à Alost.

Blz. 1 tot 34. — 7 platen buiten tekst, waarvan 5 getekend door de schrijver zelf.

In 1900 werd aangevangen met de inwendige herstelling van de Sint-Maartenskerk. Bij wijze van proef begon men met het verwijderen van de dikke laag witsel die muren en pijlers bedekte in de sakristie en in de kranskapellen van St.-Antonius Abt, Sint Antonius van Padua en de Zoete Naam Jezus. Terzelfdertijd werden die gedeelten van de kooromgang gereinigd waarbij de bovengenoemde kapellen aanleunen.

Alsdan werden in de kapel van de Zoete Naam schilderingen ontdekt die dagtekenen uit de periode waarin het koor der kerk werd gebouwd. Inderdaad is het gewelf versierd met loofwerk gevormd door takken en bloemen van de passiebloem en met gevleugelde engelen die de werktuigen der passie dragen. Ieder van de vier timpanen bevat aldus twee engelen, maar vier ervan zijn nog nauwelijks zichtbaar.

Het gewelf van de kooromgang is eveneens beschilderd. Van de acht personnages die er op voorkomen, zijn er drie gaaf gebleven. Op de muur tegenover het altaar werd in schrift van de XVe eeuw de tekst gevonden : int. jaer. ons. Heere. MCCCC - Decimalen en eenheden ontbraken, en de hele tekst is inmiddels verdwenen.

Er werd dan besloten het ganse kerkgebouw volledig te herstellen. Zo werden in de kapel van O.L.V. Rozenkrans opnieuw gewelfschilderingen aan het licht gebracht die bovendien gedagtekend zijn : M.CCCCXCVII en 1497. In prachtig loofwerk, gelijk aan dit in de kapel van de Zoete Naam, bevinden zich twaalf gevleugelde engelen die linten dragen waarop lofspreuken ter ere van de Heilige Maagd. Toen in 1905 het altaar van die kapel eveneens werd verwijderd, zijn schilderingen op de muren ontdekt. Drie personnages werden zichtbaar en vier namen leesbaar : David, Salomon, Roboam, Osias; al het overige was erg beschadigd door de vochtigheid. De hele kapel zou aldus beschilderd geweest zijn met in totaal achttien personen : de stamboom van Ons Heer.

Was men zinnens de ganse kerk aldus van muurschilderingen te voorzien ? Het antwoord mag bevestigend genoemd worden, aangezien men weinige jaren na de bouw van het koor reeds overging tot het aanbrengen van schilderingen op de gewelven. Deze in de kapel van O.L.V. Rozenkrans werden aangebracht amper tien jaar nadat het koor voltooid was; die van de kapel van de Zoete Naam waarschijnlijk nog vroeger.

Zou men de kerk schilderen volgens een welbepaald plan ? Dit was materieel onmogelijk, gezien de lange periode die de bouwwerken hebben geduurd : van rond 1480 tot 1551-1552.

Wanneer het kapittel van Haaltert in 1495 naar Aalst werd overgebracht, zal een der eerste bekommernissen van de kanunniken wel geweest zijn, te zorgen voor een waardige kapittelzaal en deze op voortreffelijke wijze te versieren. Wanneer men dan ook hier de kalklagen verwijderd had, was men gelukkig goedbewaarde fresco's terug te vinden, waarvan jammer genoeg slechts één bewaard bleef. De andere zijn door de onwetendheid en zorgeloosheid vernield. Wat overbleef, het Laatste Oordeel, een onderwerp dat zeer in zwang was in de XV - XVIe eeuw, werd bovendien nog onoordeelkundig vernist.

Wie heeft die schilderwerken uitgevoerd ? Het archief der kerk bewaart geen enkel dokument ouder dan 1525; ook de stadsrekeningen vermelden er niets over.

Het is hoogst waarschijnlijk dat er verschillende meesters aan het werk zijn geweest. De Potter en Broeckaert, bij wie E.H. Roegiers te rade ging, vernoemen als Aalstrse schilders, Adriaan de Hase en Jan de Roy; beide waren echter in 1492 reeds overleden. Er is dan nog Adriaan Schollaert, «een in zijn tijd beroemd schilder», en verder nog zekere Jan Danckaert, Jan van den Hende en Olivier Boccaert, maar aan geen enkele dezer kunnen de schilderingen met zekerheid worden toegeschreven. Alles blijft dus bij veronderstellingen en het is niet onmogelijk, het is zelfs waarschijnlijk, dat het hier werk betreft van kunstenaars vreemd aan de stad.

Wat het Laatste Oordeel betreft, hier gaat het om een schilder die niet zonder talent was en het werk doet enigzins terugdenken aan Bellegambe (1470 - Douai 1540).

Schrijver stelde ook de vraag of de muurschilderingen dienen hersteld te worden en maant aan tot grote voorzichtigheid. Die herstellingen zouden dan later toch zijn doorgevoerd, waarschijnlijk met uitzondering van de koningen die inmiddels verdwenen zijn.

In 1947 werden nieuwe gewelfschilderingen ontdekt in de kapel der schoenmakers (St.-Chrispyanus). De Brugse kunstenaar die ze herstelde en tevens de vroeger ontdekte opnieuw opfriste, vroeg de toelating om de gewelven der andere kapellen te onderzoeken, doch dit werd hem niet toegestaan.

Nr. 2. Oscar Reyntens : De Wapens van het Land van Aelst.
Blz. 35 tot 62. - I gekleurde plaat naar tekening van kunstschilder Achiel Ysabie, Bestuurder der Aalsterse Akademie voor Schone Kunsten. - 1 plaat buiten tekst - talrijke afbeeldingen.

De oorsprong van het wapenschild van Aalst is te zoeken in de XIe eeuw. Na de slag bij de Hertshage in 1128, verkregen de burchtheren van Aalst, Iwein en na hem zijn zoon Dirk, zulk een invloed dat zij hun land als onafhankelijke vorst bestuurden.

Een eerste verschijnen van het zwaard als wapenkundig beeld van de Heren van Aalst, treffen wij aan op een muntstuk dat omtrent

deze periode in onze stad werd geslagen. Dit wapen wordt dan later beschreven als zijnde van zilver met een staande zwaard van keel en de kreet «Helpt Godt». Op het zegel van het leenhof Ten Steene wordt dit schild bovendien gehouden door twee leeuwen.

Vóór het ontstaan in de XIe eeuw van de heerlijkheid van Aalst, was het land tussen Dender en Schelde een deel van Lotharingen, afhankelijk van het Duitse Keizerrijk. Na de dood van Dirk van Aalst, kwam het bij erfenis toe aan de graaf van Vlaanderen.

Aalst had inmiddels veel aan belangrijkheid gewonnen; de beschutting van de burcht had een stad doen ontstaan, waarvan de vrije burgers hun voorrechten bekrachtigd zagen door de keuren hun omtrent 1160 en in 1174 toegekend door Dirk van Aalst en Filip van den Elzas.

Het beheer der stad werd toevertrouwd aan een schepenbank. De akte die het oudst gekend zegel van het schependom vertoont, dagtekend van 1237. Het verbeeldt een krijgsman die een ontrold banier vasthoudt waarop het blote zwaard met de punt naar omhoog. Een ongeveer gelijkaardig zegel treffen wij aan op charters van de jaren 1258, 1287, 1289 en 1293. Wij treffen hetzelfde wapen aan op penningen die in de XIIIe eeuw te Aalst werden gemunt.

Op het einde der XIVe eeuw werd het zegel van het schependom andermaal hernieuwd, doch er werd geen verandering aangebracht aan de heraldieke figuur; wij vinden het terug aan een poortersbrief van 1377.

Eindelijk, wanneer dan in 1394 een nieuw zegel werd gemaakt voor de poorterszaken, worden in de banier benevens het zwaard, de wapens van het graafschap en het keizerrijk aangebracht. Sindsdien bleven deze heraldieke figuren het wapen van Aalst samenstellen, met deze wijziging nochtans, dat de wapenman verdween in de XIVe eeuw. De leuze «Helpt Godt» maakte later (1555) plaats voor het «Nec Spe Nec Metu» van Filips II.

Bij beslissing van de Opperste Raad van den Adelstand van 13 oktober 1819, en bij koninklijk besluit van 6 februari 1841 behield de stad haar wapen zoals wij het thans nog kennen.

Hoewel in het graafschap Aalst ingesloten, maakten Ninove en Geraardsbergen er in den beginne geen deel van uit.

Ninove kreeg later een wapen dat thans nog gevoerd wordt. In de laatste jaren der XIVe eeuw kreeg Geraardsbergen bij het bestaande kruis in keel, het blazoen van Vlaanderen en de keizerlijke arend toegevoegd.

Het «Boeck met den Haire» (1491) beschrijft de wapenschilden van de vijf roeden, Rode, Zottegem, Gavere, Boelare en Schorisse.

Benevens de tekening van Achiel Ysabie in het stedelijk muzeum (nr. 108 katalogus van de Kring) waren er nog drie voorstellingen bekend van het wapen van het Land van Aalst.

De eerste in het fronton van het oud gebouw te midden van de binnenkoer van het Sint Jozefskollege. De tweede komt voor op een

kaart van het Land van Aalst, getekend in 1612 en vernieuwd in 1784, in het stedelijk muzeum. De derde was een deel van een houte wandversiering of bovenstuk van schouwrand of deurbord. (katalogus van de Kring nr. 105). Dit stuk was opgehangen in de trapzaal die naar de stedelijke feestzaal leidt en verdween in 1944.

Nr. 3. E.H. Julien Roegiers : Ou fut tué Guillaume de Normandie ? Blz. 63 tot 73. - 1 plaat buiten tekst getekend door de schrijver.

Karel de Goede werd te Brugge vermoord op 2 maart 1127. Hij liet geen erfgenamen na en weldra daagden verscheidene pretendenten op die hun rechten op de troon lieten gelden.

Een ervan was Willem van Normandië, ook genaamd Willem Cliton, gesteund door de koning van Frankrijk, Lodewijk de Dikke.Hij was verwant met het huis van Vlaanderen door zijn grootmoeder Mathilde, die zelf een dochter was van Boudewijn V en echtgenote van Willem de Veroveraar.

Een andere kandidaat was Dirk van den Elzas, neef van Boudewijn VII met de Bijl, voorganger van Karel de Goede.

De koning van Frankrijk riep op 20 maart de edelen bijeen te Arras, ten einde de nieuwe graaf te kiezen. Het was Willem van Normandië die het pleit won, doch hij werd te Brugge met weinig geestdrift ontvangen. Het slechte beheer van de nieuwe graaf gaf dra aanleiding tot mistevredenheid; er kwam oproer te Rijsel, te Sint Omaars en nadien te Gent.

De Gentenaars deden beroep op twee zeer invloedrijke edelen : Iwein van Aalst en Daniël van Dendermonde. Iwein had bijgedragen tot de verkiezing van Willem van Normandië en had hem trouw gezworen. Hij was daarvoor rijkelijk beloond geworden en met talrijke goederen begiftigd. Daniël van Dendermonde van zijn kant, had de graaf van Vlaanderen vergezeld,, wanneer deze zijn nieuwe staten bezocht.

Willem beging de onvoorzichtigheid zich naar Gent te begeven waar hij erge verwijten te verduren kreeg van Iwein van Aalst; hij vertrok dan naar Ieper waar hij zijn leger samentrok.

Dirk van den Elzas, in het geheim verwittigd, arriveerde te Gent op 11 maart 1128. Hij werd als graaf erkend door het volk en een gedeelte van de edelen. De tegenstrevers ontmoetten elkaar te Akspoele, niet ver van Tielt gelegen (volgens sommigen te Moorsel bij Aalst !). Willem van Normandië behaalde er de overwinning en de verliezers trokken zich op Aalst terug, waar ze weldra belegerd werden. Zekere dag deden de belegerden een uitval en de Normandier werd door een boogschutter aan het hoofd getroffen zodat hij van zijn paard viel. Hij vocht te voet verder en kreeg een erge kwetsuur aan de arm hem toegebracht door de Aalstenaar Borluut. Hij overleed aan de gevolgen dezer verwonding op 27 juli 1128. Deze tragische dood stelde een einde aan het oproer. Dirk van den Elzas werd als graaf erkend en schonk als beloning zijne dochter Lauretta als echtgenote aan Iwein.

Ongeveer 7 eeuwen later, te weten op 22 september 1808, werd een steen opgegraven op de plaats waar Willem van Normandië zou gestorven zijn. Van deze vondst werd proces-verbaal opgemaakt door François De Buck, keizerlijk notaris. Na verslag gehoord te hebben van Antoine de Waepenaert en Louis De Smet, begaf hij zich naar de wijk Mijlbeke, op de plaats Hertshage. Hij was vergezeld van Jacques De Smet, Corneille Evit, eveneens keizerlijk notaris, en François De Hert, rentenier. Op de aangeduide plaats aangekomen, waren daar eveneens aanwezig Josse Keymeulen en zijn dochter Anne Catherine, die verklaarden de steen te hebben gevonden bij het maaien van gras. Hij lag in de beek die als scheidingsgrens diende tussen de goederen van de Openbare Onderstand en deze van de genaamde Jean Van der Meerssche. Hij was 40 cm. breed, 38 cm. hoog en 21,5 cm. dik, was op verschillende plaatsen afgebrokkeld en droeg als opschrift in Romeinse letters :

CY FVST OCCIS
GVILLAVME
DE NORMANDYE
1128

Het proces verbaal draagt een nauwkeurige schets van de steen. Deze werd daarop naar het landhuis overgebracht en toevertrouwd aan de zorgen van Romain Terlinden, maire van Aalst.

Is de steen echt zo oud als zijn datum aangeeft ? Volgens E.H. Roegiers zijn de lettertekens wel degelijk deze die gebruikt werden in de XIIe eeuw; de steen zelf zou gelijken op een gotische kapiteelplaat. Hij was in 1905 niet meer te vinden.

Volgens opmetingen door de schrijver gedaan zou de vondst gebeurd zijn op 14 meter afstand van de huidige Hertshage en op 30 meter van de (nu verdwenen) hof van het Gasthuis. Dit zou overeenstemmen met ongeveer rechtover de Schuttersstraat. De voor de Aalstenaars gelukkige afloop van het gevecht, verdiende dat men de herinnering eraan wenste te bewaren door een monument op de plaats zelf waar het feit gebeurde. Echter werd diezelfde Hertshage het schouwtoneel van andere gevechten. Zo in 1348 en 1380, wanneer de Gentenaars de stad belegerden. Het zou dan ook niet te verwonderen zijn dat het gedenkteken alsdan vernield werd en zelfs in de grond gestopt.

Het proces-verbaal bevindt zich in het stedelijk muzeum. De steen was, zoals gezegd, reeds in 1905 niet meer te vinden. De autenticiteit ervan wordt heden ten dage wel in twijfel getrokken.

3e Jaargang 1907.

Nr 1. E.H. Juliaan Roegiers : De Kring «De Eendracht» te Aalst. Blz. 5 tot 31 - 5 platen buiten tekst.

In de 13e eeuw reeds vinden wij melding van een Vleesmarkt, die tevens tot Graanmarkt diende. Het was dat gedeelte bij het Sint Maartensplein, thans ingenomen door het gebouw der Dames van Maria.

In1242 stonden de graaf en de gravin van Vlaanderen die erve af, samen met de Molendries, aan de schepenen van Aalst, met het recht een vlees- en graanhalle op te richten. Waar de schepenen de vleesmarkt verplaatsten of een eerste vleeshuis bouwden is niet geweten.

In de keure van 1339 wordt bepaald dat niemand het ambacht van beenhouwer mag uitoefenen dan diegenen die het vleeshuis hebben helpen opbouwen.

In 1391 verklaart het magistraat het vleeshuis niet te kunnen herbouwen wegens geldgebrek; de Gentenaars hadden immers de stad in 1380 volledig verwoest. Daarop werd een overeenkomst gesloten met het beenhouwersambacht. Ze kregen een stuk grond op de markt, in de nabijheid van het belfort, en zouden zelf instaan voor de bouw van een vleeshuis. Diegenen die het gebouw oprichtten of deden oprichten bleven ten eeuwigen dage eigenaar en zij en hunne nakomelingen zouden als vrije beenhouwers erkend worden. Wie medehulp weigerde bleef onvrij.

De vrije beenhouwers bleven in het gebouw tot 1630. Reeds in 1613 hadden de schepenen voorgesteld het te ruilen met de Grauwe Steen. De bedoeling was de vleeshalle af te breken, ten einde de markt te vergroten. In 1629 werd een akkoord bereikt en verlieten de beenhouwers hun gebouw dat inderdaad afgebroken werd samen met de er achter gelegen woning Het Lammeken. Bovendien kwam het huis van zekere Olivier Van den Hauwe te koop in de Nieuwstraat tussen Het Lammeken en de Meierij. De stad kocht het gebouw aan, dat, na aanpassingen, werd ingericht als Hoofdwacht, Wezenkamer en Leenhof.

Langs de kant der Grote Markt werd een zuilengalerij aangebracht. In 1631 werd een andere woning bijgekocht, langs de kant van het belfort, die dan bij het gebouw werd gevoegd en met een toren versierd, terwijl de galerij werd verlengd; het geheel komt voor op het plan van Sanderus (1644). In 1663 verkocht het stadsbestuur de erve van de Molendries alsmede de «nieuwen bauw» op de Grote Markt, gezien de slechte tijd. Zo werd de vergaderzaal van de Wezenkamer de eigendom van de Gildebroeders van Sint Barbara. Het geheel was echter bouwvallig geworden en werd afgebroken; in 1684 werd de eerste steen gelegd van een nieuw gebouw.

Gedurende de herhaalde oorlogen tussen Spanje en Frankrijk diende de Barbarakamer tot logement voor vreemde krijgslieden; de Engelsen staken ze zelfs in brand in 1743. Bij de herstelling die nadien volgde werd er een torentje bijgeplaatst, dat volstrekt niet met de bouwtrant van de Kamer overeenstemde; het verdween dan ook later.

Na de brand besliste het Gilde van Sint Barbara het gebouw aan de stad te verkopen. Het is niet geweten of de verkoop doorging, doch de Barbaristen hielden hunne vergaderingen elders. In 1852 was het lokaal van de Broederschap in ieder geval ingenomen door het gasthof «Beurze van Amsterdam». Tot 1898 bleef een gedeelte ter be-

schikking als politiebureel. De kring «De Eendracht» kwam alsdan in bezit van het volledig gebouw.

In 1908 werd het grondig hersteld onder leiding van bouwmeester Julius Goethals en werd het alsdan ook met het lief torentje versierd dat wij nu nog kennen.

Tussen de beide wereldoorlogen werden opnieuw herstellingen uitgevoerd en werden bovendien de wapenschilden in hun oorspronkelijke toestand gebracht. Eindelijk werden in 1949 andermaal werken uitgevoerd waarbij de grondvesten, inzonder deze der kolommen, werden verstevigd. Het monument werd geklasseerd bij besluit van 27 september 1945.

In «Nieuw Leven», (1e jaargang, blz. 85-95) verzorgde Oscar Reyntens een interessante aanvulling aan de bijdrage van E.H. Roegiers.

Nr. 2 Jean Moens : Promenade Archéologique. - III Cherscamp.

Blz. 35 tot 82. - 2 kaarten, 4 platen buiten tekst, verscheidene illustraties.

De titel van deze bijdrage is verwarrend. Schrijver wijdt het grootste gedeelte zijner verhandeling aan het behandelen van de Oergeschiedenis, onderwerp waarin hij ten zeerste beslagen is, maar men ontkomt niet aan de indruk dat Serskamp er slechts toevallig bij te pas komt.

Door de twee voorgaande bijdragen hebben wij gezien dat onze pré-Romeinse weg als het ware afgeboord is door vondsten uit het steentijdperk, uit het brons- en het ijzertijdperk, wat wijst op een mengeling van meerdere beschavingen; inderdaad hebben volken van verschillende oorsprong deze streken doorkruist nog voor ze gekend waren door de Franken, en zelfs door de Romeinen.

Wanneer we Wanzele verlaten in noord-westelijke richting, bevinden wij ons op het grondgebied van Serskamp. Aldaar werden eveneens vondsten gedaan uit de bovengenoemde tijdperken, benevens munten van Romeinse keizers. De naam Serskamp betekent «Kamp van de Heer»; ser vinden wij nog terug in het hedendaagse sieur en sir.

Op het hoogste punt der gemeente, enkele honderden meters voorbij het Wolfsgat, werd een begraafplaats ontdekt waarvan de ouderdom moeilijk te bepalen is, maar die waarschijnlijk dient geplaatst te worden in de IIIe eeuw vóór onze tijdrekening. Urnen van primitieve makelij werden er opgedolven, ongeveer 70 cm. in het zand. Ze bevatten resten van beenderen, haaientanden, evenals stukjes ijzer en een klein gedeelte van een gouden ring. Gelijkaardige vondsten werden gedaan te Wetteren in 1787 en 1799. Alles wijst op volksstammen die hunne lijken verbrandden. Dit is een ritus eigen aan het bronstijdperk, die later dan een sterke uitbreiding kende. In de omgeving van de begraafplaats werden ook bronzen bijlen blootgelegd en in het gebied van de Schelde vele andere voorwerpen in steen, brons en ijzer, onder meer een arm- of beenband.

Serskamp bezorgde ons weinig voorwerpen van Romeinse oorsprong; enkele muntstukken en twee urnen in de Walestraat; waar-

schijnlijk stond aldaar een Romeinse hoeve of villa. In de zandputten in de nabijheid ervan, werden opgegraven : versierde potten en scherven, enkele spiesen, een bijl, resten van messen of zwaarden, geldstukken, een gedeelte van een molensteen en een schop. Al deze voorwerpen komen voort uit afzonderlijke graven, doch er werden geen noemenswaardige beenderresten aangetroffen.

4e Jaargang 1908.

Nr. 1. Oscar Reyntens : De Abdij van Ten Roosen.
Blz. 5 tot 142. - 1 plaat - 1 kaart.

Omdat ze een meer afzonderlijk leven wilden leiden, waren enkele zusters van de Cistercienzer orde zich begin der XIIIe eeuw te Mijlbeke, niet ver van de Molenbeek, komen vestigen langs de heirbaan van Aalst naar Mechelen. Hun woonst kreeg de benaming «Ten Roosen». De gemeenschap was onbemiddeld, kon dus geen groot aantal leden tellen, en moest in haar bestaan voorzien door de opbrengst der boerderij.

In 1235 werd Ten Roosen in de Cistercienzer orde opgenomen en als geestelijke bestuurder werd de abt van Aulne aangeduid.

In 1239 verhuisden de zusters naar het hof «Ten Borneken» - een hoeve in de nabijheid van het klooster, en die aan de gemeenschap werd geschonken, benevens al zijn eigendommen, landerijen, meersen, tienden en andere inkomsten ,door Raas, Heer van Ten Borneken. Als voorwaarde werd bedongen, dat er een klooster zou gebouwd worden, op geen al te afgelegen plaats.

Van de eerste jaren dier abdij is weinig bekend. Slechts in 1290 was men bezig met de bouw ervan, en waarschijnlijk werden de nodige stenen ter plaatse gebakken. De benaming «Ten Roosen» bleef behouden.

Het uitgebreid domein dat de abdij door meerdere schenkingen verworven had, was geen bron van overmatig inkomen. Er werden grote onkosten gevergd voor het ontginnen van de meeste landerijen, en er verliepen vele jaren voor dat werk voltooid was; niet alleen te Mijlbeke, maar in verschillende dorpen waar de grond diende drooggelegd en de bossen gerooid.

Bovendien brachten de haast bestendige oorlogen, voornamelijk in de XIVe eeuw, steeds maar nieuwe rampen met zich, werden de oogsten vernield en de hoeven platgebrand. Om in hun behoeften te voorzien, was de gemeenschap zelfs verplicht in 1492 een huis met erf te verkopen te Aalst, op de hoek van de Kapellestraat en de Molenstraat. In 1531 diende de abdij een som van 419 Rijnsgulden te betalen als aandeel in de belasting door Karel V, met goedkeuring van paus Clemens VII, geheven voor zijn strijd tegen de Turken. De kloostergemeenschap diende dat geld te lenen op rente.

Meer dan eens onder het Spaans bewind, had de abdij aldus te voorzien in de behoeften der regering, en de afgedwongen leningen veroorzaakten voor Ten Roosen steeds zwaardrukkende schulden. Tij-

dens de godsdienstberoerten der XVIe eeuw, ten slotte, werden de zusters verjaagd en de abdijgebouwen met de kerk grondig verwoest. „

Op 27 januari 1580 kocht de abdis Anna van den Bossche voor de som van 900 gulden, een woonst en het aanpalend huizeken aan de nieuwe Vismarktbrug te Aalst. Ze verbleef aldaar met enige zusters, terwijl de andere, die naar Keulen waren gevlucht, aldaar de opbouw der abdij afwachtten. De nood was zo groot, dat de zusters vroegen van de achterstallige belastingen ontslagen te worden en bovendien de toelating kregen om gronden te verkopen. Zelfs in 1622 nog, schonk Isabella een gift van 200 pond om de kloosterkerk verder herop te richten.

Een lijst van goederen opgemaakt in 1787, door de laatste abdis, wijst uit dat de abdij eigendommen bezat, niet alleen te Mijlbeke, maar ook te Baardegem, Erembodegem, Erpe, Herdersem, Iddergem, Kerksken, Mazenzele, Moorsel, Opwijk, Welle, Wetteren en Wieze.

Bij de inval van de Fransen op het einde van de XVIIIe eeuw, werd de abdij belast voor 15.000 gulden als aandeel in de krijgsbelastingen. Het was het begin van het einde; de geestelijke orden werden afgeschaft en hunne goederen verbeurd verklaard. De meubelen en kunstvoorwerpen werden alom verspreid. Een houten beeld van Onze Lieve Vrouw ten Roosen, werd door een der laatste zusters van het klooster, Theresia Beeckman, geschonken aan de kerk van Herdersem. Het wordt er nog steeds vereerd. In totaal hadden 32 abdissen de abdij bestuurd.

Een gedeelte van de gronden en bossen, groot 25 bunderen 28 roeden, kwam in bezit van een Gentenaar, Jozef Oudaert, voor de som van 451.100 livres. De nieuwe eigenaar deed er een herenwoning oprichten, waarvoor de bouwstoffen van het afgebroken klooster benut werden. In 1813 kwam deze eigendom aan de familie de Hertogh, die hem in 1824 verkocht aan Jaak Boone van Aalst. Hij werd later betrokken door zijn kleinzoon en nadien verkocht aan Felix De Hert (Aalst 9.8.1860 - 4.2.1925), alsdan schepen en later burgemeester van Aalst. De zoon van deze laatste, Romain De Hert (Aalst 8.8.1895 - 7.6-1965) vermaakte het domein bij testament aan «Levensvreugde», een werk voor gehandicapte kinderen.

Een ander aanzienlijk gedeelte van de eigendommen der abdij in Mijlbeke werd verworven door Ignaas de Crombeke de Terbeke; ze kwamen nadien in bezit van de familie de Clippele en verder nog in dit der familie Fraters. Het kloosterbeluik zelf, werd aangekocht door de Parijzenaar Lecouteux. Deze deed al de gebouwen afbreken en de grond effenen. Later werd dit alles verkocht aan Gustaaf De Coen, bankier te Aalst.

In het tweede deel van zijn werk behandelt Oscar Reyntens het Obituarium van de abdij. Dit werd ontdekt bij een handelaar in oude boeken te Aalst (Van Branteghem ?) en berust thans in de abdij van Bornem. Het bestaat uit tien dubbele bladen perkament, ver-

deeld in twee boekjes : het eerste van vier bladen en het tweede van zes bladen. Twee bladen van het eerste boek zijn verloren en ook de vroegere band ontbreekt. De dodenlijsten worden voor iedere maand in dubbel gehouden; aldus ontbreken gedeeltelijk de maanden januari en februari op de voorkant van deze bladen geschreven, samen met de laatste twee maanden van het half jaar, mei en juni, die op de andere kant voorkwamen.

Het handschrift dateert van omtrent het midden der XIVe eeuw. Dit blijkt uit het Gotisch schrift van de eerste vermeldingen.

De namen der maanden, alsmede deze van de biezondere feestdagen zijn in rood geschreven; zo ook in rood de cijfers van de kalender met blauwe, er neven staande letters. Op ieder blad is het eerste geschrift gevolgd door andere inlassingen; de laatste dateert van 28 maart 1690.

Van een groot aantal personen die vermeld worden, verstrekt de schrijver soms uitgebreide inlichtingen. Een alfabetisch naam- en plaatsregister laat toe gebeurlijke opzoekingen te vergemakkelijken.

5e Jaargang 1909

Nr. I. Paul de Clippele : Le Château de Ghijsegem.
Blz. 1 tot 63. - Geïllustreerd - 9 platen buiten tekst - Stamboom van de familie Govaert - gezegd van Miggrode.

Het is moeilijk om vaststellen in welke periode de heerlijkheid van Gijzegem (= woonplaats van Ghys) is ontstaan. Waarschijnlijk was het een leengoed dat in de XIIe eeuw toe hoorde aan de heren van Oudenaarde. Later kwam het in bezit van de heren van Leeuwergem en rond 1421, waarschijnlijk door huwelijk, was de Aalstenaar Jan Govart of Govaert er de eigenaar van. De Govaerts worden ook van Migrode genoemd, maar een leen in de nabijheid van het kasteel van Gijzegem waar men op heden nog terugvindt : de Migrodries, het Hoog Migroveld en het Klein Migroveld.

In het midden van de XVe eeuw werd de heerlijkheid van Gijzegem in twee delen verdeeld. Het ene gedeelte bleef in bezit van de Govaerts of Godevaerts en het andere werd verworven door Jan Boccaert, eveneens een Aalstenaar. Ze kwamen overeen dat ze elk de helft der heerlijke rechten zouden uitoefenen.

Het gedeelte dat aan de Govaerts toebehoorde, kwam later in bezit van de familie Van Maesschalck, die het verkocht aan het huis Van Royen, herkomstig uit het Land van Waas en Dendermonde.

Het gedeelte dat aan de Boccaerts toebehoorde kwam door huwelijk in bezit van Joris de Lummene, gezegd Van Maercke. In 1621 kwam het toe aan Karel de Lovel, die zijn rechten overdroeg aan een geestelijke, Jan-Baptist De Vylder. Deze verkocht in 1647 zijn domein aan Jan Goubau, die ook het domein der Van Royen verwierf. Reeds vroeger had hij zich de heerlijkheid Mespelare aangeschaft. Zijn zoon Alexander bouwde van 1646 tot 1655 het kasteel

op de motte van de vroegere woning, die door de legers van Lodewijk XIV was vernield geweest. De Goubaus verbleven te Gijzegem tot 1719, waarna het domein, door huwelijk, in bezit kwam van de familie Goos, herkomstig uit Antwerpen.

Het is in deze periode dat de huidige parochiekerk gebouwd werd door pastoor Frans Vrebosch. Het was slechts na veel geredetwist tussen de pastoor en de toenmalige Heer van Gijzegem, baron Frans Goos, dat het gebouw tot stand kwam, toegewijd aan Sint-Maarten. De «eerste steen» werd gelegd op 6 april 1772 (de bouwwerken moeten op dat tijdstip al een heel eind gevorderd zijn) en reeds op 12 november van hetzelfde jaar werd de eerste H. Mis er in opgedragen. De kerkwijding volgde op 2 oogst 1774.

Het marmeren hoogaltaar komt uit de Jezuietenkerk van Gent en werd overgebracht in 1780. De beide marmeren zijaltaren dateren van 1773 en zijn versierd met schilderijen van Herreyns, wonende te Mechelen maar geboortig van Antwerpen (1743-1827); terzelfdertijd werd de communiebank geplaatst.

Er kwamen twee biechtstoelen in 1774, een preekstoel in 1779 en een orgel in 1780. Pastoor Vrebosch te Grimbergen geboren in 1728 overleed op 14 maart 1805. Hij was gedurende 46 jaar pastoor te Gijzegem geweest; tijdens de Franse revolutie bleef hij op het kasteel verborgen.

Frans Goos liet een dochter na die huwde met Pierre-Joseph le Candèle, laatste Heer van Gijzegem. Hun zoon Karel trouwde met gravin Elisabeth de Robiano. Deze deden in 1802 uitgebreide veranderingen aan het kasteel uitvoeren in Lodewijk XVI stijl, bouwden de orangerie en de serren. Ze stichtten in 1812 een gasthuis voor de zieken en ouderlingen der gemeente dat later werd omgevormd in een school voor de arme kinderen der parochie. Na vele moeilijkheden groeide deze uit tot de belangrijke inrichting die wij thans kennen onder de leiding van de Zusters van Sint Vincentius à Paulo. Karel le Candèle liet een dochter na, Elisa, en na haar dood kwam het kasteel in bezit van de zoon van haar zuster Octavie, baron Stanislas de Broqueville, van Franse afkomst. Deze betrok niet zelf het kasteel, maar verhuurde het aan meerdere personen en verkocht het ten slotte op 2 maart 1906 aan Paul de Clippele, afstammeling van een der oudste families van het land van Aalst.

Op 2 augustus 1952 ten slotte, werd het kasteel (zonder de landerijen, Neerhof, park en orangerie) verkocht aan Dr. Romain De Cock (1901-1966). Deze liet het samen met de duiventil afbreken en bouwde in de plaats een nieuwe villa.

Er komt vervolgens een uitvoerige beschrijving van het kasteel zelf, dat voorkomt op een kaart van 1655 bewaard op het gemeentehuis en op een andere van 1612, hernieuwd in 1784, en in bezit van het muzeum te Aalst.

Wanneer het domein in bezit kwam van de familie de Clippele, toonde het sporen van diep verval en geleek het park een wildernis. Het vroeg dringend en kreeg dan ook een grondige herstelling, die

reeds in 1907 beëindigd was. Het park had op dat ogenblik nog een uitgestrektheid van 15 hektaren en bevatte vele prachtige boomsoorten.

Nr. 2. Oscar Reyntens : François-Joseph de Smet (1771-1854) Notice Biographique.

Blz. 73 tot 99 - 1 gekleurde plaat.

Frans-Jozef-Jacobus de Smet werd gedoopt in de Sint Maartenskerk op 3 juli 1771. Zijn ouders woonden in het huis nevens het Hotel van Langenhove; het is nu stadseigendom.

Hij studeerde aan het Kollege zijner geboortestad en later aan de Universiteit te Leuven. Bij de Franse revolutie week de familie uit naar Nederland, en kwam terug toen de beroerde tijden voorbij waren. Ten einde zijn studies te kunnen voltooien vestigde hij zich in mei of juni 1801 te Brussel. Hij werd een bekwaam en belezen rechtsgeleerde.

Hij maakte deel uit van de Regentieraad van Aalst, ingesteld bij koninklijk besluit van 30 augustus 1817, maar werd niet herkozen in 1820. Bij koninklijk besluit van 5 maart werd hij terug aangesteld en bleef hij deel uitmaken van de Raad tot 1830.

In 1802 kwam hij in bezit van het handschrift van De Gand over Dirk Martens en liet het op eigen kosten uitgeven in 1845. Dit boek werd later herwerkt en aangevuld door pater Van Iseghem. De Smet was een der promotoren die ijverden voor het oprichten van een standbeeld voor Dirk Martens.

In 1828 had hij reeds een studie gepubliceerd betreffende de handelsvennootschappen. Hij was lid van de «Académie d'Archéologie» en in het orgaan van dit genootschap liet hij in 1851 een verhandeling verschijnen aangaande de uitwijking van Belgen en Nederlanders naar Duitsland in de XIIe eeuw. In 1852, eindelijk, verscheen zijn verdienstelijk «Description de la Ville et du Comté d'Alost». Hij overleed in zijn geboortestad op 9 juni 1854. Zijn zeer belangrijke bibliotheek werd bij opbod verkocht en geraakte aldus overal verspreid.

Op 6 maart 1906 schonk burgemeester Gheeraerdts aan de Kring een handschrift van de Smet : «Notulen op de Costumen van Aalst». Het wordt thans bewaard op het stedelijk archief.

6e en 7e Jaargang 1919 - 1911

Nr. I. Jean Moens : Contribution à l'Archéologie préhistorique de la Flandre.

Recherches sur l'âge de la Pierre à Alost et aux environs.
Blz. 3 tot 39. - 1 kaart - 2 platen buiten tekst - enkele illustraties. Gedrukt in 1911.

In verband met de voorhistorische voorwerpen die zich in het muzeum bevinden en die werden geschonken door de Heren Leo Gheeraerdts, Oscar Reyntens en hem zelf, alsmede de belangrijke schenking van Kortrijk-Dutsel door de Heer Franz Callebaut, en waar-

van hij zich voorneemt de voornaamste stukken te belichten, weidt de schrijver uit over de geologie en de palaeontologie in het algemeen.

Hij vernoemt hierbij de boringen die te Aalst werden verricht; o.m. de artesiaanse put van 204 m. diepte bij de Gebroeders Moens, en deze die werden gedaan naar aanleiding van de ophoging van de spoorweg.

Deze studie dient meer opgevat te worden als een wetenschappelijke uiteenzetting in het algemeen. Onze streken komen er weinig aan bod; wel vernoemt hij terloops vondsten in de omgeving van Aalst, Overimpe, Lede, Serskamp, Dendermonde, Grembergen.

Het geheel kan aangezien worden als een aanloop van wat nog volgen moet. De verhandeling draagt op het einde de melding «à suivre», doch er is verder niets verschenen.

Nr. 2. Oscar Reyntens: Het ontwerp van Afleidingsvaart van den Dender naar de Nederschelde in de XVIIIe eeuw.

Blz. 3 tot 33. Gedrukt in 1912.

Na het sluiten van de vrede van Aken op 18 oktober 1748, werd in ons land aanvang gemaakt met het uitvoeren van grote werken.

Zo werd door de stad Geraardsbergen de aanleg gevraagd van een steenweg naar Edingen; daarentegen werden door de bewoners uit de omgeving dier stad smeekschriften gestuurd voor een rechtstreekse verbinding Geraardsbergen - Gent, terwijl de Aalstenaars van hun kant trachtten de verbinding met Geraardsbergen te verbeteren.

Het Hoofdkollege zond daarop een afvaardiging naar Brussel, met de vraag, oktrooi te willen verlenen voor een steenweg van Geraardsbergen naar Aalst en een vaart van Aalst tot in de Schelde tussen Baasrode en Dendermonde. (Dit laatste zou er op wijzen dat reeds vroeger de aanleg van een dergelijk kanaal was ter sprake gekomen !). De bestaande Dender was inderdaad grotendeels verzand en het bevaren ervan was niet meer mogelijk. Ook waren er regelmatig overstromingen.

Schepen losten hun vracht te Baasrode, en deze werd dan van daar uit verder gevoerd naar Aalst, over Lebbeke en Herdersem. Dit was niet ten volle naar de goesting van de Dendermondenaren, die daardoor een merkelijk verlies aan tolrechten ondergingen.

Op 31 juli 1750, kregen de vertegenwoordigers van het Land van Aalst bericht, dat een dekreet toestemming gaf tot het opmaken van plans voor de aangevraagde steenwegen en vaart. Men bleef niet bij de pakken zitten en reeds op 9 september werd een voorontwerp ingediend te Brussel.

Daar Geraardsbergen meer voorkeur hechtte aan een goede verbinding met Gent, verklaarde het stadsbestuur van Aalst zich bereid voor 150.000 gulden tussen te komen in de kosten voor het graven van een kanaal naar Baasrode en de aanleg van de steenweg

(kosten geschat op 350.000 gulden) indien de bedoelde steenweg niet te ver van Aalst zou gelegen zijn. Hierop volgde een drukke en lange bespreking tot een Keizerlijk dekreet van 13 mei 1755 de bestuurders van het Land van Aalst machtigde de vaart te delven. Maar nu staken de Dendermondenaren stokken in de wielen; ze dienden in mei 1756 een verzoekschrift in tot het aanleggen van een nieuwe steenweg van Dendermonde naar Aalst. Echter zonder gunstig resultaat : de Aalstenaars wilden er niet van weten.

De opmetingen voor de nieuwe vaart werden ondertussen ijverig voortgezet, doch men bereikte geen eensgezindheid en de zaak bleef aanslepen. Eerst einde 1759 geraakte men akkoord over de plaats waar het kanaal te Baasrode in de Schelde zou uitmonden. De werken werden zo op de lange baan geschoven. De burgemeester van Geraardsbergen, de baljuw van Zottegem en de pensionaris van het Hoofdkollege deden hun beklag in juli 1764, doch er kwam geen schot in de zaak. Te Brussel stelde men voor een nieuw verzoekschrift in te dienen, aangezien de ingenieur die met de werken belast was, reeds geruime tijd wegens ziekte weerhouden was en zijn taak niet kon waar nemen.

In een nieuw verzoekschrift van 22 februari 1766 werd gevraagd, dat dan toch ten minste zou overgegaan worden tot het bevaarbaar maken van de Dender tussen Aalst en Dendermonde. Het resultaat was dat men besliste dat de rivier tot Henegouwen moest bevaarbaar gemaakt worden.

Nu trok men zich de zaak ter harte. De plans werden opgemaakt en op 14 november 1766 reeds goedgekeurd. Een oktrooi van 24 maart 1768 besliste het doorsnijden van al de kronkels van de Dender tussen Aalst en Dendermonde.

Van een nieuwe vaart was geen spraak meer.

8e Jaargang 1912.

E. Soens : Cartularium en Renteboek van het Begijnhof Ste. Katharina op den Zavel te Aalst.

Blz. 3 tot 135.

Het Begijnhof van St. Katharina werd te Aalst gesticht op grond in 1261 geschonken door Wouter de Ghier en zijne echtgenote Gertrudis.

Aldus de eerste akte die voorkomt in het Cartularium, een boek van 28 bladzijden buiten het register en de schutbladen. Het eerste deel, tot het midden van bladzijde 12 is geschreven in Gotische letters der XVe eeuw; de stukken die in dit gedeelte voorkomen zijn alfabetisch genummerd van A tot Z : het zijn er in totaal 22 en betreffen charters van 1261 tot 1458; echter is er geen volgorde voor wat aangaat de jaartallen.

Het overige is in schrift van de volgende eeuwen bijgevoegd, maar hier dragen de dokumenten geen volgnummer; er zijn er zeven en ze dateren van 1485 tot 1653.

Van sommige dezer berust het oorspronkelijk charter nog in het archief der stad; andere worden bewaard in het Staatsarchief te Gent, Fonds Hospitaal, Begijnhof en Wezenhuis van Aalst.

Enkele dezer akten werden ook overgeschreven in Het Boeck met den Haire, gedeeltelijk uitgegeven door Oscar Reyntens.

Het Renteboek bevat 36 en 10 verschillende genummerde perkamenten folio's. Het oudste schrift van het eerste deel is in Gotische letters van 1460; verder is het schrift uit 1465. Het renteboek is gekopieerd van een ouder van 1406 en dit weder van een ouder. Van het Renteboek door E. Soens besproken, bestaan nog twee afschriften, bewaard in het Staatsarchief te Gent. Het Begijnhof bezat aldus renten op goederen gelegen in de Kerkhofstraat (huidige Kerkstraat), Stoofstraat, Denderstraat (de straat die liep tussen het Begijnhof en het Wilhelmietenklooster, en die uitgaf op de Dender), Pontstraat, Pontstraatpoort, Het Steenken (wijk aan de Pontstraatpoort), Klapstraat, Zoutstraatpoort, Zoutstraat, Nieuwstraat, Veemarkt, Kattestraat, Kattestraatpoort, Markt, Kapellestraat, Molenstraat, Achterstraat (Onderwijsstraat), Molendries, Werf, Molenstraatpoort.

Het bezat en verpachtte landen en meersen te Aalst (Schaarbeek, Kerrebroek en Essegem - Hofstade), Erembodegem, Lede, Welle, Erpe, Haaltert, Kerksken en Nieuwerkerken.

Ook het «Convent te Coudendael» (infirmerie) bezat persoonlijke renten; zo te Denderhoutem, Welle, Bambrugge, Mere en Aalst. Het rentenboek van kerk en fermery van 1465 vermeldt ook nog erfelijke renten te Erembodegem, Teralfene, Welle, Denderhoutem, Outer, Iddergem, Haaltert, Aspelare, Nieuwerkerken, Erpe, Mere, Heldergem, Woubrechtegem, Aaigem, Bambrugge, Oudegem, Erondegem en Hofstade.

Een naamregister besluit het werk en laat toe gemakkelijk opzoekingen te doen.

9e Jaargang 1913.

Nr. I. Leo Crick : Bijdrage tot de levensbeschrijving van Dirk Martens.

Blz. I-II — I tot 20. — Dit werkje werd ook afzonderlijk uitgegeven.

De oudst bekende familieleden van Dirk Martens zijn, de overgrootouders Hendrik Martens en Maria Andries.
Deze hadden drie kinderen : Jan, Elisabeth en Dirk, de grootvader van onze drukker.

Deze Dirk had voor afstammelingen : Margareta, Cornelis, Jan en Joost, de vader van Dirk.

Joost Martens was gehuwd met Joanna de Proost en ze hadden drie kinderen : Margareta, Joanna en Dirk.

Dirk Martens had als gekende afstammelingen twee dochters : Suzanna en Barbara. De eerste was begijn te Aalst, de tweede huwde

Servaas van Sassen, herkomstig uit Diest; ze hadden een dochter : Barbara.

De 16e april 1663 stichtten Barbara en Katharina Tijpoets, wonende te 's Hertogenbos en nakomelingen van Dirk, een wekelijkse mis in de kerk der Wilhelmieten, tot lafenis van de ziel van de Aalsterse drukker en zijn nageslacht.

Dirk Martens zou te Aalst geboren zijn omtrent 1450. In de loop van 1473 verschenen in onze stad drie werken zonder naam van de drukker; op 26 mei 1474, verscheen een vierde getekend door Dirk Martens en Jan van Westfalen. Dit boek van hetzelfde formaat, letter en papier, laat toe te veronderstellen dat de eerste drie werken door Dirk Martens werden gedrukt.

Op 1 oktober 1474 verscheen een nieuw werk dat alleen zijn naam draagt. Van 1474 tot 1487 is men dan zijn spoor bijster; misschien verbleef hij gedurende deze periode in Spanje. In 1487 vinden wij hem terug te Aalst, waar hij zijn bedrijf uitoefent tot 1490. In 1493 is hij te Antwerpen en in 1498 te Leuven. Daar verbleef hij tot 1501 en trok dan terug naar Antwerpen tot 1512. In dat jaar vestigt hij zich voorgoed te Leuven en blijft er tot 1529. In 1530 vinden wij hem te Aalst terug. Hij sleet zijn laatste jaren in het klooster der Wilhelmieten en overleed er 28 mei 1534.

Andere geïllustreerde bijdragen over Dirk Martens door Leo Crick, vinden wij terug in «Ons Volk Ontwaakt» 1920 blz. 106; in «Toerisme» 1934 blz. 370 en in «De Stad Antwerpen» 1934, blz. 1137.

Voor gegevens over Dirk Martens bijgewerkt tot op heden, van de hand van Karel Heireman S.J., Karel Baert en J. Dauwe, raadplege men de katalogus uitgegeven ter gelegenheid van de Dirk Martenstentoonstelling te Aalst in 1973.

Nr. 2. Oscar Reyntens : Het St.-Jorisgilde te Aalst.
Blz. 27 tot 103.

Het gildeboek van St.-Joris werd in 1910 aan het muzeum geschonken door Mw. V. De Witte. Het bestaat uit een twaalftal vellen perkament in ledere band, bevat de beschrijving der renten ten voordele van de St.-Joriskapelanie in 1488, en verder de lijst der leden van datzelfde jaar tot in de 16e eeuw met enkele kleine vermeldingen betreffende de 17e eeuw.

Het St.-Jorisgilde is de oudste en voornaamste schuttersvereniging van Aalst. Het gilde kreeg een bevestigingsakte van Filip de Goede op 16 oktober 1431 en in 1494 bekrachtigden de Hoogbaljuw van het Land van Aalst en de schepenen der stad de statuten. De schutters namen regelmatig deel aan kampstrijden in de verschillende steden en ze hadden een eigen lokaal aan de Veemarkt. Ze bezaten ook een eigen kapel in de Nieuwstraat rechtover de Keizerstraat. Bovendien was er nog een kapel voorbehouden in de St.-Maartenskerk; daar werd het feest van de Schutsheilige op plechtige wijze gevierd op 23 april. Reeds in de tweede helft der 16e eeuw had het gilde veel van zijn oude luister verloren. Van 1565 tot 1585 werden

er geen koningsschietingen meer ingericht. In 1706 werden de statuten hernieuwd.

Volgens rekeningen van 1462 en aantekeningen in het Gildeboek van 1488, bezat het St.-Jorisgilde erfelijke renten op eigendommen in de Nieuwstraat (veel !), Veemarkt, Keizerstraat, Markt, Ridderstraat, Nieuwe Brug (St.-Annabrug), Pontstraat, Molenstraat, Zoutstraat, Molendries. Bovendien was het eigenaar van een partij land te Erpe.

De oudst bestaande ledenlijst dateert van 1488. Hij vermeldt de namen van de Gildebroeders (223) en de Gildezusters (63); bovendien waren er nog 66 Gildebroeders woonachtig buiten Aalst. Vanaf dit jaar volgen de inschrijvingen regelmatig tot 1589 met uitzondering voor de jaren 1548 - 1576 tot 1582 en 1584. De meest vooraanstaande inwoners der stad treffen wij er in aan; ook priesters. In 1526 ontmoeten wij er zelfs Dirk Martens. doch deze inschrijving zou in de 17e eeuw bijgevoegd geweest zijn.

Aan het hoofd stond de deken, bijgestaan door drie proviseurs of gezworenen; vanaf 1535 worden ook een keizer (tot 1566 Gilles van Migrode) en een koning vernoemd (tot 1589). Opvallend is het betrekkelijk groot aantal leden van buiten de stad. Er zijn er woonachtig te Haaltert, Erembodegem, Moorsel, Teralfene, Galmaarden, Denderhoutem, Mere, Erwetegem, Zomergem, Lede, Wichelen, Liedekerke, Vilvoorde, Iddergem, Sint Lievens Houtem, Herzele, Burst, Letterhoutem, Bambrugge, Wieze, Welle, Gijzegem, Heldergem, Massemen, Edingen, Ressegem, Heldergem, Herdersem, Ronse enz. ja zelfs uit 's Hertogenbos en Bergen op Zoom.

Na het jaar 1589 volgen nog enkele inschrijvingen zonder volgorde van datum, betreffende renten uit te betalen na de dood van de schenkers, en gedaan tussen 1605 en 1687. Het boek wordt besloten met de opgave van de leden bekend tussen 1722 en 1790.

10e Jaargang. 1914

E. Soens : De Abdij van Sint-Adriaan te Geraardsbergen — Haar Pachthoven en Molens.

Blz. 4 tot 344. — 1 grondplan — 11 platen buiten tekst — naamregister.

De abdij van Sint Adriaan was oorspronkelijk gesticht geweest te Dikkelvenne in de eerste helft van de VIIIe eeuw (734?), door de heilige Hilduardus. Het klooster volgde de regel van de H. Benediktus en stond alsdan onder de naam van Sint Pieter.

Over de verdere geschiedenis van die abdij is, bij gebrek aan betrouwbare bronnen, niets geweten; wel zouden 24 abten ze bestuurd hebben. Ook zouden de Noormannen het klooster vernield hebben rond 850 en zouden de monniken alsdan het gebeente van hun stichter naar Dendermonde hebben overgebracht waar het sindsdien vereerd wordt.

De abdij werd heropgebouwd in 896 doch herhaaldelijk door brandrampen getroffen. In 1081 werd ze naar Geraardsbergen overgebracht.

Het bedienen der parochiekerken was in het begin een der voornaamste redenen en middelen van bestaan. Zo verzekerde de abdij de kerkelijke diensten te Dikkelvenne, Denderhoutem, Heldergem, Iddergem, Okegem, Erondegem, Impe, Sint Maria Lierde, Hemelveerdegem, Aspelare, Nederhasselt, Onkerzele, Hunnegem, Boelare en zelfs Torincourt in Henegouwen. De abdij bezat het recht tienden te heffen in verscheidene dezer gemeenten.

In 1110 kwam ze in bezit van het gebeente van Sint Adriaan en sindsdien werd de abdij naar die Heilige genoemd.
Het klooster kreeg talrijke en grote schenkingen en bzat weldra eigendommen te Dikkelvenne, Geraardsbergen, Sint Martens Lierde, Denderhoutem, Ninove, Vollezele, Meerbeke, Deftinge en elders. Het bezat verscheidene hoeven (er waren er 12 in 1500) die ze verpachtten. Zo het Hof ten Broecke, het Hof ten Buyckmeersch en het Hof van Sint Marten te Onkerzele; het Hof te Coppenholle te Moerbeke; het Hof te Schendelbeke; het Hof te Bulleghem met watermolen te Voorde; het Hof te Schueren te Lspelare; het Hof van Daerachter te Denderhoutem; het Hof ten Berghe en het Hof te Spieringhe te Vollezele; het Hof te Brunfaut te Silly (Henegouwen); het Hof te Pickelghem te Deftinge.

Bovendien bezat de abdij nog drie molens te Geraardsbergen, windmolens te Onkerzele, te Geraardsbergen aan de Oudenaardsepoort, te Overboelare en te Zandbergen. Van al deze goederen wordt uitvoerig de geschiedenis aangehaald. Deze talrijke eigendommen, die grote inkomsten verzekerden, waren oorzaak van heftige spanningen in de kloostergemeenschap, mede door de verspilzucht der abten. Een staat van goederen van omstreeks 1190 bepaalt, welke bezittingen aan de prelatuur en welke aan het konvent toekwamen; maar het leeuwenaandeel bleef toch voorbehouden aan de abt.

De abdij stond in hoog aanzien. Ze wordt zelfs aanzien als de eerste in Vlaanderen na Sint-Pieters van Gent. In het begin der XVIe eeuw had ze het toppunt van haar bloei bereikt en was het aantal kloosterlingen nooit zo groot geweest.

Maar hier, zoals in Affligem, werd aldra de waardigheid van abt voorbehouden aan de zonen van grote heren, die weinig voor het kloosterleven voelden, maar des te groter sier maakten.
Intussen hadden ook de godsdienstoorlogen hier huis gehouden, was de abdij geplunderd geweest en waren de paters verplicht zich van 1578 tot 1584 te verschuilen te Bergen.
Tot 1703 werd de abdij van Sint Adriaan aldus geregeerd door wereldse abten. Ze was met schulden beladen en vele eigendommen waren verkocht geworden, benevens het schoonste zilverwerk en verscheidene rijke tapijten.

C. Uyttersprot

Een "ommstellynghe„ van 1691

Hoe men te Opbrakel onder het Ancien Regime zijn belasting betaalde (*)

De voornaamste bron van inkomsten voor de overheid tijdens het Ancien Regime bestond uit de directe belasting. Aangezien de bevolking op het platteland praktisch alleen van de landbouw leefde, had men de belastingen bijna uitsluitend op deze bedrijvigheid afgestemd. Minstens eens per jaar werd een belasting geheven die in evenredigheid stond tot de oppervlakte van de bewerkte grond. Deze heffing kwam dus neer op een soort inkomstenbelasting. Zelfs bepaalde andere inkomsten, zoals die uit tienden, molens, herbergen en ambachten, werden omgerekend en uitgedrukt in een oppervlakte.

Alle gronden in een bepaalde streek werden als evenwaardig beschouwd (akkers, weiden, bossen), zodat met het verschil in opbrengst al naar gelang van de vruchtbaarheid of ligging geen rekening werd gehouden. Uit deze belasting ten slotte haalden zowel de landsheer als de kasselrijen en de dorpen (1) hun inkomsten.

Deze belastingen werden geheven op de «ghebruykers ende ontblootters», d.w.z. op diegenen die de grond gebruikten, bewerkten en er direct nut uit haalden. De vraag of de gebruiker eigenaar dan wel pachter was werd dus niet gesteld en kan bij gevolg aan de hand van het hier behandelde document niet beantwoord worden. De belastingen, ook die voor de landsheer en de kasselrij, werden uitgerekend en opgehaald door de «poincters en de setters», betrouwbare lieden van het dorp die door de lokale schepenen werden aangeduid en die voor hun arbeid een vergoeding kregen. Vaak werd die functie openbaar verpacht.

De hier volgende belasting werd uitgeschreven op 30 oktober 1691 en had betrekking op de inkomsten en de oogst van datzelfde jaar (2). De aanslagvoet bedroeg 8 pond parisis per bunder. In de «Transport van Het Land van Aalst», een document van 14 maart 1654 (3) met de opgave van de grootte van elk dorp uit het Land van Aalst, werd Opbrakel genoteerd met een reële oppervlakte van 647 bunder 2 dag-

---

(*) Graag betuigen wij hier onze oprechte erkentelijkheid t.ov. drs. N. Maddens van het Rijksarchief te Kortrijk voor de bereidwilligheid waarmede hij, als eminent kenner van het belastingswezen, de tekst van onze inleiding naar de inhoud op punt stelde. Ook drs. G. Gadeyne van het Rijksarchief te Ronse vinde hier de uiting van onze hartelijkste dank voor het collationneren met het origineel en voor de welwillende hulp die hij ons steeds bij onze opzoekingen biedt.

(1) N.B. Deze belasting werd geïnd per «prochie» of dorp en niet per heerlijkheid.

(2) R.A. RONSE, Oud Gemeentearchief Opbrakel, nr. 148.

(3) R.A. RONSE, Oud Gemeentearchief Opbrakel, nr. 166.

wand 8 roeden, hetzij 796 ha. 17 a. 58 ca., terwijl de tienden gelijkgesteld werden met een oppervlakte van 33 bunder 6 roeden, en de watermolen met een oppervlakte van 7 bunder, zodat Opbrakel in totaal belast werd op 687 bunder 2 dagwand 14 roeden.

Er werden 285 gebruikers vermeld. We kunnen dus gemakkelijk de gemiddelde oppervlakte van elke eenheid berekenen, nl. ± 2 bunder 1 dagwand 54 roeden of ±2 ha. 93 ca. Vijftien bedrijven, met inbegrip van de tienden en de bossen, waren groter dan 10 bunder en besloegen gezamenlijk een oppervlakte van iets meer dan 290 bunder of ± 42 % van gans Opbrakel. Onder deze bedrijven treffen we natuurlijk de bekende pachthoeven ten Bossche, ter Bruggen, te Fransbeke, te Wolfskerke en de pachthoeve van de heerlijkheid Opbrakel aan, alsook het Brakelbos en het Bernaertsbos die samen ongeveer 70 ha. groot waren. Voor die tijd en in deze streek schijnt een oppervlakte van ± 25 bunder of een goede 30 ha. een maximum te zijn geweest voor een uitbating. Naast deze grote hofsteden tellen we nog 12 hoeven met een bedrijfsgrootte van 10 à 5 bunder en 73 boerderijen van 5 à 1 bunder. Hieruit volgt dus dat 185 of 64 % van de aangeslagen eenheden kleiner waren dan 1 bunder.

Ommestellynghe ghedaen by poincters ende setters vande prochie van Opbracle mitsgaders bailliu ende schepenen der voornoemde prochie intervinierende over deselve ommestellynghe tot betaelynghe vande naerschreven lasten

— eerst tot betaelynghe vande somme van achthondert LII lb. XV s. par. soo veel bedraecht den tauxt vuytghesonden by de heeren ghedeputeerden op dese prochie in daeten 27 junij 1691

— Item tot betaelynghe vande leverynghe van fourrage haver ende haut ghelevert bijde insetene ende gegoede der selver prochie aende fransche tot Avelgem opden 1en septembre ende 5en septembre 1691

— Item tot betaelynghe vande leverynghe van hoy ende branthaut tot Gaver inde maent ougst 1691 volghende de beschryvinghe vande voorseide heeren in daeten 21en ougst 1691

— Item tot betaelynghe vande somme van een duijst seven hondert XCIX lb. XVI s. par. soo veel ten contoire van Jo,r de Partz ontfanger vanden Lande ende district van Geeraersberge ten achteren is ghebleven vanden tauxt vuytghesonden den 18en oogst 1690 ende 17en decembre 1690 daer naer boven alle betaelynghe daerop ghedaen bij Lieven Hoelman voorgaende collecteur der selver prochie volghende de rekenynghe int reguart vande prochie by de voors. Hoelman ghedaen in daeten 27 en april 1691 al met quitantien.

— Item tot betaelynghe van een jaar crois vande renten tot laste vande prochie loopende ende ten lesten tot betaelynghe vande represaillen byde fransche op dese prochie ghedaen inden jaere 1691 mitsg. oock tot het doen van dese collecte rekenynghe ende al het gone daeraen voorts is deppenderende ende tot het vinden vande voors. lasten hebben poincters

ende setters ter interventie van bailliu enda schepenen voornoempt gheresolveert omme te stellen te poincten ende setten eene settynghe ten advenante van acht ponden parisis vuyt bunder te betaelen byde ghebruykers ende ontblootters vanden jaere ende ougst 1691.

Aldus ghepoinct ende gesedt bij Pieter Vermeire, Christoffel Bousyn, Franchois Troncquoij ende Jaecques du Carlier poincters ende setters ende voorts ter kennise ende overstaene van Ursmarus vander Donckt Bailliu, Heyndrick v. Hoorde, Jan Wymeels, Jan Brootcooren, Pieter Dernaucourt, Joos Bauwens, Adriaen Volckaert ende Jan Marroyen schepenen intervenierende over de cottisatie vande voorschreven ommestellynghe dese XXXen oktober 1691.

GRONDGEBRUIKER	Oppervlakte	Te betalen som	
De parochiekerk	3d. 62r.	7p. 6s.	par.
De H.-Kruiskapel	72r.	1p. 9s.	par.
De kasteelkapel van de heer van Opbrakel	1d.	2p.	par.
Het armengoed	1d. 50r.	3p.	par.
Pieter van Wymersch	17b. 3d. 30r.	142p. 12s.	par.
Jaecques du Carlier	12b. 1d. 9r.	98p. 4s.	par.
Ferdinandus Focaet, koster	1b. 1d. 1r.	10p.	par.
Franchois vande Kerckhove	4b. 2d. 59r.	37p. 4s.	par.
Pieter vande Kerckhove, zoon van Franchois	2d. 30r.	4p. 12s.	par.
Jan Dhollande	1b. 55r.	9p. 2s.	par.
Jaecques de Cubber	1b. 1d. 69½r.	11p. 8s.	par.
Jan Marroyen	8b. 11r.	64p. 4s.	par.
Jan Brootcooren	4b. 43r.	32p. 17s.	par.
Marten Marroyen	1b. 1d. 41r.	10p. 16s.	par.
Pieter de Wolf	1b. 1d. 76r.	11p. 10s.	par.
Andries de Saedelaere	3d. 45r.	6p. 18s.	par.
Wwe Jan vanden Bossche	2b. 27½r.	16p. 11s.	par.
Pieter vande Perre	1d. 15r.	2p. 6s.	par.
Anthonis dela Fontaine, pastoor voor de pastoriegoederen en andere goederen door hem gebruikt	18b. 2d. 43r.	148p. 17s.	par.
dezelfde voor de nieuwrodt thienden	1b.	8p.	par.
dezelfde pastoor voor de tiende van Ename	13b. 2d. 62r.	109p. 6s.	par.
Anthonis Faignaert	7b. 2d. 84r.	61p. 13s. 9d.	par.
Pieter Morre	1b. 2d. 32r.	12p. 13s.	par.
Adriaen Morreels	3b. 58r.	25p. 3s.	par.
Joos de Moye	1d. 87r.	3p. 15s.	par.
Inghel de Wolf	2b.	16p.	par.

Steven de Stercke	1d. 6r.	2p. 2s. 4d.	par.
Jan Morre	10b. 2d. 45r.	84p. 18s.	par.
Jan du Quick	1b. 1d. 17r.	10p. 7s.	par.
Pieter Block	60r.	24s.	par.
Jan Maet	75r.	30s.	par.
Jan Baudisco	1b. 2d. 92r.	15p. 17s.	par.
Jan van Trienpont	53r.	21s.	par.
Wwe Adriaen vander Kelen	1d. 88r.	3p. 15s.	par.
Joos van Hassche voor het Hof ter Bruggen en ander goed	24b. 1d. 54r.	195p. 9s.	par.
Gheert Cromphaut	7b. 63r.	57p. 5s.	par.
Inghel de Temmerman	28b. 28r.	224p. 11s.	par.
Jaecques Dussong	2d. 74r.	5p. 9s. 6d.	par.
Adriaen Volckaert	4b. 1d. 19r.	34p. 7s. 6d.	par.
Wwe Gillis de Leppelaere	2b. 2d. 1r.	20p.	par.
Wwe Lauerys Volckaert	40r.	16s.	par.
Jan Volckaert, zoon van Lauerys	1d. 30r.	2p. 12s.	par.
Jan Keerstock	1b. 1d. 53r.	11p. 1s.	par.
Jaecques vande Kerckhove	1b. 1d. 10r.	10p. 4s.	par.
Jan Roos	1b. 3d. 12½r.	14p. 5s.	par.
Maechdeleene Dernaucourt	28r.	11s.	par.
Pieter van Wymersch, zoon van Pieter Kluyte	1b. 19r.	8p. 7s. 6d.	par.
Lieven Dussong	1b. 3d. 30r.	14p. 12s.	par.
Adriaen van Haesevelde	3b. 48r.	24p. 9s.	par.
Osst de Quick	1b. 1d. 27r.	10p. 11s.	par.
Gillis de Staercke	60r.	24s.	par.
Adriaen de Kaesemaeker	2d. 25r.	4p. 10s.	par.
Jean Ro d aude	7b. 2d. 50r.	61p.	par.
Jan de Wolf	2b. 2d. 57½r.	21p. 3s.	par.
Wwe Pieter de Haese	6b. 2d.	52p.	par.
Joos Quattroys	3d. 73r.	7p. 9s.	par.
Jan Quattroys, zoon van Geert	1b. 1d. 98½r.	11p. 18s. 6d.	par.
Jan Quattroijs, zoon van Jan	1b. 55r.	1p. 2s.	par.
Pieter Robbert, zoon van Ollivier	55r.	1p. 2s.	par.
Paul Jacob	1b. 1d. 45r.	10p. 18s.	par.
Wwe Adriaen vander Motten	16r.	6s.	par.
Jan Rogiers	1d. 89½r.	3p. 16s.	par.
Jan Pumbru	3d. 60r.	7p. 4s.	par.
Heyndrick van Hoorde	4b. 3d. 85½r.	39p. 14s.	par.
Adriaen de Haese	1b. 3d. 1r.	14p.	par.
Paesschier Pumbru d aude	1d. 59r.	4p. 4s.	par.
Marten Rons	12r.	5s.	par.
Cornelis de Stercke	1b. 1d. 74½r.	11p. 10s.	par.
Wwe Jaecques Courrouble	2d. 35r.	4p. 14s.	par.
Joos Flameng	49r.	20s.	par.
Jan Dernaucourt	76r.	1p. 10s. 6d.	par.
Wwe Jooris Quattroys	55r.	22s.	par.
Jan Quattroys, zoon van Arent	1b. 1d. 54r.	11p. 1s. 6d.	par.

Gillis Volckaert, zoon van Gillis	18r.		7s.	par.
Wwe Jaecques de Cubber	3d. 67r.	7p.	7s.	par.
Joos de Neve	1b. 3d. 42r.	14p.	17s.	par.
Gillis de Kimpe	3d. 94r.	5p.	17s. 9d.	par.
		[sic!]		
Wwe Adriaen van Trienpondt	20r.		8s.	par.
Jan Billet	85r.	1p.	18s.	par.
Joos de Tant	89½r.	1p.	16s.	par.
Jan Coture	1d. 54r.	3p.	2s.	par.
Lieven de Haese	1b. 2d. 30r.	12p.	12s.	par.
Jaecques de Cubber en consoorten	2b. 3d. 5r.	22p.	2s.	par.
Jan de Cubber, zoon van Jan	2b. 1d. 60r.	19p.	4s.	par.
Pieter Robbert	3d. 35r.	6p.	14s.	par.
Gillis Volckaert	2b. 2d. 55r.	21p.	2s.	par.
Gillis Dussong	3d. 71r.	7p.	8s. 6d.	par.
Pieter Hubau	46r.		18s. 6d.	par.
Anthonis Coture	3d. 13r.	6p.	5s.	par.
Pieter de Kimpe	34r.		14s.	par.
Christoffel de Cubber	2d. 62½r.	5p.	5s.	par.
Wwe Pieter Dooreman	2d. 44r.	4p.	17s. 9d.	par.
Jaecques Blommaert	3d. 25r.	6p.	10s.	par.
Joos de Haese	1d. 71r.	3p.	8s.	par.
Gillis Dernaucourt	2d. 81r.	5p.	12s.	par.
Jooris van Trienpont	72r.	1p.	9s. 8d.	par.
Andries Baillee	50r.		20s.	par.
Joannes Volckaert	1d. 11r.	2p.	4s.	par.
Everraert Baillee	54r.		21s. 6d.	par.
Machiel Dernaucourt	3d. 8r.	6p.	3s.	par.
Jaecques Ramsdam	2d.	4p.		par.
Joos Dooreman	1b. 5r.	8p.	2s.	par.
Jooris Wymeels	3d. 91r.	7p.	16s.	par.
Wwe Jan Varrewyck	1b. 1d. 12½r.	10p.	5s.	par.
Pieter van Wymeersch alias Kluyte	2b. 1d. 34r.	18p.	9s. 6d.	par.
Franchois Debois	87r.	1p.	15s.	par.
Joos van Erpe	1d. 18r.	2p.	7s.	par.
Andries Dedau	50r.		20s.	par.
Jan de Meye	1d. 40r.	2p.	16s.	par.
Cattelyne Barrets	50r.		20s.	par.
Philips Dupondt	40r.		16s.	par.
Jan Haustraete	3d. 2r.	6p.	1s.	par.
Pieter Vermeiren voor de helft van de pachtgoederen van «Courtabois»	20b. 72r.	161p.	9s.	par.
Dezelfde voor de helft van de tiende	6b. 3d. 31r.	54p.	12s.	par.
Gillis Meert voor de andere helft van dezelfde goederen	20b. 72r.	161p.	9s.	par.
Dezelfde voor de andere tienden	6b. 3d. 31r.	54p.	12s.	par.

Lieven Ransdam	1b. 3d. 40r.	14p. 16s.	par.
Jonas Coture	2d. 77r.	5p. 12s.	par.
Joos Baudisco	3d. 38r.	6p. 15s.	par.
Pieter Baudisco	3d. 52r.	7p. 1s.	par.
Reynier Baudisco	56r.	22s. 6d.	par.
Jaecques Peterins	2b. 2d. 6r.	20p. 2s.	par.
Christoffel Bausyn, pachter van het Hof te Wolfskerke	24b. 93r.	193p. 16s.	par.
Jan Wymeels	13b. 75r.	105p. 10s.	par.
Pieter Derna[u]court	1b. 3d. 7r.	14p. 3s.	par.
Pieter Leleu	1d. 8r.	2p. 3s.	par.
Anthonis Baudisco	2d. 79r.	5p. 11s. 6d.	par.
Marten van Haesevelde	1d. 82r.	3p. 12s. 8d.	par.
Jan de Springher	2d. 47r.	4p. 19s.	par.
Gillis vander Brugghen	3d. 93r.	7p. 17s.	par.
Pieter Keerstock	1d. 32r.	2p. 13s.	par.
Gillis Dooreman	1d. 20r.	2p. 8s.	par.
Jan de Smet	1b. 3d. 75r.	15p. 10s.	par.
Wwe Jaecques Troncquoy	13b. 3d. 17r.	110p. 7s.	par.
Jan de Bilde	3d. 22r.	6p. 9s.	par.
Lieven Bien	62r.	25s.	par.
Christoffel Modde	1b. 40r.	8p. 16s.	par.
Jan Schaepcooman	1d. 42r.	2p. 17s.	par.
Adriaen de Keuckelier	2b. 43r.	16p. 17s.	par.
Pieter de Bruyne	56r.	22s. 6d.	par.
Wwe Adriaen de Keuckelier	3d. 53r.	7p. 1s.	par.
Andries de M[a]ye	1b. 2d. 23r.	12p. 9s.	par.
Lieven vander Haeghen	3d. 36r.	6p. 14s. 6d.	par.
Pieter van Butsele	2b. 82r.	17p. 12s. 9d.	par.
Anthon Hubau	1b. 85r.	9p. 14s.	par.
Jan Roscam	2d. 96r.	5p. 18s. 6d.	par.
Frans van Trienpont	2b. 30r.	16p. 12s.	par.
Jan de Cubber, zoon van Joos	2b. 2d. 62r.	21p. 5s.	par.
Jan Myte	74r.	1p. 9s. 6d.	par.
Pieter de Cubber	3b. 30r.	24p. 12s.	par.
Jan vande Kerckhove	1d. 15r.	2p. 6s.	par.
Joos Rons	1b. 3d. 5r.	14p. 2s.	par.
Pieter Meu	4b. 2d. 65r.	37p. 6s.	par.
Maximillaen Dupond	1d. 96r.	3p. 18s. 6d.	par.
Jan Schans	4b. 1d. 31r.	34p. 12s. 1d.	par.
Joos Bauwens	12b. 20r.	96p. 8s.	par.
Philips vande Kerckhove	3b. 3r.	24p. 1s.	par.
Jan Baillee	2b. 2d. 32r.	20p. 13s.	par.
Pieter de Tant	3d. 87r.	7p. 15s.	par.
Jan Leijs	3b. 1d. 32r.	26p. 13s.	par.
Macharius de Sutter	5b. 36r.	40p. 14s. 6d.	par.
Pieter Soetens	1b. 1d. 37r.	10p. 15s.	par.
Adriaen Wauters	1b. 3d. 61r.	15p. 4s. 6d.	par.
Jan Wauters	3d. 8r.	6p. 3s.	par.

Jan Baccon	3d. 20r.	6p. 8s.	par.
Hermes Pourtoi, mulder	8b. 1d. 65r.	67p. 6s.	par.
Jooris Troncquoy	1d. 50r.	3p.	par.
Pieter vande Kerckhove	2b. 1d. 83r.	19p. 13s.	par.
Machiel du Carlier	4b. 37r.	32p. 15s.	par.
Jor Pieter Fransoys Maroucx, heer van Opbrakel, voor zaailand, meersen en bossen afhangend van de heerlijkheid	24b. 3d. 83r.	199p. 13s.	par.
Dezelfde voor het Brakelbos	37b. 27r.	296p. 10s.	par.
Lieven Hoelman	4b. 3d. 82r.	39p. 12s.	par.
Lieven Hoebeke	2d. 40r.	4p. 16s.	par.
Joos Modde	2b. 2d. 55r.	21p. 2s.	par.
INWONERS VAN ZEGELSEM			
Jan Kindt, pachter van het goed ter Roost	7b. 2d.	60p.	par.
Wwe Frans de Moije	3d. 60r.	7p. 4s.	par.
Joos de Cubber	1d. 32r.	2p. 13s.	par.
Pieter de Cubber, zoon van Pieter	1d. 47r.	2p. 19s.	par.
Joos Dhaeyer	53r.	21s.	par.
Lenaert Dhaese	74r.	1p. 9s. 6d.	par.
Pieter de Haeijer	1d. 50r.	3p.	par.
Jooris de Moye	1d. 34r.	2p. 14s.	par.
Frans de Vos	36½r.	14s. 6d.	par.
Lieven de Vos	56r.	22s. 6d.	par.
Raesse de Vos	2d. 34r.	4p. 14s.	par.
Louys Ockerman	1d. 44r.	2p. 18r.	par.
Marten vander Linden	1d. 16r.	2p. 6s. 6d.	par.
Pieter Bauwens, zoon van Jan	60r.	24s.	par.
de erfgenamen Arryntken van Oycke	82r.	1p. 13s.	par.
Adriaen van der Meulen	1d. 14r.	2p. 5s. 6d.	par.
Wwe Jan de Vos	1d. 68½r.	3p. 7s.	par.
Joos Beuwe	50r.	20s.	par.
Jaecques Duthy	50r.	20s.	par.
Wwe Joos Gys	50½r.	20s.	par.
Jan van Pevenage	50½r.	20s.	par.
Geert Morre	1d. 39r.	2p. 15s. 6d.	par.
Jan Morre, zoon van Jan	3d. 77r.	7p. 11s.	par.
Jan Boussart	75r.	30s.	par.
Jan Blommaert, zoon van Anthonis	2d. 93r.	5p. 17s.	par.
Jonas Blommaert	2d. 77r.	5p. 11s.	par.
Wwe Joos Blommaert	32½r.	13s.	par.
Fleureys vander Haeghen	50r.	20s.	par.
Osst Blommaert	1d. 25r.	2p. 10s.	par.
Jan Blommaert, zoon van Pieter	1d. 63r.	3p. 5s.	par.
Luycas de Haeyer	3d. 6r.	6p. 2s. 6d.	par.

Ursmarus vander Donckt	5b. 1d. 5r.	42p. 5s.	par.
Wwe Pieter Schaepcooman	71r.	1p. 8s. 6d.	par.
Jaecques Martens	2d. 2r.	4p. 1s.	par.
Luycas de Vos	1d. 32½r.	2p. 13s.	par.
Frans Willequeijn	65r.	1p. 6s.	par.
Jan Bauwens, zoon van Abel	50r.	20s.	par.
SCHORISSE			
Het hospitaal	1d. 90r.	3p. 16s.	par.
Steven Roman	1b. 8r.	8p. 3s.	par.
Wwe Jaecques van Pevenage	75r.	30s.	par.
Nicolas Pourtoi	60r.	24s.	par.
Franchois vande Mergele	75r.	30s.	par.
Machiel Derna[u]court	36r.	14s.	par.
ELST			
Wwe Philips de Cooman of haar pachter Adriaen Bauwens	81r.	1p. 12s. 6d.	par.
NEDERBRAKEL			
Wwe Joos de Vos	2b. 1d. 41r.	18p. 16s.	par.
Joos van Wymersch	1d. 86r.	3p. 14s. 6d.	par.
Adriaen de Haeijer	1d. 50r.	3p.	par.
Wwe Jan van Lierde	50r.	20s.	par.
Jan vande Mergele, zoon van Pieter	1d.	2p.	par.
Joos vande Mergele	80r.	1p. 12s.	par.
Pieter de Meyer	1d. 48r.	2p. 19s.	par.
Jan van Hoolant	1d. 85r.	3p. 14s.	par.
Joannes van Rokegem	2d. 46r.	4p. 18s. 6d.	par.
Adriaen de Couverreur	1d. 92r.	3p. 17s.	par.
Jaecques van Cauwenberge	1d.	2p.	par.
Jan van Breusegem	3d. 55r.	7p. 2s.	par.
Jan Focaert	1b. 1d. 11r.	10p. 4s. 6d.	par.
Jaecques van Wymersch	39r.	15s. 6d.	par.
Jan Faignaert, zoon van Frans	2d. 51r.	5p. 6d.	par.
Jaecques van Henis	1d. 12½r.	2p. 5s.	par.
Joos vander Linden	1d. 96½r.	4p.	par.
Gillis van Wittenberge	50r.	20s.	par.
Wwe Pieter vanden Brempt	1d. 67r.	3p. 7s.	par.
Joos Craeye	81r.	1p. 12s. 6d.	par.
Jan Roos	45r.	18s.	par.
Pieter vander Linden	25r.	10s.	par.
Adriaen de Pernis	2d. 64r.	5p. 5s. 6d.	par.
Adriaen Faignaert	1d. 20r.	2p. 8s.	par.
Steven Schaelsaert	1d. 80r.	3p. 12s.	par.
Wwe Anthonis Soetens	62r.	1p. 5s.	par.
Wwe Pieter Roos	3d. 12r.	6p. 5s.	par.
Pieter vander Cappellen	2d. 14r.	4p. 5s. 6d.	par.

Pieter de Haese, zoon van Joos	1b. 1d. 91r.	11p. 16s. 6d.	par.
Pieter Bauwens	75r.	30s.	par.
Adriaen de Stercke	1d. 50r.	3p.	par.
Jan van Wymersch	2d.	4p.	par.
Arent de Geeter	1b. 46r.	8p. 18s. 6d.	par.
Philips Everdyns	2d. 43r.	4p. 17s.	par.
Anthonis de Geeter	3d. 53r.	7p. 1s.	par.
Jan vanden Bossche	1b. 11½r.	8p. 4s. 6d.	par.
Adriaen de Geeter	2d. 26r.	4p. 10s. 6d.	par.
Wwe Christoffel Wymeels	4b. 3d. 5r.	38p. 2s.	par.
Jan Faignaert, zoon van Anthonis	3b. 62r.	25p. 5s.	par.
Pieter de Vleeschauwer	1d. 61r.	3p. 4s. 6d.	par.
Joos de Mol	8b. 2d. 10r.	68p. 4s.	par.
Joos vander Motten	3d. 59r.	7p. 3s. 6d.	par.
Pieter vander Motten	1d. 12r.	2p. 5s.	par.
EVERBEEK			
Jan de Wandel	1d. 32r.	2p. 13s.	par.
Franchois de Poorter	1d. 25r.	8p. 10s.	par.
Jooris van Lierde	50r.	20s.	par.
Lieven Matthys	80r.	1p. 12s.	par.
Adriaen Matthys	32r.	13s.	par.
Franchois Flameng	34r.	13s. 6d.	par.
dhoirs Adriaen van Yperseele	84r.	1p. 13s. 6d.	par.
Jaspart Roos	3d. 59r.	7p. 3s. 6d.	par.
Wwe Jan vander Burcht	60r.	24s.	par.
VLOESBERG			
Jean D'oclo	60r.	24s.	par.
Anthon de Vos	22r.	9s.	par.
Arent Quattroys	2d. 6r.	4p. 2s. 6d.	par.
GENT			
Mevr. de douageire van raadsheer Dhaene voor het Bernaertsbos	20b. 13r.	160p. 5s.	par.
Jonkvrouwe Wwe van de heer Jan Mahieu	3b. 1d. 55r.	27p. 2s.	par.
de erfgenamen van de heer Lievinus van Larrebeke	2d. 20r.	4p. 8s.	par.
de heer Domminicus d'Yngelbyn	3b. 2d.	28p.	par.
ANTWERPEN			
de erfgenamen Jean Baptista Huaert	5b. 2d. 58r.	45p. 3s.	par.
OUDENAARDE			
de erfgenamen Jan vander Stichelen	2d. 10r.	4p. 4s.	par.

GERAARDSBERGEN		
Jonkvrouw Agnes van Autre	3b. 2d. 25r.	24p. 18s. 6d. par.
de heer en meester Adriaen van Autre	2d. 6r.	5p. 4s. par.
SINT-BLASIUS-BOEKEL		
Arnoult van Helleputte	1d. 53r.	3p. 1s. par.
MATER		
Lieven vander Schuren	1b. 55r.	9p. 2s. par.
DEFTINGE		
Arent Bauwens	53r.	21s. par.
ZOTTEGEM		
Jooris Morre	1d. 10r.	2p. 4s. par.
ENAME		
De «exempte» abdij van Ename	7b. 2d. 67r.	61p. 6s. 6d. par.

Totaal 5171 p. 17 s. par.

«Aldus ghepoinct ende ghesedt ten daeghe maende ende jaere by de gone in het prohemun van dese settinckbouck vermelt mij toorconden greffier Lieven Hoelman.»

S. DE LANGE.

ONZE BIBLIOGRAFIE

1. ALGEMEEN.

SANDERUS :

VERHEERLYKT VLAANDRE, BEHELZENDE EENE ALGEMEENE EN NAUWKEURIGE BESCHRYVING VAN DAT GRAAFSCHAP EN VAN ZYNE ALGEMEENE EN BYZONDERE WETTEN, ALSMEDE EEN CHRONOLOGISCHE EN HISTORISCHE OPVOLGING ZYNER GRAVEN, TOT OP KAREL DEN VI TEGENWOORDIG ROOMSCH KEIZER, NEVENS DE BESCHRYVING DER STEDEN, HAARE REGEERINGS-VORM DEFTIGE GEBOUWEN, HOOGE-AMPTENAAREN, ADELLYKE GESLACHTEN, GELEERDE MANNEN, EN VOORNAAMSTE STAATSWISSELVALLIGHEDEN, ALSMEDE DE BESCHRYVING DER DORPEN, VLEKKEN, KASTEELEN EN HEEREN-HUYSEN GELEGEN IN HET KEIZERS, FRANSCH EN HOLLANSCH VLAANDRE; MET DE AFBEELDZELS DER STEDEN, KASTEELEN EN HEEREN-HUYSEN; NEVENS DE LAND-KAARTEN VAN IEDERE BYZONDERE KASSELRYE EN GRENS-SCHEYDINGEN. IN 'T LATYN BESCHREVEN DOOR DEN GELEERDEN HEER ANTHONI SANDERUS. EN NU IN HET NEDERLANDSCH VERTAALD, EN MET SCHOONE KOPERE-PLAATEN VERRYKT. TE LEYDEN, BY JAN VANDER DEYSTER. TE ROTTERDAM BY JAN-DANIEL BEMAN. IN 'S GRAVENHAGE BY CORN. EN FRED. BOUCQUET. M.DCCXXXV.

1974. Drie delen. Uitgave in fac-similé van de drukkerij-uitgeverij Erik Veys, Ieperstraat 18, 8880 Tielt. Uitgegeven in paperback-formaat 24 x 16. Prijs : luxe band 1250 fr., gewone band 750 fr.

We mogen drukker-uitgever Erik Veys zo gaan beschouwen als DE uitgever - in similé - van Sanderus meest gegeerde en meest gezochte werk : Flandria Illustrata of Verheerlykt Vlaandre. Eerst verscheen van hem in 1968 Verheerlykt Vlaandre en later, in 1973, Flandria Illustrata, de originele latijnse uitgave van 1641-1643, uitermaat groot formaat. Zo pas kwam bij hem een nieuwe editie uit : Verheerlykt Vlaandre en wel in paperback. De uitgever bracht in deze nieuwe uitgave een opmerkelijke verbetering aan die de lezer zal weten te apprecieren : de prachtige gravuren van de forestiers en graven van Vlaanderen, die in de latijnse uitgave uitzonderlijk tot hun recht komen, heeft hij in zijn nieuwe editie aangebracht in vervanging van de minder estetische van Verheerlykt Vlaandre. Met deze paperback wordt het mogelijk Sanderus te brengen in alle lagen van onze bevolking, want aan zo bizonder lage prijs zal geen enkel lezer, die belangstelling toont voor Sanderus, zich gelegen laten. We danken de uitgever voor zijn fraaie uitgave en wensen het werk een ruime verspreiding toe. De belangstelling voor Sanderus is de laatste jaren in crescendo gegaan. Hierin heeft de uitgever Erik Veys een ruim aandeel, want hij stelde Sanderus toegankelijk voor ieders beurs. Hoeven we hier nog aan toe te voegen dat de lezers uit het Land van Aalst vele bladzijden gravuren en tekst kunnen vinden betreffende de geschiedenis van hun streek, stad of dorp.

2. ALGEMEEN.

J. VERSCHAEREN :

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN DE ST.-ADRIAANSABDIJ TE GERAARDSGERGEN.

338 blz. Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, en het Ministerie van Nationale Opvoeding en Franse Cultuur. Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provincien. Rijksarchief te Ronse. Offsetdruk Algemeen Rijksarchief Brussel. 1974. Prijs : 375 fr.

De stichting van de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen was eigenlijk geen nieuwe stichting. Deze Benediktijnerabdij bestond reeds vanaf de 8e eeuw te Dikkelvenne. Tussen de jaren 1079-1081 gaf Geeraard II, bisschop van Kamerijk, machtiging de abdij van Dikkelvenne over te brengen naar Geraardsbergen, dit op verzoek van Robrecht II, graaf van Vlaanderen en van Stefaan, heer van Boelare. Oospronkelijk en tot 1149 droeg de abdij de naam Sint-Pietersabdij. De toewijding aan Sint-Adriaan kan ten vroegste in het midden van de 12e eeuw gesitueerd worden. De abdij werd in 1795 door de Fransen opgeheven. Het archief van Sint-Adriaan ligt zo wat overal geborgen : in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, in de Koninklijke Biblioteek te Brussel, in de Benediktijnerabdij te Dendermonde in het Katedraalarchief te Doornik, in het Rijksarchief te Gent, in de Universiteitsbiblioteek te Gent, in het Bisschoppelijk Grootseminarie te Gent., in de dekenij en Benediktinessenpriorij van Hunnegem te Geraardsbergen, in de universiteitsbiblioteek te Leuven, in Archives Départementales du Nord te Rijsel, in het Britisch Museum te Londen, in de Benediktijnerabdij van Maredsous, in het archief aartsbisdom Mechelen, in het klooster Paters Jozefieten te Melle, in het Centre Universitaire de l'état-Biblioteque Centrale te Mons, in privébezit te Onkerzele en te Overboelare en in het Rijksarchief te Ronse. Het is het archief dat te Ronse bewaard wordt dat in deze inventaris is uitgegeven. We geven de korte inhoud ten gerieve van de belangstellende. Deel I. Algemeenheden : inventarissen, cartularia, obituaria en kronieken, algemene privilegies, pausen, bisschoppen, keizers en graven. Deel II. Dokumenten betreffende het kerkelijk leven : visitaties, personeel, kloosterregel, abten, religieuzen, kloosterregel, betrekkingen met andere abdijen en kloosters : kerk (liturgie en relieken), patronaten (altaren) incorporaties, kapelanien, broederschappen, rechtsmacht en onderwijs. Deel III. Tijdelijke administratie , algemeen beheer, opgeheven kloosters, wereldlijk personeel, briefwisseling, algemene beschrijvingen van goederen en inkomsten, rekenplichtigheid, molens, tienden, pachten, denombrementen, amortisaties, belastingen, leningen, gebouwen en meubilair, wegenis en processen; bijzonder beheer, goederen per lokaliteit, misstichtingen en jaargetijden. Deel IV. Dokumenten zonder merkbaar verband met het fonds, regesten, index van plaats- en persoonsnamen, concordantietabel, inventaris en regesten. We wijzen op een paar onnauwkeurigheden. Denderleeuw, Gavere, Nederbrakel en Opbrakel komen wel voor in de tekst, maar niet in de index. De kartuize Sint-Maartens-Bos te Sint-Martens-Lierde was geen abdij maar eenvoudig een priorij. Everbeek is toch een gemeente van de provincie Oost-Vlaanderen ? De volgende lokaliteiten uit het Land van Aalst komen in een of ander regest of dokument voor : Aalst, Appelterre, Aspelare, Boelare, Deftinge, Denderhoutem, Denderleeuw, Dikkelvenne, Ename, Erondegem, Erpe, Everbeek, Gavere, Geraardsbergen, Grimminge, Heldergem, Hemelveerdegem, Herdersem, Herzele, Hunnegem, Iddergem, Idegem, Liedekerke, Maarke, Mere, Moerbeke (Gb.), Nederboelare, Ninove, Okegem, Onkerzele, Ophasselt, Ottergem, Outer, Overboelare, Pollare, Ressegem, Schendelbeke, Sint-Maria-Lierde, Sint-Martens-Lierde, Smeerebbe, Steenhuize, Viane, Voorde, Waarbeke, Zandbergen, Zarlardinge en Zottegem. De historicus, de genealoog en de toponymist ontdekken langs deze inventaris om de rijkdom van het archief van deze abdij, die voor Zuid-Oostvlaanderen van grote betekenis is geweest. Weinig is er van de abdijgebouwen

overgebleven, en de belangstelling voor het geestelijk en kultureel erfgoed van deze abdij kan bij onze huidige generatie nog meer naar voor treden. Moge deze verdienstelijke inventaris daartoe een krachtige stoot geven.

3. ALGEMEEN.

G. GADEYNE EN MEDEWERKERS :

INVENTARISSEN VAN ARCHIEVEN VAN KERKFABRIEKEN (OUD REGIEM)

Deel I. Gerechtelijk Arrondissement Oudenaarde behalve Ronse. 360 blz. Met uitslaande kaart van bisdommen, dekenijen en parochies op het einde van de 18e eeuw, binnen de grenzen van de huidige provincie Oost-Vlaanderen, door L. Van Buyten en J. Verhelst. Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur en Ministerie van Nationale Opvoeding en Franse Cultuur. Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provincien. Rijksarchief Ronse. Offsetdruk Algemeen Rijksarchief te Brussel. 1971. Prijs 375 fr.

Dank zij de inspektie en de inspanning van Dr. Carlos Wyffels, toenmalig Conservator met Inspektieopdracht, en heden Algemeen Rijksarchivaris te Brussel, die het archief van een groot aantal kerkfabrieken in het Rijksarchief te Gent deponeerde, kon spoedig met de inventarisatie een aanvang genomen worden. Het archief der kerkfabrieken van het Gerechtelijk Arrondissement Oudenaarde, eerst in het Rijksarchief te Gent ondergebracht, berust thans in het Rijksarchief te Ronse. Het zal de vorser en de historicus nu eenmaal wat makkelijker worden het archief van een bepaalde kerkfabriek te raadplegen. De indeling van het archief van elke kerkfabriek in deze inventaris is als volgt: inventarissen, rekenplichtigheid, goederen en inkomsten van de kerk, testamenten en misstichtingen, gebouwen en meubilair van de kerk, pastoraal, goederen van de pastorie, processen, kapelanieen, broederschappen en armentafel. Het kerkfabriekarchief van de volgende parochies uit het Land van Aalst staan in deze inventaris behandeld: Dekenij Oudenaarde: Pamel; dekenij Lessen: Everbeek; dekenij Aalst: Heldergem en Iddergem; dekenij Geraardsbergen: Appelterre-Eichem, Aspelare-Nederhasselt, Deftinge, Denderhoutem, Geraardsbergen, Hemelveerdegem, Idegem, Meerbeke, Moerbeke (Gb), Nederbrakel, Neigem, Nieuwenhove-Waarbeke, Ninove, Okegem, Onkerzele, Opbrakel, Outer, Overboelare-Goeferdinge, Parike, Pollare, Schendelbeke, Sint-Antelinks, Sint-Lievens-Esse, Sint-Maria-Lierde, Sint-Maria-Oudenhove, Sint-Martens-Lierde, Steenhuize-Wijnhuize, Viane, Voorde, Woubrechtegem, Zandbergen en Zarlardinge; dekenij Oordegem: Borstbeke, Elene, Godveerdegem, Herzele, Hillegem, Hundelgem, Leeuwergem en Oombergen; dekenij Zottegem: Sint-Goriks-Oudenhove en Strijpen; dekenij Ronse: Eerchem, Elst, Kerkem, Kwaremont, Maarke, Mater, Meilegem, Melden, Michelbeke, Munkzwalm, Nederzwalm-Hermelgem, Nukerke, Paulatem, Rozebeke-Wijlegem-Roborst, Ruien, Schorisse, Sint-Blasius-Boekel, Sint-Maria-Horebeke, Volkegem, Edelare, Welden, Zegelsem en Zulzeke; dekenij Sint-Pieters-Leeuw: Lieferinge. De volgende wetenschappelijke medewerkers hebben de inventaris samengesteld: G. Gadeyne, R. Van der Donckt, G. Assaert, J. Verschaeren, M. Gysseling, W. Beeckman en H. Coppejans-Desmedt. Een werk dat veel dienst zal bewijzen want in het historisch onderzoek nemen de archieven van de kerkfabrieken een voorname plaats in.

4. ALGEMEEN.

WINKLER PRINS :

Vijfde en laatste deel. 639 blz. Rijk geillustreerd. Uitgave Elsevier Sequoia, Brussel. 1974. Prijs : 895 fr.

Ditmaal handelt het inleidend gedeelte van 92 blz. Compendium Vlaanderen, kunst en wetenschappen over de literatuur : de 12 en 13e eeuw tot ca. 1280; de 14e eeuw tot ca. 1400; de 15e eeuw tot ca. 1500, de 16e eeuw tot ca. 1585; de 17e eeuw tot ca. 1700; de 18e eeuw tot ca. 1780, de 19e eeuw tot ca. 1880 en de hedendaagse tijd; over de taal - en dialekten, de algemene taal en het Nederlands; over de muziek : de Vlaamse muziek van 1400 tot 1630, het muziekleven in de Vlaamse gewesten 1630-1830, het muziekleven van 1830-1914, het muziekleven sedert 1914 en tenslotte over de wetenschappen. De trefwoorden lopen van Redemptoristen tot en met Zwijnrecht. Het werk besluit met nog een Compendium Vlaanderen morgen, zo over de ekonomie, ruimtelijke struktuur en over het sociale leven, over de vrijetijdsbesteding, onderwijs en wetenschap, kunsten, muziek, theater en literatuur. Ook in dit deel, net als in de andere vier, ontdekt de lezer uit het Land van Aalst bruikbare dokumentatie betreffende zijn steden en dorpen, betreffende beroemde en bekende figuren en velerlei instellingen. We maken de lezer attent op enkele onjuistheden. Zo vermeldt het werk de heerlijkheid ten Broeke te Sint-Martens-Lierde die behoorde tot de baronie van Schorisse. Dat is niet juist. Ten Broeke was een heerlijkheid die hoorde aan de graven van Egmont, de prinsen van Gavere. Ze was een filiatie van het leenhof van de Grote Toren van Zottegem. Het denombrement van 1639 desaangaande zegt het duidelijk : «ter cause van syne (d.i. Louis, graaf van Egmont, nota v.d. schr.) hove ende grooten toren vanden Lande ende vryen eyghendomme van Sotteghem». Rijksarchief Ronse, Fonds Sint-Martens-Lierde, nr. 37. De kartuize Sint-Maartens-Bos te Sint-Martens-Lierde werd afgeschaft, niet in 1787, maar wel op 17 maart 1783. Een bondig historisch overzicht van deze kartuize vinden we hier niet. Er is daar echter veel over te schrijven. En natuurlijk geen woord bibliografie, alhoewel daarover historische bijdragen te vermelden zijn. Worden onze kleine buitengemeenten niet geklasseerd als gemeenten zonder geschiedenis ?

5. ALGMEEEN.

FILIP LEMMENS :

REPERTORIUM VAN DE XIXe-EEUWSE BIDPRENTJESPORTRETTEN XXXVI.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 10e Jaargang nr. 10. december 1974. blz. 625-628. Twee illustraties. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij-Uitgeverij Erik Veys, Pittem-Tielt.

Voor het Land van Aalst noteren we : Thienpont Joannes Ignatius, geboren te Etikhove 7-10-1774 en overleden te Oudenaarde 26-9-1863, echtgenoot van Marie-Thérèse De Clercq, ere-voorzitter van de rechtbank van Eerste Aanleg te Oudenaarde, oud-lid van het Nationaal Kongres, oud-volksvertegenwoordiger, oud-burgemeester van Maarke-Kerkem, oud-gemeenteraadslid en schepen van Oudenaarde.

6. ALGEMEEN.

F. SCHEPKENS :

CONGREGATIE DER BROEDERS VAN LIEFDE. XI.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 10e Jaargang. nr. 10. december 1974. blz. 635-638. Redakticadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij-Uitgeverij Erik Veys, Pittem-Tielt.

Zijn geboren in het Land van Aalst : Van Nieuwenhove Frans, geboren te Erembodegem 19-8-1779 en overleden te Leuven 23-7-1864. Van Peteghem Jan, geboren te Sint-Lievens-Esse 10-10-1806 en overleden te Brugge 7-9-1874. Van Roelenbosch Lieven, geboren te Merelbeke 21-10-1825 en overleden te Gent 9-9-1895. Vermoortel Petrus, geboren te Erpe 5-7-1812 en overleden te Zelzate 2-11-1880. Vonck Karel, geboren te Haaltert 23-11-1827 en overleden te Gent 10-2-1899.

7. ALGEMEEN.

P. VERHEYEN :

JAN BAPTIST EVERAERT «VADER DER ARMEN» BURGEMEESTER VAN BEVEREN-WAAS.

Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig tijdschrift. Jaargang XVII 1974. nr 4, blz. 118-139. Eén illustratie. Redaktie : J. Beckers, Herman Teirlinckstraat 7, 2750 Beveren-Waas. Drukkerij Cools, Beveren-Waas.

De burgemeester bezat, benevens in het Land van Waas, ook in het Land van Aalst, een hele reeks onroerende goederen, zoals in Erwetegem, Oosterzele, Scheldewindeke, Massemen, Westrem en Serskamp. Zijn bezit werd geschat op 567 hektaren. In een voorafgaandelijke stamboom, samengesteld door J. De Waele en P. Verheyen, ontmoeten we de overgrootvader van de burgemeester, namelijk Judocus Everaert, geboren te Zottegem 5 september 1671 en overleden te Wetteren 8 juli 1739. Hij was gehuwd met Elisabeth Van Damme, geboren te Zele 26 januari 1669 en ook te Wetteren overleden 12 juli 1746.

8. ALGEMEEN.

FR. NACKAERTS :

OPENLUCHT KRUISEN IN VLAANDEREN.

Het Teken. Maandblad uitgegeven door de paters Passionisten. Wezembeek-Oppem. 1974. blz. 187-190. Twee illustraties. Redaktie :Ernest Henau, Mechelsesteenweg 92, Wezembeek-Oppem. Drukkerij I. Van Mechelen. Schoten.

In de reeks ongevallenkruisen stippen we aan : het kruis te Balegem, langs de Oudenaardse baan, nabij het Voskenskruispunt. Het is een stenen kruis, opgericht tot aandenken aan graaf Ferdinand de Lichtervelde, die daar op 30 juli 1934 met zijn motorrijwiel verongelukte. Is nog vermeld het kruis te Haaltert in de Brulstraat, een houten kruis, genoemd het Coppenskruis, opgericht tot gedachtenis aan Andries Coppens, 14 jaar oud, in 1753 verongelukt. Haaltert heeft nog een kruis, namelijk op de wijk het Katje, in de Molenstraat, in 1890 opgericht tot aandenken aan Camiel en Frans Desmet en Frans Schutter, allen verdronken in een waterput. In de stenen ringmuur op de Oudenberg te Geraardsbergen staat ook een kruis; hier zou een veertienjarig meisje van de glooiing zijn gevallen en aan de verwondingen bezweken. Tenslotte het arduinen kruis met bronzen Kristus te Maarke-Kerkem; op die plaats zou vroeger een boer met zijn kar zijn verongelukt.

9. ALGEMEEN.

WAYTENS GERARD - PATOOR WALTER - VAN DAMME RICHARD :

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 8. Heemkundig Genootschap Land van Rode. Driemaandelijks tijdschrift. Gestencilleerd. 1974. nr 8. zonder lbadzijdenummering. Verantwoordelijke uitgever: G. Waeytens, Jef Vandermeulenstraat 42, Gentbrugge.

De bijdrage is volledig gewijd aan de barons en het markiezaat van Rode. De baron van Rode was een der vijf baanderheren van Vlaanderen. Rode behoorde achtereenvolgens aan een vrouwelijke erfgename die Rode door haar huwelijk bracht aan het geslacht van Ghistel, de vrouwelijke erfgename van dit huis gaf Rode door aan de familie de Luxembourg. Maria de Luxembourg, door haar huwelijk met Fransiscus, hertog van Vendôme, bracht de heerlijkheid over aan het vorstelijk geslacht der Bourbons en zo aan de Franse koning Hendrik IV. Deze laatste verkocht de baronie Rode in 1602 aan de Spaanse edelman Rodriguez de Evora. In 1682 verhief de Spaanse koning, Karel II de baronie Rode tot markiezaat en de barontitel van Rode ging over naar Beerlegem.

10 ALGEMEEN.

J. SPANHOVE :

DE GASTHUISVLEUGEL VAN 1727.

Ascania. Driemaandelijks tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Uitgave van de Heemkring «Ascania». Jaargang 17. Herfst 1974, nr 3. blz. 74-88. Twee illustraties. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5, Asse. Drukkerij : Van Geertruyen, Asse.

In 1727 liet G. Offhuys, pastoor van het gasthuis te Asse de nieuwe vleugel bouwen. In zijn memorieboek noteerde de pastoor al de gedetailleerde rekeningen, de inkomsten en de uitgaven en ook de namen van de milde weldoeners. We nemen hier een en ander uit wat betrekking heeft met het Land van Aalst. Anna Maria De Cort, in 1727 overste van het gasthuis was geboortig van Ninove. Onder de weldoeners van de bouw vinden we vermeld : Martinus Robyns, geboren te Meldert (Vlaanderen) in 1669 en overleden te Brussel 21 februari 1749. Hij is begraven in de Finisterraekerk te Brussel. Hij was gehuwd met Jeanne Maria Farisseau. Martinus was tot 1713 proviandmeester van de Oostenrijkse en Geallieerde legers in de Zuidelijke Nederlanden. Een tweede Martinus Robyns, die hierbij genoteerd wordt, is de zoon van Jan Robyns en Anna Coppens. Hij werd in 1700 in hetzelfde Meldert geboren. Hij was pastoor te Aspelare en te Eekkerzeel en werd vikaris-generaal van de Bisschop van Antwerpen, later kanunnik van Sint-Michel en Sint-Goedele te Brussel. Hij overleed in 1777. Zuster Carolina De Mol trad in het klooster te Asse op 15 april 1727. Ze werd in mei 1706 te Ninove geboren. Sebastianus de Cort, broer van hogervermelde Anna Maria de Cort, kanunnik van de abdij van Ninove, werd te Ninove geboren 6 augustus 1687, trad binnen in de abdij 9 oktober 1709. Later werd hij vice-praepositus te Ronse. Hij overleed 5 oktober 1745. Nog een weldoenster was de vrouw van de dokter van Innis. De dokter kwam zich uit Nederbrakel te Asse vestigen. Hij werd geboren te Nederbrakel in 1689. In 1714 behaalde hij zijn licentiaat in de medecijnen.

11. ALGEMEEN.

Dr. L. LAUWERS :

ROMEINSE WEGEN IN EN ROND ASSE.

Ascania. Driemaandelijks tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Uitgave van de Heemkring «Ascania». Jaargang 17. Herfst 1974, nr 3, blz. 65-73. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5; Asse. Drukkerij : Van Geertruyen, Asse.

Ten tijde van de Romeinen was Asse een knooppunt van wegen, aangelegd door Romeinen. Schrijver beschrijft een vijftal wegen die of vertrokken uit Asse of door Asse passeerden : de weg Vilvoorde-Asse, de weg Asse-Oudenaarde-Kortrijk, de weg Bavai-Mons-Enghien-Asse, de weg Asse-Rumst en de weg Asse-Anderlecht. De enige Romeinse heirbaan was deze van Bavai-Asse-Rumst-Antwerpen, die verder naar het noorden liep. De overige wegen waren sekondaire wegen. Zo de weg Elewijt-Asse, die hier niet vermeld wordt, maar wel geciteerd als Vilvoorde-Asse. Leggen we naast deze bijdrage het werk van een specialist, Joseph Mertens, met zijn «Les Routes Romaines de la Belgique» nr. 33 van Archeologica Belgica. Bruxelles 1957, blz. 44, met talrijke illustraties en een uitslaande landkaart met de Romeinse wegen. Waar Dr. Lauwers de weg Asse-Velzeke-Kortrijk laat lopen over Teralfene-Denderleeuw-Heldergem-Woubrechtegem (en niet Woubregtegem zoals hier staat), loopt die weg bij Mertens van Asse naar Hofstade en vandaar naar Velzeke. Wat meer aanvaardbaar blijkt gezien de meer droge Denderoevers, broodnodig voor de manoeuvers van overzetten. In het Denderleeuwse was dit niet het geval.

12. ALGEMEEN.

R. LANSSWEERT :

DE HEREN VAN STAVELE, BURGGRAVEN VAN VEURNE.

Bijdrage in «Jubileumuitgave Bachten de Kupe 15 jaar», blz. 134-147. Zes illustraties. Het werk telt 23 bijdragen van verschillende auteurs. 283 blz. Offsetdruk Vita, Zingem. Prijs : 750 fr.

Een paar passages in de overzichtelijke studie over de heren van Stavele hebben wel verband met het Land van Aalst. Willem I. van Stavele, zoon van Jan en Maria van Halewijn, was gehuwd met Margaretha, dame van Izegem, afkomstig uit de familie van Heule, Maldegem en Gavere. (1365). Willem III. van Stavele had twee dochters : Adrienne, die huwde met Robert de Melun (1490) en kinderloos stierf in 1525 en Antonine, die al de rechten en lenen erfde van haar zuster Adrienne. Antonine huwde te Veurne 7 juni 1494 met Frans vander Gracht, baron van Ghyse, heer vander Gracht en Leeuwergem. Hun dochter Anna huwde met Maximiliaan van Glymes van Bergen. Ze werden in 1533 verheven tot markiezen en later tot prinsen. Hun huwelijk bleef kinderloos. Na de dood van Maximiliaan huwde Anna vander Gracht met Antoine de Croy, heer van Sempy, ridder van het Gulden Vlies. Hun dochter Anne de Croy was burggravin van Veurne en dame van Stavele en Leeuwergem.

13. ALGEMEEN.

ZUSTER AGNES VANMALDEGHEM :

DRIE EEUWEN ONDERWIJS IN GENT DOOR DE ZUSTERS VAN ONZE-LIEVE-VROUW-VISITATIE.

Jaarboek XI - 1973-1974 van de Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. blz. 30-66. Negen illustraties. Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Sint-Amandsberg. Correspondentieadres : Dr. Maurits Gysseling, Heiveldstraat 137, Sint-Amandsberg. Drukkerij : A. Geers en Zoon. Oostakker. Prijs : 175 fr.

Gepubliceerd als beknopte weergave van een uitgebreide studie biedt dit betoog de lezer een goede historische kijk op deze zusterkongregatie, die veel heeft bijgedragen en nog bijdraagt in het onderwijs in onze streken. De korte inhoud geven we als volgt : het pesthuis, Isabella Stoop, de armenschool, bij Sint-Baafs, de eerste levensregel, de Salesschool, de wervelwind van de Franse revolutie, de Blauwe-Meisjesschool van 1805-1820,

de Visistatiezusters tussen 1815 en 1835, Henricus-Fransiscus Bracq, de Gentse kant, uitbreiding van de kongregatie, de eerste spreiding, de schoolstrijd van 1879, de uitbreiding van de kongregatie tot 1910, de visitatie in de 20e eeuw. Vermelden we de stichtingen in het Land van Aalst : Mater (1854), Sint-Blasius-Boekel (1862), Bottelare (1866) en Gavere (1867).

14. ALGEMEEN.

B.V.N.

WATERMOLENS IN DE PROVINCIE.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 23e Jaargang, nr 6, november-december 1974. blz. 139-141. Drie illustraties. Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Over onze wind- en watermolens is de laatste jaren heel wat geschilderd en geschreven. Die belangstelling groeit nog aan. Zo verschijnt in de loop van dit jaar bij de drukkerij-uitgeverij Erik Veys te Tielt een lijvig boek «De Windmolens van Belgie». We kunnen niet anders dan die ruime belangstelling van harte toejuichen, want zo komt er schot in de zaak om onze bestaande molens te redden of te herstellen. Schrijver heeft het hier uitsluitend over onze watermolens in Oost-Vlaanderen. Het Land van Aalst telde het hoogst aantal watermolens van de hele provincie. We citeren de gemeenten met hun aantal watermolens, waar ze stonden of nog staan : Aaigem had 4 watermolens, Aalst had er 8, Aspeare 1, Bambrugge 2, Bavegem 1, Borsbeke 1, Denderleeuw 1, Denderwindeke 1, Elene 1, Erembodegem 1, Erpe 3, Erwetegem 1, Geraardsbergen 4, Goeferdinge 1, Grotenberge 1, Herzele 2, Hofstade 3, Iddergem 1, Impe 2, Lede 1, Meerbeke 2, Meldert 1, Mere 3, Moorsel 1, Neigem 1, Ninove 5, Cordegem 1, Ophasselt 1, Ottergem 1, Outer 2, Sint-Lievens-Houtem 1, Smeerebbe-Vloerzegem 2, Steenhuize-Wijnhuize 1, Strijpen 1, Velzeke-Ruddershove 2, Viane 1, Wanzele 1, Zandbergen 1, Zarlardinge 1, Massemen 3, Serskamp 2, Wichelen 1, Balegem 1, Gontrode 1, Melle 2, Moortzele 1, Ename 1, Elst 1, Etikhove 2, Hundelgem 1, Kwaremont 2, Leupegem 2, Maarke-Kerkem 3, Mater 1, Melden 1, Michelbeke 1, Munkzwalm 3, Nederbrakel 3, Nederzwalm 3, Nukerke 2, Opbrakel 1, Ronse 9, Roborst 2, Ruien 1, Schorisse 2, Sint-Denijs-Boekel 1, Sint-Maria-Latem 2, Sint-Maria-Lierde 1, Sint-Martens-Lierde 1, Welden 1 en Zulzeke 4.
Schrijver vraagt de medewerking van de lezers tot opsporen van verdwenen watermolens of van watermolens die nog in werking zijn. Waar we onze eigen lezers ook voor aanzetten.

15. ALGEMEEN.

OUDE OOSTVLAAMSE HOEVEN.

Bijlage in Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 23 Jaargang, nr 6, november-december 1974. Redaktie en beheer: Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij L. Vanmelle, Mariakerke - Gent.

Het Land van Aalst is in deze aflevering vertegenwoordigd door : het goed ter Heiden te Denderhoutem, het goed ter Heiden te Kwaremont, het goed ter Heiden te Melle, het goed ter Heiden te Sint-Maria-Horebeke, het goed ten Hedekine te Merelbeke, het goed ter Heidelede te Bottelare, het goed te Heldergem te Heldergem, het goed ten Henden te Gijzenzele en het goed ten Henden te Vlierzele.

16. ALGEMEEN.

C. MARYNISSEN :

ONL. -CIN, MNL. -SIN.

Naamkunde. 6e Jaargang 1974. Afl. 1-4. blz. 100-166 - Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam. Redaktie en administratie : Instituut voor Naamkunde, Blijde Inkomststraat 5, 3000 Leuven.

Het - cin suffix lijkt wel een van de meest mysterieuze onl. suffixen te zijn. Dit feit kan onder meer in de hand gewerkt zijn door de - volgens de overgeleverde bronnen - eerder beperkte geografische distributie, namelijk hoofdzakelijk in het westelijk deel van Vlaanderen, met enkele schaarse en doorgaans jongere uitlopers in Noord-Frankrijk, Henegouwen, Brabant, Limburg en het zuidwesten van Nederland. Kronologisch is het een van de jongste onl. suffixen. Aldus de auteur in zijn inleiding. Reeds in het begin der 14e eeuw begint het suffix in persoonsnamen als in substantieven te verdwijnen. Na 1500 ontmoeten we het nog sporadisch. In de kronologische lijst van de familiare vormen met - cin in het midden van de 13e eeuw, grotendeels geput uit het materiaal van Dr. Gysseling, onderlijnen we uit het Land van Aalst : einde 12e begin 13e eeuw : Wifcin, lijfeigene te Sint-Lievens-Houtem; ca. 1212-1223 : Risuindis filia Wivecine, cijnsplichtige te Sint-Lievens-Houtem; ca. 1212-12:23 : Risuindus filia Wivecine, cijnsplichtige te St.-Lievens-Houtem. De plaatsnaam Kerksken bij Aalst zou wel ontstaan zijn uit kerccine, ook vermeld als kercskine. In een andere lijst van plaats- en bijnamen met - sin, noteren we te Ronse in 1349 «an den roeden steen an d'bruxin».

17. ALGEMEEN.

A. LOWYCK :

LIJST DER KANTWERKSCHOLEN

Ons Heem. Tweemaandelijks tijdschrift. Jaargang 28, nr 6, slachtmaand 1974. Kantnummer blz. 211-213.

De lijst, die ons wordt voorgelegd, is in 1860 voor het eerst uitgegeven door B. Van der Dussen. Oost-Vlaanderen kende toen 450 kantwerkscholen, waarvan 200 onder geestelijk bestuur en 200 ateliers. In dit hoge aantal komt het Land van Aalst voor met een kantwerkschool op de volgende gemeenten : Aalst, Aspelare, Sint-Maria-Oudenhove, Balegem, Berchem bij Oudenaarde, Beerlegem, Sint-Denijs-Boekel, Sint-Blasius-Boekel, Burst, Deftinge, Denderleeuw, Denderwindeke, Sint-Kornelis-Horebeke, Kerksken, Sint-Maria-Latem, Lede, Leeuwergem, Elene, Maarke-Kerkem, Mater, Meerbeke, Melle, Michelbeke, Munkzwalm, Nederbrakel, Nieuwerkerken, Ninove, Oosterzele, Opbrakel, Kwaremont, Ronse, Schorisse, Zottegem, Zulzeke, Velzeke, Viane, Wichelen.

18. ALGEMEEN.

M.L. T' HOOFT :

STATISTIEK VAN DE KANTWERKSTERS IN 1902.

Ons Heem. Tweemaandelijks tijdschrift. Jaargang 28, nr 6, slachtmaand 1974. Kantnummer. blz. 213-216.

In 1902 heeft P. Verhaegen een kaart uitgegeven met uitstippeling van het aantal kantwerksters in verschillende lokaliteiten in ons land, dat toen 47.620 kanwerksters telde. Vlaanderen stond aan de spits, kant was in 1902 een typische Vlaamse kunst. Aan de hand van vermelde kaart heeft de auteur de lijst opgemaakt van het aantal kantwerksters in Vlaanderen. Ze vermeldt het aantal thuiswerksters-kantwerksters per duizend gezinnen in die gemeenten. Uit het Land van Aalst komen hierin

voor : Aalst, Appelterre-Eichem, Aspelare, Baaigem, Balegem, Bavegem, Borstbeke, Burst, Denderhoutem, Denderleeuw, Denderwindeke, Dikkelvenne, Erembodegem, Erondegem, Etikhove, Everbeek, Geraardsbergen, Gijzegem, Gontrode, Grimminge, Grotenberge, Haaltert, Heldergem, Herdersem, Herzele, Hillegem, Hofstade, Iddergem, Idegem, Impe, Kerksken, Lede, Maarke-Kerkem, Massemen, Mater, Melden, Mere, Moorsel, Munkzwalm, Munte, Nederzwalm-Hermelgem, Nederhasselt, Neigem, Ninove, Onkerzele, Oombergen, Oordegem, Oosterzele, Ophasselt, Overboelare, Paulatem, Pollare, Scheldewindeke, Schendelbeke, Schorisse, Semmerzake, Serskamp, Sint-Antelinks, Sint-Lievens-Esse, Sint-Lievens-Houtem, Sint-Maria-Horebeke, Sint-Maria-Latem, Sint-Maria-Lierde, Smeerebbe-Vloerzegem, Smetlede, Steenhuize-Wijnhuize, Velzeke-Ruddershove, Viane, Welden, Welle, Wichelen, Wieze, Woubrechtegem, Zarlardinge, Zegelsem, Zonnegem en Zulzeke.

19. ALGEMEEN.

KANTSTEDEN EN KANTGEWOONTEN.

Ons Heem. Tweemaandelijks tijdschrift. Jaargang 28, nr 6, slachtmaand 1974. blz. 221-236. Zes illustraties.

In deze rubriek willen we de aandacht vestigen op een mededeling van A.L. betreffende Geraardsbergen. In deze stad wordt soms de typische naam «Duitse klossen» gehoord. De grote klossen heten «blokken» en de kleine «kattestaarten». Wie kan daar meer over vertellen ? Zelfde schrijver spreekt over de «bloemenmaaksters» te Opbrakel. Hij geeft een citaat weer van Victor Morre, verschenen in Triverius nr 2, 1972, blz. 15, heemkundig tijdschrift van Brakel, wat nadere gegevens mededeelt over het loon van de bloemenmaaksters voor en kort na 1918.

20. ALGEMEEN.

S. DE LANGE :

HET TAALGEBRUIK TE SCHALAFIE.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXII. 1973. blz. 173-204.

Escanaffles, in het Nederlands Schalafie, is een gemeente gelegen in het uiterste noordwesten van Henegouwen, en ligt aan de grens van het oude Land van Aalst. Dientengevolge komt in dit betoog wel hier en daar een kleine detail voor die betrekking heeft op dit Land van Aalst. De auteur schreef zijn bijdrage in dezelfde geest en stijl als zijn voorgaande onderwerpen van dit genre : zakelijk, klaar en trouw aan de historische achtergrond. Wat hij ons hier aanbiedt is grondig gedokumenteerd, het is wetenschappelijk werk, waarin én toponymie, én geschiedenis, ekonomie, sociologie, kultuur én volkskunde zeer degelijk zijn bewerkt Ons taalgrensgebied is de auteur dank verschuldigd om zijne vele studies over het taalgebruik in de taalgrensgemeenten. We hopen dat de auteur in de mogelijkheid wordt gesteld vroeg of laat al deze afleveringen in één bundel te kunnen uitgeven.

21. ALGEMEEN.

R. WILLEMYNS :

DE ST.-HERMESCULTUS EN DE FIERTELOMMGANG TE RONSE.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII 1974. blz. 11-56.Tien illustraties met een kaart. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Offsetdruk Vita, 9750 Zingem.

De historicus en de folklorist krijgen een uitgebreide bijdrage onder handen die hen de St.-Hermescultus en de Fiertel in al hun facetten nauwkeurig tekent. Het is het vervolg van een even omvangrijke van 50 blad-

zijden in deel XX - 1971. We geven de voornaamste hoofdstukken : de volkstoeloop naar Ronse en de lokale populariteit van de heilige, papenkermis en de negenste van St.-Hermes, de fiertelommegang te Ronse, het woord Fiertel, beschrijving van de ommegang, detailbespreking van de fiertelommegang, enkele slotbeschouwingen. Uit de kaart van herkomst der pelgrims van 1670 tot heden citeren we voor het Land van Aalst : Roborst, Zegelsem, Geraardsbergen, Goeferdinge, Moerbeke (Gb), Ronse, Ruien, Leupegem, Melden, Edelare, Nederename, Aalst, Herzele, Elene, Ninove en Aspelare. Wie betrouwbare lektuur over de Fiertel wil, mag deze bladzijden niet ongelezen laten.

22. ALGEMEEN.

JEAN-PIERRE FELIX :

DRIE KONTRAKTEN VOOR VAN PETEGHEMORGEL IN DE STREEK VAN RONSE : KRUISHOUTEM (1753-1754), SINT-LIEVENS-ESSE (1782) EN SINT-MARIA-OUDENHOVE (1786-1787).

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII - 1974. blz. 5è-69. Twee illustraties. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Offsetdruk Vita, 9750 Zingem.

De orgelbouwers Van Peteghem hebben in Vlaanderen menig orgel geplaatst. Het orgel uit twee kerken van het Land van Aalst is hier besproken; dit van Sint-Lievens-Esse en dit van Sint-Maria-Oudenhove. Het offcieel stuk of kontrakt van de bouw van het nieuwe orgel heeft schrijver als slot gebruikt van zijn technische beschrijving. Ook beschikt de belangstellende over een nuttige bibliografie over de Van Peteghem's en hun werk.

23. ALGEMEEN.

JACQUES DECONINCK - COLONEL de LANNOY :

LES REIGHERSVLIET A RENAIX AUX XIVe ET XVe SIECLES.

Annales du Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. XXIII. - 1974. blz. 123-133. Rédaction : Rue des Joncs 2, 9600 Renaix. Offsetdruk Vita, 9750 Zingem.

Van Reighersvliet is een oude Vlaamse riddersfamilie, afkomstig uit het Brugse. Hun naam is ontleend aan een leen gelegen te Westkapelle. Willem van Reighersvliet was voor 1349 grootbaljuw van het Land van Aalst. De van Reighersvliet bezaten de baronie Boelare. Louis van Reighersvliet was kanunnik van St.-Hermes te Ronse. Waarschijnlijk in 1366 stichtte Hendrik van Reighersvliet het begijnhof te Ronse. Willem van Reighersvliet was schepen te Ronse in 1432, 1433, 1441, 1442 en 1443.

24. EREMBODEGEM.

JOHAN VAN MECHELEN :

IN MEMORIAM PAUL DE RIJCK. (1913-1956).

Jaarboek XI — 1973-1974 van de Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. blz. 5-18. Een illustratie. Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Sint-Amandsberg. Correspondentieadres : Dr. Maurits Gysseling, Heiveldstraat 137, Sint-Amandsberg. Drukkerij : A. Geers en Zoon. Oostakker. Prijs : 175 fr.

Een degelijke levensbeschrijving van een persoonlijkheid met een rijkgevulde levensaktiviteit, die in volle bloei door de dood afgebroken werd Paul De Rijck zag het levenslicht te Erembodegem-Terjoden op 11 juni 1913. Hij kwam als scholier in het Gentse en studeerde aan de Rijksuniversiteit te Gent, waar hij promoveerde tot licentiaat in de Handels-

en Konsulaire Wetenschappen. Hij verenigde rond zich jonge letterkundigen, schreef zelf gedichten, nam deel aan de Vlaamse Poeziedagen te Merendree, schreef ook de gewaardeerde brochure «Gent, Burcht van Vlaanderen». In 1939 werd hij direkteur van Pro Juventute te Merelbeke. Hij maakte als onderofficier de oorlog van 1940 mee en ging in krijgsgevangenschap. Na de oorlog trad hij in dienst bij het Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg en in 1944 bij het Ministerie van Ekonomische Zaken. Hij werkte ook mee aan Radio Oost-Vlaanderen en werd in 1950 provinciaal inspekteur voor kulturele en sociale zaken. Hij realiseerde ook de uitgave van het Cultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen. Op 23 september 1956 overleed hij aan een slepende ziekte. Dit zijn enkele trekken uit dit boeiende leven. We kunnen het leven van Paul De Rijck samenvatten in een drietal hoofdkenmerken : zijn groot organisatievermogen, zijn diepe liefde voor de mens en zijn drang naar het kulturele en naar kunst. Deze biografie komt op haar tijd, want de jonge generatie gaat ook deze grote figuur vergetend voorbij. En de oudere generatie, is zij wel altijd dankbaar en herinnerend geweest aan deze zaaier van goedheid en schoonheid ? Laat ons hopen dat elke verantwoordelijke voor het geluk en de ontwikkeling van de evenmens deze biografie diep overwege en de jongeren wijze op de geestesgrootheid van een persoon als Paul De Rijck.

25. GERAARDSBERGEN.

TILLY LEPEER-MARIEVOET :

GALMAARDEN EN ZIJN PAUWEL.

Brabant. Tweemaandelijks tijdschrift van de Toeristische Federatie. Brussel. 1974. nr 6, blz. 8-11. Vier illustraties. Kantoren : Sint-Jansstraat 4, 1000 Brussel. Drukkerijk Laconti N.V.

Volgens de auteur zou Geraardsbergen in nauw verband staan met de oorsprong van de Pauwelgeschiedenis. Op 30 juni 1382 werd Geraardsbergen ingenomen door de heer van Edingen. Er lagen in de streek zoveel lijken dat de pest uitbrak. Op het feest van Sint-Paulus Bekering verscheen een witte ruiter op een wit ros, die redding bracht. Vanzelfsprekend is geschiedenis en volkslegende sterk in mekaar gegroeid. Enkele passages uit de Pauwelsage en uit «Vertel mij Pauwel» van G. Mertens uit Galmaarden zijn in de gepresteerde tekst ingewerkt.

26. GIJZEGEM.

JEAN BAPTISTE COUROUBLE :

HISTOIRE DE WARNETON ET DE PLOEGSTEERT.

240 blz. Nouvelle édition du texte original de 1875 par Jean-Marie Duvosquel. Préface de Felix Rousseau, membre de l'Académie Royale de Belgique. Mémoires de la Société d'histoire de Comines et de la région. Tome IV. fasc. 1. 65 illustraties - Comines 1974 - Drukkerij-Uitgeverij : Erik Veys, Ieperstraat 18, 8880 Tielt.

Nog vóór de stichting van het Godshuis in 1869 bestond reeds de meisjesschool van de zusters van Sint-Vincentius à Paulo uit Gijzegem.

27. NEDERBRAKEL.

BROEDER ALBERT :

HISTORIEK VAN HET VRIJ ONDERWIJS TE NEDERBRAKEL.
HET SCHOOLJAAR 1917-1918.

De Zwalmbode. Driemaandelijks tijdschrift van de Oud-Leerlingenbond Sint-Augustinus, Brakel. 34e jaargang, nr 3, zonder bladzijdenummering. Redaktie : Frans De Staercke, Kleistraat 19, Brakel. Drukkerij : J. De Vleeschouwer-Hoste. Brakel.

Tot slot van zijn betoog over enkele personeelsveranderingen in de loop van 1918, vermeldt schrijver deken Vael van Nederbrakel, de stichter

van het Sint-Augustinusinstituut die op 31 januari 1918 overleed te Nederbrakel. Vael heeft ook met de dynamiek, eigen aan zijn persoon, de inzet bewerkstelligd van de bouw van de Sint-Jozefkapel op de Toep, die gebouwd is uit dank voor het bewaard blijven van oorlogsverwoestingen.
id. id. nr 4.
In de dertiende bijdrage weidt schrijver breedvoerig uit over de naweeen van de oorlog 1914-1918 in het onderwijs te Nederbrakel.

28. NUKERKE.

D. BOUCKZOONE :

TOPONYMIE VAN NUKERKE. GLOSSARIUM (III).

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII - 1974., blz. 135-200 - Met losse kaart - Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Offsetdruk Vita. 9750 Zingem.

De eerste en tweede aflevering zijn verschenen in de jaargangen 1970 en 1971. De derde aflevering loopt van nr 151 Driesseke tot nr 692 Rosmeers. Het is wetenschappelijk werk, waarin benevens de autentieke bronnen ook het taalkundig element degelijk is verwerkt. Voor de toponymist een betrouwbaar werk om te raadplegen.

29. RONSE.

R. VANDEVELDE :

L'ANTIQUE GILDE «CONFRATERNITAS SANCTI HERMETIS» ET SES «CHEFS - HOMMES».

Annales du Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. XXII - 1973. blz. 81-101 - Twaalf illustraties - Rédaction : Rue des Joncs 2, 9600 Renaix.

Bij gelegenheid van de aanstelling van een nieuwe hoofdman van de Confraterniteit van St-Hermes in 1972 heeft schrijver de namen en het werk als hoofdman van al de hoofdmannen opgezocht en in dit jaarboek laten verschijnen. Hij vermeldt er maar enkele van voor 1830, waarvan Fostier de Lanenbourg een der voornaamste was. Van 1890 tot heden vernoemt hij : Amand Delfosse (1892-1900), Ephrem de Malander (1900-1918), Oscar Thomaes (1920-1939), Richard Meunier (1947-1948), Jean de l'Arbre de Malander (1949-1965), Lucien Boddin (1965-1972) en Pierre Ferrant (1972).

30. RONSE

P. VAN BUTSELE :

HANDMERKEN VAN KATOLIEKE RONSENAARS UIT DE XVIe EEUW.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXII. - 1973 - blz. 103-132. Tien bladzijden reproduktie van handmerken. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse.

Het fonds «de Merode» in het Algemeen Rijksarchief te Brussel bevat onder meer een manifest uit de periode van de godsdiensttroebelen in de 16e eeuw. Het telt 32 bladzijden. Dit manifest van katolieke Ronsenaars is opgesteld op verzoek en in tegenwoordigheid van Frederic Perrenot. Het dokument was bedoeld als een verdoezeling van de protestantse invloed te Ronse. Op 16 september 1567 liet de baron in de kerk van Sint-Pieters te Ronse deze openbare bekendmaking opstellen, die bij naam, het teken of merk van de katoliek gebleven Ronsenaars zou bevatten. Het aantal ingeschrevenen bedroeg 1114, allen manspersonen. De auteur publiceert hier de 1114 namen en ook hun handmerk. In het laatste gedeelte van zijn werk geeft de auteur een uiteenzetting over de heren van Ronse die de naam Perrenot droegen.

31. RONSE.

PAUL VAN BUTSELE :

HANDMERKEN EN LOTGEVALLEN VAN HERVORMINGSGEZINDE RONSENAARS UIT DE XVIe EEUW.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII. - 1974 - blz. 71-90. Drie bladzijden reproduktie van handmerken. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Offsetdruk Vita, 9750 Zingem.

Het verzoekschrift van 1566, berustend in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, Fonds Raad van Beroerten, nr 158, is evenzeer van belang voor wat de handmerken betreft die door Ronsenaars in de 16e eeuw gebruikt werden, als het hierboven geciteerde manifest, zie recensie nr 30). Dit verzoekschrift maakte deel uit van het dossier op het proces van Lamoraal, graaf van Egmont, 286 hervormingsgezinde Ronsenaars met hun handmerken staan hier ingeschreven. Ook zijn het hier allen manspersonen. Na de namenlijst geeft de auteur nog een uitvoerig historisch overzicht van het tijdsgebeuren te Ronse. Jan van Hembyze en Francies vanden Kethulle speelden een vooraanstaande rol in het Calvinistische kamp te Ronse. Ook lezen we enkele dokumenten betreffende Willem de Zwijger en de Godsdienstvrede.

32. RONSE.

ROM. VAN DE VYVERE :

DE KLOKKEN VAN DE SINT-HERMESTOREN VAN RONSE.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXII - 1973. blz. 227-237 - Twee illustraties.

Historische kijk op klokken en beiaard : ontstaan en geschiedenis van de klokken en de beiaard, het centrum van Ronse door geweldige brand vernield in 1559, de godsdienstwoelingen een nieuwe ramp voor Ronse in de 16e eeuw, het terughalen van de gestolen klokken in 1587, het herstel van de beiaard in 1627, de Franse revolutie, nieuwe klokken voor de beiaard in 1930 en de Sint-Salvatorsklok in 1953 nogmaals hergoten-

33. RONSE.

BR. EMMANUEL MUYLLE :

HET STANDBEELD GLORIEUX.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXII - 1973 - blz. 223-225. Twee illustraties.

Op 16 september 1973 heeft Ronse het standbeeld van Eerwaarde Heer Et. Mod. Glorieux ingehuldigd, een werk van beeldhouwer F. Devos van Ronse. Deze priester, de barmhartige Samaritaan voor Ronse (1802-1872) blijft in alle lagen van de bevolking van Ronse voortleven.

34. RONSE.

G. VAN DE MERCKT :

FIERTEL 1600. LE GRAND TOUR DE SAINT-HERMES DE RENAIX ILLUSTRE PAR LA FIGURATION DE LA PERSONNE DE SAINT-HERMES ET DU DIABLE.

Annales du Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. XXII - 1973 - blz. 205-221. Twee illustraties.

Historiek van deze 32 Km. lange fiertel, voettocht die van oudsher tot heden veel volk trekt. De fiertel van 1600 neemt in deze beschrijving een ruime plaats in.

35. RONSE.

BROEDER EMMANUEL MUYLLE :

PRIESTERS IN DE BRANDING TE RONSE.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII - 1974 - blz. 91-92. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Offsetdruk Vita, 9750 Zingem.

De vijf besproken priesters zijn: pastoor Laurentius De Waele, die in 1578 moest vluchten uit Ronse; pastoor Paulus Detienne, die in 1797 door de Franse bezetters te Ronse werd gvangen genomen en later klandestien zijn priestertaak voortzette; Petrus Jozef Triest, die ook veel heeft geleden onder de Franse bezetting te Ronse in 1797-1803; pastoor Bonifaas Porreye, die veel te verduren heeft gehad en van de Franse bezetting en het Hollands bewind; pastoor Etienne Modest Glorieux, de vader der armen, die binst zijn leven van apostel totaat verguisd is geweest.

36. RONSE.

PAUL VAN BUTSELE :

HET POSTWEZEN TE RONSE.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII - 1974 - blz. 95-99. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Offsetdruk Vita, 9570 Zingem.

Het betreft hier de aanstelling van de paardenpostmeester Jean Noel Delbar tot brievenbesteller voor Ronse door prins de Tours et Tassis. Jean François Soudan, die in deze funktie was aangesteld door baron de Merode, heer van Ronse, reageerde hierop. De desbetreffende dokumenten kan de lezer hier terugvinden.

37. RONSE.

J. VERSCHAEREN :

HET LAGER ONDERWIJS TE RONSE. (1795-1830)

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXII - 1973 - blz. 25-80. Twee illustraties.

Het tweede deel van deze studie is gewijd aan het lager onderwijs te Ronse gedurende het Hollands tijdvak (1815-1830). Alle officiele verslagen over de toestand van het onderwijs in de Zuidelijke Nederlanden bij de vereniging van Noord en Zuid, hebben hetzelfde besluit : alles was nog te doen. Dit zowel in de steden als op het platteland. Ook zo te Ronse. Tot in de kleinste details tekent schrijver de wereld van het lager onderwijs te Ronse. Wie zich interesseert voor de geschiedenis van het onderwijs in het algemeen, vindt hier dokumentatie in overvloed, en een vakkundig geschreven betoog, want het behandelt alle facetten van het lager onderwijs : de onderwijskrachten; de aanwerving ervan, de benoemingen, de bekostiging, het taalgebruik, de rol van het stadsbestuur en van de geestelijkheid, om maar een greep aan te halen.

id. id. XXIII - 1974, blz. 101-122

Schrijver bespreekt de periode van 1830 tot 1850. Het waren jaren van verval. Vervolgens onderzoekt hij de toestand van het lager onderwijs te Ronse, de schoolstrijd te Ronse, de onderwijsprogramma's en het armenonderwijs. Als slot volgt een korte synthese.

38. RONSE.

N. DECONINCK :

UN RENAISIEN, PILOTE DE CHASSE A LA R.A.F. LIVYNS GEORGES GUSTAVE ADEMEE.

Annales du Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. XXII - 1973 - blz. 239-243. Eén illustratie.

Geboren in 1920, deed Livyns zijn studies aan het Sint-Antoniuskollege te Ronse en werd vrijwilliger in het Belgisch leger. Piloot in 1939, werd hij op 1 juni 1942 boven zee door de Duitsers neergeschoten. Zijn lichaam is niet meer teruggevonden.

id. id. XXIII - 1974. blz. 221-229. Twee illustraties

Aanvullende biografische gegevens over Livyns, genomen uit de getuigenissen van Miss May Hendry. Uittreksels uit een achttal brieven van Livyns aan Miss May Hendry, vertaald uit het Engels, zijn hier gepubliceerd.

39. RONSE.

BROEDER EMMANUEL MUYLLE :

BIJ DE DRIEHONDERDSTE VERJARING VAN DE LORETTEKAPEL.

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. XXIII - 1974 - blz. 230-232.

In 1974 is het precies drie eeuwen geleden dat Lorette, een van de devotiekapellen van Ronse, tot stand kwam. De kapel is opgericht in 1674, dit op initiatief van Christofoor Deleterne, pastoor van Sint-Martens te Ronse. De bouw verrees op de IJsmolenkouter. Wekelijks werd er de zondagmis gecelebreerd voor de inwoners van de wijk, ver afgelegen van de parochiekerk. Binst de Franse revolutie gesloten en beschadigd, is ze heropend in 1806. Momenteel wordt de kapel bediend door een godsdienstleraar aan het Koninklijk Atheneum te Ronse.

40. SERSKAMP.

R. DE SY :

LANGS HET ROZENPAD TE SERSKAMP.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 23e Jaargang, nr 6, november-december 1974. Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, blz. 135-138. Vijf illustraties. Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Hebben we onze begoniavelden in Lochristi en Zeveneken, we hebben ook onze rozenvelden in Serskamp. Deze gemeente heeft zich gespecialiseerd in de rozenteelt. Gemeente en bloemisten spannen zich in om de aandacht én van koper én van de toerist te trekken. Zo hebben ze een rozenpad uitgewerkt dat door een ruim deel van de planterijen loopt. In aantrekkelijke stijl vertelt schrijver over dit rozenpad en mengt zijn betoog hier en daar met enige lijnen geschiedenis. Een bijdrage, die de bloemenliefhebber met veel genoegen zal lezen.

41. SINT-MARTENS-LIERDE.

JAN DE GRAUWE :

HISTOIRE DE LA CHARTREUSE DU VAL-ROYAL A GAND ET DE LA CHARTREUSE DU BOIS-SAINT-MARTIN A LIERDE-SAINT-MARTIN. (FLANDRE ORIENTALE).

158 blz. 1974 - Editor Dr. James Hogg, Analecta Cartusiana. Institut für Englische Sprache und Literatur, Universität Salzburg, Austria. (Oostenrijk). Offsetdruck und Bindearbeit Alexander Groszmann, Ysenburgstrasse 7, München. (Duitsland). Prijs : 300 fr.

Het werk verscheen als nummer 18 van de Analecta Cartusiana. Beide historiografische bijdragen zijn in één deel uitgegeven. Daar waren wel redenen voor. Ze zijn quasi hetzelfde jaar gesticht : 1328 en 1329. Beide kartuizen ondergingen min of meer dezelfde wisselwerking van tijd en omstandigheden en hun administratieve geschiedenis loopt enigszins door elkaar, want beide kartuizen telden priors die van Gent naar Sint-Maartens-Bos en vice-versa, overgeplaatst waren. Beide traktaten zijn een verkorte vorm van werken die van dezelfde auteur binnen afzienbare tijd verschijnen in de reeks Monasticon Belge. De auteur heeft gezorgd voor wetenschappelijk werk, hij vermeldt trouw de bronnen en de werken die hij raadpleegde. Zo de historische bijdragen over Sint Maartens-Bos van Valère Gaublomme, die een werk over deze kartuize voorbereidt. De historicus Jan De Grauwe heeft de geschiedenis van onze kartuizen in Vlaanderen met een degelijk werk verrijkt. Het is een aanwinst voor onze plaatselijke kerkgeschiedenis.

42. SINT-MARTENS-LIERDE.

R. VAN DEN ABEELE-BELLON :

DE SINT-MARTINUSKERK VAN SINT-MARTENS-LIERDE.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 23e Jaargang, nr 6, november-december 1974. Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. blz. 128-130. Vier illustraties. Redaktie en beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

De auteur houdt zich omzeggens uitsluitend op het vlak van de beschrijving van de bouw der kerk en het meubilair. Af en toe komt wel een lijntje geschiedenis voor. Meer dan eens verwijst hij naar een historische bijdrage van R. Van der Linden in nr 4-1973, over de kartuize Sint-Maartens-Bos. Beide bijdragen geven geen enkel woord bronvermelding. We vinden dat zeer jammer. Zo ook voor het meeste deel der foto's bij R. Van der Linden. Waren die niet beveiligd door een Verboden Nadruk ? We hoeven nog wat onjuistheden recht te zetten. De kartuize is niet opgeheven in 1782 maar wel op 17 maart 1783. De stichter heet Jan Gheylinc en niet Gheyline. De begraafplaats van de stichter is niet vermoedelijk op die plaats in de kerk, maar zeker. Enkel het grafmonument is verdwenen. Sint-Maartens-Bos was niet de enige kartuize in Oost-Vlaanderen, zoals Van der Linden schreef. Gent had er ook een. We voegen er nog een paar bijzonderheden aan toe : de kerk is door de zorgen van juffrouw Elisabeth Dhaenens, provinciale inspektrice, als monument opgenomen. Zo is de oude kartuizerkerk beschut voor verdere verbastering, want in de jaren daarvoor is het prachtig koor, met zijn wit-zwartmarmeren vloer en mooie trappen onherstelbaar geschonden door aanpassing aan de nieuwe liturgie.

GOTTEM a-Leie — Valère GAUBLOMME

MEDEDELING

Op zondag 8 juni wordt een **gouwdag** van «Het Land van Aalst» gepland te **Denderleeuw**. Dit ter gelegenheid van het «herplaatsen» van de gedenkplaat van Alfons de Cock en van het aanbrengen van een gedenkplaat ter nagedachtenis van Marcel Cornelis. De akademische zitting gaat door op het gemeentehuis.

Misgelegenheid in de hoofdkerk St.-Amandus te 9.30 uur.

Te 10.30 uur akademische zitting met gelegenheidstoespraken, waarin een hulde wordt gebracht aan Alfons de Cock en Marcel Cornelis, waarna onthulling van de gedenkplaten.

Gelegenheid tot gezamenlijk middagmaal nabij het station.

's Namiddags bezoek aan de tentoonstelling en wandeling naar de Ene Molen.

Onze leden gelieven die dag vrij te houden om op deze gouwdag te kunnen aanwezig zijn.

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, 9300 Aalst - Tel. (053) 21.80.96
Beheerder : G. van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60.19.04

Redaktiesekretaris :
E.H. J. de Brouwer, past., 9340 St.-Gillis-Denderm. - Tel. (052) 21.48.27

Ruil- en Recensiedienst :
E.H. V. Gaublomme, pastoor, 9803 Gottem - Tel. (051) 63.30.80

Bestuursleden : K. Baert, B. Boel, S. De Lange, L. De Rijck, C. Uyttersprot en A. Van Lul.

Prijs voor het jaarabonnement :
Voor leden 250 fr., steunende leden 350 fr. en voor ereleden 500 fr., te storten op postrekening nr. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

Bestellingen van jaargangen en losse nummers bij de heer Luc de Rijck, D. de Wolfstraat 18, 9300 Aalst (Tel. 053 - 21.67.63), na voorafbetaling op voornoemde postrekening, van 60 fr. per enkel nummer, 120 fr. per dubbel nummer en 300 fr. voor een volledige jaargang.

INHOUD VAN NUMMERS 1 en 2 — 1975

C. UYTTERSPROT — Drie Aalsterse tijdschriften 1
S. DE LANGE — Een «ommstellynghe» van 1691 te Opbrakel 49
V. GAUBLOMME — Onze Bibliografie 59
Mededeling 76
V. GAUBLOMME — Een kennismaking en een presentatie II

Verantw. uitgever : J. De Brouwer - 9340 Sint-Gillis-Dendermonde
Drukkerij : «Het Reklaamblad», Nieuwstraat 19, Lede - tel. (053) 21.37.87 - 70.01.71